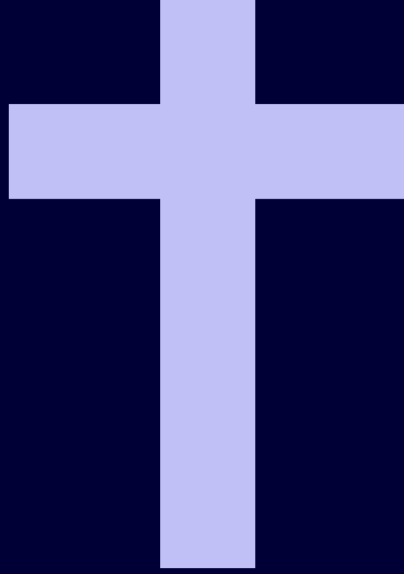

Fulfulfe Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

Contents

Matta	1
Marku	45
Lukka	72
Yuhanna	116
Golle Nulaa6e	149
Romankoo6e	191
1 Korintunkoo6e	209
2 Korintunkoo6e	227
Galaat'yankoo6e	239
Efeesunkoo6e	245
Filipiyankoo6e	251
Koloosiyankoo6e	256
1 Tesaloniyankoo6e	261
2 Tesaloniyankoo6e	265
1 Timote	268
2 Timote	273
Tiitu	277
Filemon	279
Ibraninkoo6e	280
Yaakuuba	294
1 Piyeer	299
2 Piyeer	304
1 Yuhanna	308
2 Yuhanna	313
3 Yuhanna	314
Yahuuda	315
Bangingol	317

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

Haala maamiraaŕe Iisaa (Lukka 3.23-38)

¹ Inan binndi kollooji inde maami-
raaŕe Iisaa Almasiihu, dimaado ley
lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyi-
raaŕe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been
ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.
Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e
Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.
Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon
woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyi-
raaŕe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhu-
udiyankooŕe njaalanoo, njaaraa
Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom su-
udu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa
bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuuji
sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii
Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde
Alhuudiyankooŕe konanoo njaaraa
Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji
sappo e nay hawrata. Woodi du,
illa nde Alhuudiyankooŕe konanoo
njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu
ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay
hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Lukka 2.1-7)

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rim-
iraa: Mariyama inniiko oon wo
kaŕŕanaado Yuusufi. Ammaa fadde
makko e suddeede, tawi o reedirii
saabe baawde Ruuhu Ceniido.
¹⁹ Yuusufi kaŕŕando mo oon wo
neddo ponnditiido, yidaa semtinde
mo, anniyake fiirtude kaŕŕal ngaal
e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum
ndeen, maleyka Joomiraado wari to
makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu
ŕaŕude Mariyama, sabo binngel ngel
saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri.
²¹ O riman biiddo gorko. Inndiraa mo
Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimŕe
makko e hakkeji muŕŕen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala
ka Laamdo yottini annabaajo kaan
tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biiddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo
ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen,
wadi no maleyka Joomiraado wi'iri
dum noon. O ŕaŕi Mariyama,

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yuusuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo».

† **1:23** Esaaya 7.14.

²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biddo gorko. Yuusufi inndiri biddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngar-noo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoo6e dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yim6e Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been fuu, o yami dum'en toy Almasihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo: ⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yim6e am, Is-
raa'iilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal been e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi. Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i

cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njecoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal been ndil-lunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndoggaa njahaa Misira. Keddo6aa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo: «Mi noddii 6iyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duu6i didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duuddi: Rahiina‡ ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

* 2:6 Mika 5.1. † 2:15 Hoseya 11.1. ‡ 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. § 2:18 Yeremiya 31.15.

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunooɓe warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaaɓe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatu-ujo.»

3

No Yaayaa waajorii
(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima ɓangi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamɗo ɓadake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo: «Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina ɓornii kaddungal canyiraangal leebi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru. Nyaamdu makko wo haɓɓatti e njuumndi ladde.

⁵ Yimɓe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ Iɓe kaalta hakkeji maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heewɓe na ngara faa lootee lootagal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamɗo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamɗo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo

* 3:3 Esaaya 40.3. † 3:6 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

ɓiɓɓe Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammberere yeptaama faa soppa ɗadi ledɗe. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam ɓuri kam baawde. Mi fotaay fay ɓortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa. O hawrun-dura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hiɓɓinirde ko dartii fuu.

Ndeen o jaɓi. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam ɗaam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamɗo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriiborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamɗo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi.

³ Ndeen, Jarriibotoodo oon ɓattitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamɗo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to ɓuri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum njaɓɓe e juude muɓɓen taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja muɓɓen, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hip-pake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa ud-daama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafar-nahum wuro dakiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoowol maayo
mango,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yimbe ɓe nganaa Alhu-
udiya'en,

¹⁶ yimbe wonbe e nimre
nji'ii annoora mawdo.

Wuurɓe e ley leydi niɓɓundi nimre maayde,

annoora yaynanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo ɓadake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeeɓe

(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaɓe dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. Iɓe padɗa filiiji maɓɓe ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngoobe liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i ɓe:

—Njokkee kam, mi wadan on filo-toobe yimbe.

²⁰ Wakkati oon ɓe njoppi filiiji maɓɓe diin, ɓe njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaɓe dido woɓɓe, Yaakuuba e Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede. Kam'en e baaba muɓɓen Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filiiji muɓɓen. O noddii dum'en. ²² Wakkati oon pay, ɓe njoppi laana kaan, ɓe njoppi baabiibe du, ɓe njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimbe

(Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi maɓɓe baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimbe na ngadda nyawbe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Woɓɓe wo wondube e ginnaaji, woɓɓe jom'en dabidabiije, woɓɓe du wo jom'en ɓalli-mbaatudi. O danni dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo ɓe yuurube Galili e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:6 Jabuura 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13. * 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taalibaaße muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade 6e, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditin6e yonki-iji mu66en ina lokkiidi, sabo kam6e njeji laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniibe, sabo Laamdo waaltinan berde mu66en.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe, sabo kam6e ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoo6e fonnditaare hono no yolbu6e e domdu6e pilortoo neema, sabo 6e kaaran, 6e domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotoo6e, sabo Laamdo yurmoto 6e.

⁸ Barke woodanii laabu6e berde, sabo 6e nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoo6e jam, sabo 6e noddirte 6i66e Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraa6e saabe fonnditaare, sabo kam6e njeji laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yim6e mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaa6e artiibe on been torriraa.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yim6e njaa6a dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyibaande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hu66ataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yim6e, faa nji'a gollleeji lobbi di ngadoton, de njetta

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14.

Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaa6e. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hi66ina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddi, fay to66el maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko 6uri fuu famdu6e e jamirooje deen, de janngini wob6e faa ngada noon, joomum laatoto 6urdo famdu6e e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wob6e ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naataata e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraa6e meeden been mbi'anooma: «Taa wadu warhoore, gadudo warhoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jii6iido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a ha6ii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurtataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laafi.

Haala jeenu

27 —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»[†] 28 Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. 29 Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. 30 Si junngo maa nyaamo luttinte, tayungo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal
(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»[‡] 32 Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maamiraa6e meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»[§] 34 Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. 35 Taa kunorodon leydi, sabo wo njaa6irdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. 36 Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa 6awlinde fay leebol mayre gootol. 37 Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»^{*} 39 Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. 40 Si goddo wullake ma faa teeta forgo

maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. 41 Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. 42 Si goddo naarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol way6e
(Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» 44 Miin kaa mido wi'a on: njidee way6e on, ndu'anodon torroobe on. 45 Worrude hono noon hollata wo on 6i66e Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bon6e, noon du o fudinirta nge dow moyyu6e. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. 46 Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keboton? Fay nanngoobe lampo been du ina ngadira noon! 47 Si sakiraa6e moodon tan njowtoton, dume senndi on e wob6e? Fay heefer6e been ina ngadira noon! 48 Ndelle, laatodon hi66ube, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hi66iri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaa6e

1 —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yim6e nji'a on. Si on ngadii dum fu, on kebataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

2 Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yim6e nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yim6e mana dum'en. Goonga kaalanammi on, 6e kebii mbarjaari ma66e faa timmi.

3 Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. 4 Ndeen jakka maa oon laatototo ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3. * 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkoo6e 24.20.

⁵ –Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kambe, i6e njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de 6e ngada du'aare yalla yimbe fuu ina nji'a 6e. Goonga kaalanammi on, 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de njaaron Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no yimbe 6e anndaa Laamdo been ngadata ni. I6e miilii Laamdo jaa-banto 6e si 6e kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee 6e, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:

Baaba amin gondo dow kammuuli,
innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do
hono no ngadirtee dow kam-
muuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu
heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeji amin,
hono no min njaafortoo wadoobe
min hakkeji ni.

¹³ Taa accu min njarribee,
ammaa hisin min e Bondo oon.
[Sabo laamu e baawde e teddeengal
ina ngoodani maa faa abada.
Aamiina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe
on hakkeji, Baaba moodon gondo
dow kammuuli oon du yaafoto on.

¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyi6e
on, Baaba moodon oon du yaafataako
hakkeji moodon.

Haala suumayeere

¹⁶ –Si on cuumake, taa njurmink-
inee hono munaafiki'en been: 6e
balinto, yalla yimbe fuu ina anndita
6e suumi6e. Goonga kaalanammi
on: 6e ke6ii mbarjaari ma66e faa
timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake,
mbujaa hoore maa, culmaa yeeso

maa, ¹⁸ taa paamina yimbe a cu-
umiido. Baaba maada gondo ley su-
uraare oon tan anndata. Woodi du
Baaba maa ji'oowo ko ngadudaa e su-
uraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu

(Lukka 12.33-34)

¹⁹ –Taa ndesanon ko'e mon jawdi
adunaaru, do mooyu e puundi mbon-
nata, do wuy6e kelata gampuuje de
mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi
dow kammu, do fay huunde bon-
nataa, wanaa mooyu wanaa puundi,
do wuy6e kelataa gampuuje sakko
mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni
fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre

(Lukka 11.34-36)

²² –Gite ngoni lampal 6anndu. Si
gite maa ina mboodi, 6anndu maa
fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de
mboodaa, 6anndu maa fuu heewan
nimre. Ndelle, si ko hokkata 6anndu
maa annoora duum laatake nimre fu,
nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo

(Lukka 16.13, 12.22-31)

²⁴ –Fay gooto waawaa gollande
joomiraabe dido, sabo joomum
wanyan gooto, de yida keddiido oon,
maa du nanngunduran e gooto, de
yawa keddiido oon. On mbaawaa
gollande Laamdo e jawdi fuu nde
wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa
kab6u-ko'u wona e moodon e dow
nguurndam mon - ko nyaamoton
e ko njaroton. Taa balli moodon
du kab6u on ko'e e ko 6ornotodon.
Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu,
6anndu du ina 6uri koltal, naa
wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di:
di aawataa, di tayataa, di ndesataa
faa'e, ammaa Baaba moodon gondo
dow kammuuli oon ina nyaamna
di. Onon le, wanaa odon 6uri pooli
teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon
waawi beydude balde muudum fay
nyalooma gooto saabe ko ha66i dum
hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na
kab6i on ko'e? Ndaaree pinndiiji

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji 6urdi fuu 6ooyude diin.

ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Midó haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddii duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango habba on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

Haala feloore

(Lukka 6.37-38, 41-42)

¹—Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wobbe, noon onon du kiitortedon. Katin du ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di njata on. Taa cankiitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaaban de.

No Laamdo hokkirta naariido dum
(Lukka 11.9-13)

⁷—Naaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo naariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si

naarake dum buuru? ¹⁰ Naa naaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton bi66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka naariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³—Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitooobe dum du wo seeda.

Haala lekki e bi66e muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵—Tinnee e annabaabe fewreebe. Si be ngarii to moodon fu, i6e nga'i hono baali, de si goonga, wo be cuuli jolbudi. ¹⁶ Golle ma66e annditirton be hono no lekki annditirtee bi66e muudum ni. Cabiije borataake e ngi'eehi, yibbe du borataake e nyakkaabere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo bi66e lobbu6e rimata, de lekki mbonki kaa, wo bi66e bon6e rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude bi66e bon6e, woodi du lekki mbonki waawataa rimude bi66e lobbu6e. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa bi66e lobbu6e soppete, faddee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle ma66e annditirton be.

No taalibaabe fewreebe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹—Wanaa wi'oo6e kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoobe muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naatoobe. ²² Nyannde darngal, heewe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayefiiji keewdi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi be: «Abada mi

anndaano on. Mboddee kam, onon wadooɓe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Lukka 6.47-49)

²⁴ —Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nannan e jom hakkillo nyibudo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde tofi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyibudo suudu muudum dow njaa-reendi. ²⁷ Yuwoonde tofi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake ɓe no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo

(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe

(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, jaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haaynii dum sanne, wi'i jokkuɓe dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewɓe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, ɓe nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haanoobe naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngonndinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe

(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado.

¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimɓe heewɓe ɓe ginnaaji ngoni e muɓɓen. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyawɓe been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

* 8:17 Esaaya 53.4.

«O ittii tampiriiji meeden,
o ronndake nyawuuji meeden.»*

*No yimbe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)*

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina filiini dum ndeen, yamiri be peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaabe been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maaybe uwa maaybe muɓben.

*No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)*

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaabe muudum njokki dum.

²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii.

²⁵ Taalibaabe been battii mo, pindini mo, iɓe mbi'a:

—Joomii amin, danna min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famduɓe hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo deen e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw!

²⁷ Dum haaynii taalibaabe been! Iɓe mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina downtanoo dum?

No Iisaa selliniri worbe dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinoo maayo fu, heetti e leydi yimbe Gadara. Doon worbe dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. Iɓe

nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddi iɓe nduka iɓe mbi'a:

—Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati padaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin njaari mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki.

³³ Duroobe been ndoggi kooti ngallu-ure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunooɓe e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yimbe ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde be nji'unoo mo ndeen, be nyaagii mo o yalta leydi maɓbe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo bannu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimbe ngaddani dum gorko mo bannu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal maɓbe ngaal fu, o wi'i mo bannu waatundu oon:

—Binnigel am, sellin bernde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoobe Tawreeta yogaabe miilii e ko'e muɓben: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji maɓbe, de wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon?

⁵ Dume furi hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

† 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen nji-inoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki ɓii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum (Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngettee. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe woɓɓe ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaaɓe makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe?

¹² Iisaa nani dum, wi'i ɓe:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo.

¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dar-tiibe. Wo luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere (Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaaɓe maa been kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi sunaade si ɓanudo ina wondi e muɓɓen naa? Ammaa nyalaade ngaran de ɓanudo oon ittete hakunde maɓɓe. E balde deen, ɓe cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo

tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ɓeydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiiddi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iir-tiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe muudum. ²⁰ E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e ɓernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin ɓernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuu-foobe cereeli wonɓe to maaydo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimɓe been njalnorii mo. ²⁵ Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

* **9:13** Hoseya 6.6.

—Odon ngoondini mido waawi walude on naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite ma66e, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, 6e mbumti. O gongini 6e, o wi'i 6e:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa 6e njehi 6e caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaa6e been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumdini.

³³ O riwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aae deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en won6e doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimbe 6e nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuui e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimbe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampu6e, billi6e hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaa6e makko 6een:

—Gese 6enndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. ³⁸ Ndelle, naaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaa6e sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddi taalibaa6e muudum sappo e dido 6een, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuui e male fuu. ² Inan inde

nulaa6e sappo e dido 6een: arano ma66e wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba 6ii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba 6ii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido 6een

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli 6e sappo e dido, wi'i 6e:

—Taa njehee to yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoobe. Katin du taa naatee galluje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laati6e hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo 6adake!» ⁸ Ndannon nyaw6e, umintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndiiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buudi ley jiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on nja66aaka naa on kettindanaaka fu, njalton to ma66e, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji

(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Mido nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle,

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimbe been, sabo be njaaran on to carorde, be piyan on dorri ley cuudi mabbe baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankooobe saabe am, faa laatanodon kam seedeobe yeeso mubben e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Bibbe ummanto saaraabe mubben, ngada faa be mbaree. ²² Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Midu haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laatoo hono moodibbom, maccudo du laatoo hono joomum. Si be inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay be inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶ –Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko bangintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroobe banndu, de mbaawanaa yonkiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude banndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon.

³⁰ Woodi onon, fay leebi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon buri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasihu yeeso yimbe

(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ –Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo banaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto waybe dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido hebtude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari

(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ –Jabbiido on fuu jabake kam, jabbiido kam fuu jabake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Jabbiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jabbiido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaabe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

† 10:38 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaaፎ muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waa-jowaade ley galluuje piiliide doon deen.

No Yaayaa nuliri taalibaaፎ muudum to Iisaa (Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaaፎ makko been to muudum. ³ Be njehi 6e lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wumbe ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde muፆben, seppinbe ina cellinee, faaduube ina paadita, maaybe ina umintinee, talkaaፎ du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaaፎ Yaayaa been ndilannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankoobe tawetee. ⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i: «Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima[†] oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyannuge du na kabda

e maggu.‡ ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaaፎ fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon njaba haala maፆbe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yimbe jamaanu o? Ibe nanndi e sukaaፎ joodiibe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraaፎ muፆben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli, de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji, de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yimbe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yimbe na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube woፆbe!» Ammaa ko hakkillo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Lukka 10.13-15)

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o buri waduude kaayeeffiji e ley muፆben deen, sabo wonbe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Bayti-sayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete 6e bornaakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno ley ndoondi faa 6e kolla 6e tuubii.

²² Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde.

²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe. Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin.

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimbe na kaፆa dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

²⁴ Saabe d̄um, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimbe faa keba powtiri

(Lukka 10.21-22)

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de banginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo d̄um weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Bid̄do oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Bid̄do, e mo Bid̄do oon muuyi banginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiiɓe donje teddude, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom bernde leeyunde, yonkiiji moodon keban powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on d̄um ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaaɓe makko njolbi, de na itta cammeeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo d̄um ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaaɓe maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadi-
raaɓe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadi-
raaɓe makko, de ɓe nyaami buuru cakkaado. Woodi, ɓe ngalaano laawol nyaamude d̄um, almaami'en tan njeyi nyaamude d̄um. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley

suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Ibe lotta yamiroore nyannde ndeen, de d̄um felataa ɓe. ⁶ Mido wi'a on: ko ɓuri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laaɓuɓe ɓe. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu maɓɓe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonɓe doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de ɓe yami d̄um:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina ɓuri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal d̄um, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo d̄um ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewɓe njokki mo. O danni nyawɓe ley muɓɓen fuu, ¹⁶ o sappani d̄um'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo d̄um tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko, o gooyanan lenyi laawol fondaataare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

20 O helataa fay yommbal oonyiingal, o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi faa do o hokki fonnditaare jaalagol.

21 Lenyi diin fuu njowan jikke mu66en dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

22 Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumdiini waddaa to Iisaa, de danni dum faa na haala, na yi'a.

23 Dum haayni jama'aaje deen fuu, de keddi ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

24 Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

25 Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. 26 Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? 27 Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngal-daa e goonga! 28 Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

29 Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

30 Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. 31 Saabe duum, mido wi'a on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeeji mu66en e mbonkaaji mu66en fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. 32 Neddo fuu kaaldo ko boni e

dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee 6i66e muudum
(Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na woodi fu, 6i66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, 6i66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo 6i66e mum annditirtee. 34 Onon 6i66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. 35 Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. 36 Mido wi'a on: nyannde darnagal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. 37 Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

38 Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

39 O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. 40 Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. 41 Nyannde darnagal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! 42 Nyannde darnagal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

Suleymaana kebbinaadi hakkilan-taaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

*Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)*

⁴³—Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. ⁴⁴Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yimbe jamaanu bondo o laatortoo.

*Minyiraaŋe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)*

⁴⁶Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraaŋe muudum worbe njottii. Be ndarii yaasin, iŋe njidi yi'ude mo. ⁴⁷Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraaŋe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraaŋe am?

⁴⁹O sappii taalibaaŋe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaŋe am.

⁵⁰Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

*Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)*

¹Ley nyalooma oon, Iisaa na wonoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ²Jama'aaje keewde ngari, piilli mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³O banndani ŋe banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cuŋi ndi. ⁵Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷Yoga mayri saami do kebbe pu data. Kebbe deen mawni, ŋilli ndi. ⁸Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na bannana yimbe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰Wakkati oon, taalibaaŋe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe banndi?

¹¹O jaabii ŋe, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kambe kaa, ŋe kokkaaka dum. ¹²Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³Dum wadi de mido haalirana ŋe banndi, sabo iŋe ndaara, de ŋe nji'ataa, iŋe kettindoo du, de ŋe nanataa, ŋe paamataa.

¹⁴Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maŋŋe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaŋa, de on nji'ataa.

¹⁵Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

Be cukkii noppi maŋŋe,

ŋe muŋŋii gite maŋŋe,

taa gite maŋŋe nji'a,

taa noppi maŋŋe nana,

taa hakkillooji maŋŋe paama,

taa ŋe tuuba, de mi danna ŋe.»†

¹⁶Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷Goonga kaalanammi on: annabaaŋe heewbe e fonnditiibe

* **13:12** Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaŋa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

heewɓe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de ɓe nanaay.

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)*

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e ɓernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nangan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, ɓeen ngoni nanoobe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, ɓe ndiman ɓiɓɓe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala huɗo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi huɗo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, huɗo bonko koon du ɓangi. ²⁷ Maccube ɓeen njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy huɗo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii ɓe, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccube ɓeen yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa huɗo

koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa huɗo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoobe ɓeen doofa ko tafon, ɓe ngada ko kaɓɓe faa ko wulee. Si ɓe ngadii dum fuu, ɓe taya alkama oon. Ndeen ɓe kawrundura dum ley beembal am.»

*Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)*

³¹ Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel ɓuri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel ɓuran ledde sardiɓe fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiɓa cuudi muɓɓen e licce makki.

*Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)*

³³ O banndani ɓe banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e banndol.

³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan ɓe banndi,
mi haalanan ɓe kulle cuudaade
gilla adunaaru joyyinaaka.»‡

No Iisaa firtiri banndol huɗo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe ɓeen, naati ley suudu. Taalibaabe muudum ɓeen battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol huɗo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo ɓiɓɓe laamu Laamdo. Huɗo bonko koon wo ɓiɓɓe bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo huɗo bonko oon wo Ibiliisa.

‡ 13:35 Jabuura 78.2.

Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayooɓe been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no huɗo bonko ittirtee fadɗee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laator-too. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoobe wɔɓɓe e wadoobe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padɗa dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e nɗeryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba muɓɓen. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamɗo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamɗo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamɗo ina wa'i katin hono fiil padɗaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii iɓe cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina padɗee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laator-too. Maleyka'en ngaran cennda bonɓe e moyyube. ⁵⁰ Be padɗa bonɓe been e ley yiite jahannama. Toon bojji e nɗeryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami ɓe, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamɗo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Dum haaynii yimɓe hettindotoobe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o hebi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawde wadude kaayeeffii di? ⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶ Wanaa enen e minyiraaɓe makko rewɓe koddi? Ndelle, toy o hebi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii ɓe salaade mo. Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeffii keewdi sabo ɓe ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i golloobe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootalgal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffii.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, haɓɓee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe been, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan

mo huunde fuu ko o ɲaarii dɔm.
⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudɔm, wi'i Hirudus:

—Waddanam dɔ hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti bernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii dɔm e saabe noddaabe been, yamiri surbaajo oon hokkee ko ɲaarii dɔm. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudɔm. ¹² Taalibaaɓe Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal dɔm, ɓe njehi, ɓe kaalanowi Iisaa ko wadi dɔm.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimɓe nannoo dɔm fu, njalti e galluujɓe deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dɔm'en sanne, o danni nyawɓe wonɓe ley muɓɓen. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe been battitii Iisaa, mbi'i dɔm:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Fotaa ko ɓe njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i ɓe:

—Ngaddanee kam dɔm ga.

¹⁹ O yamiri yimɓe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaaɓe been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu ɓe nyaami faa

ɓe kaari. Taalibaaɓe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeje sappo e didi. ²¹ Nyaamuɓe been ina ngada hono worɓe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde (Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaaɓe been naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaaɓe been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde ɓe nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiiji maɓɓe tayi, ɓe mbi'i:

—Wo dɔm mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i ɓe:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdudo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal dɔm ɓe dido fuu, ɓe naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii. ³³ Ndeen taalibaaɓe wonɓe ley laana kaan been cujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret (Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim6e been ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maamiraabe (Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa been ina lutta al'aadaaji maamiraabe meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lutta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laa-too jukkungo muudum.»‡ ⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e teddinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon mu-naafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu66en,
ammaa 6erde mu66en ina mboddii kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di 6e njanginta diin
wo jamirooje yim6e tan.»§

Haala ko tuuninta neddo (Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondodow kammu oon aawaay, doofete.

¹⁴ Accee 6e. Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bumdo dowii bumdo fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin?

¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunduko duum e 6erde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e 6erde neddo miilooji bondi e wadude warhoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon.

²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaa6e makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'ila majjudi diin.

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4**

Wurtagol 20.12. ‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaaፎe, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom muፎፎen saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, ፍiyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawፎe heewፎe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon. ³⁰ Yimፎe heewፎe ngari to makko, ngaddi bonnguuፎe e wumፎe e woyፎe e muumፎe, kam e nyawፎe wobፎe heewፎe. Be battini dum'en yeeso makko, de o dannii ፎe.

³¹ Dum haaynii yimፎe ፎeen sanne nde nji'unoo muumፎe ina kaala, woyፎe ndadi, bonnguuፎe ina njaha e koyፎe muፎፎen, wumፎe ina nji'a. Yimፎe ፎeen ina njetta Laamፎo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worፎe ujunaaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaaፎe muudum ፎeen, wi'i dum'en:

—Yimፎe ፎe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iፎe ngondi e am, de ፎe ngalaa ko ፎe nyaama. Mi yidaa yoppude ፎe ndilla tawee ፎe nyaamaay, sabo hasii yolbere liፎowan ፎe dow laawol.

³³ Taalibaaፎe makko ፎeen mbi'i mo:

—E ley ladde ፎo toy kebeten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami ፎe, o wi'i:

—Buruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, ፎe mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buruuje jeddi ፎeen e liyyoy kooy. O

yetti Laamፎo, o tayi ፎe, o hokki taalibaaፎe ፎeen kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu ፎe nyaami faa ፎe kaari. Taalibaaፎe ፎeen kawrunduri kedde ፎeen. De keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamuፎe ፎeen wo worፎe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewፎe e sukaaፎe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimፎe ፎeen, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ስaarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be ስaarorii dum holla ፎe maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii ፎe, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina niፎፎi, on mbi'an yuwoonde toፎan. Oፎon mbaawi sennude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa sennude maandeeji wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bonፎo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi ፎe doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaaፎe ፎeen peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggiti yooፎaade buuru. ⁶ Iisaa wi'i ፎe:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaaፎe ፎeen ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko ፎe kaalata duum, wi'i ፎe:

—Dume wadi de oፎon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon famፎuፎe hoolaare!

⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buruuje joy ፎe peccanmi worፎe ujunaaje njoyo ፎeen, e kandeeje ፎe kebbindon kedde ፎeen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buruuje jeddi ፎe peccanmi worፎe ujunaaje nayo ፎeen, e kandeeje ፎe

kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaaɓe been paami o wi'aay ɓe ndeentoo e ko yuufinta buuru ɗuum, ammaa ɓe ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta ɗuum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaaɓe makko been, o wi'i:

—Moy yimɓe mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaɓe been.

¹⁵ O wi'i ɓe:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon ɓii Yuunusa. Sabo wanaa ɓii-Aadama anndini ma ɗum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma ɗum.

¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (ɗum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiɓammi kawrital am goondinɓe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kaduɗaa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗaa dow leydi, jabete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaaɓe muudum been ina tilsani ɗum yaha Urusaliima.

Toon mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta torran ɗum sanne, de ngada waree. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimɓe di yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, heɓtan ki. ²⁶ Dume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii

(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko.

⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

–Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi 6e. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

–O woni 'Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaa6e been nannoo daande ndeen fu, kippi geese mu66en e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa battitii, meemi 6e, wi'i:

–Umme, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, 6e banti gite ma66e, de 6e nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani 6e, wi'i:

–Taa kaalane fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maay6e.

¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e been yami mo, mbi'i:

–Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

–Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintino huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa fal-take, de 6e annditaay dum, 6e ngollii dum ko 6e muuyi fuu. Hono noon 6e torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaa6e been paami wo haala Yaayaa lootowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

–Joomam, yurma biyam gorko! O dabidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaa6e maada de 6e kunngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

–Hey yim6e jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaa6e been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

–Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunngataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i 6e:

–Bii Neddo wattete e juude yim6e.

²³ Be mbaran dum, de nyannde tataberde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaa6e been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaa6e mum njottino Kafarnahum ndeen, nangoobe lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

–Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

–Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, Iisaa wi'i:

–Simon, dume miilidaa? Kaanankoo6e adunaaru been, moy 6e ndoonyata? Moy 6e njomnotoo lampo? Bi66e laamu naa weer6e?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

–Wo weer6e.

* **17:21** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, 6i66e laamu been wo rimbe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yimbe been. Yahu to maayo toon, paddaa jammbuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi ki66inoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo

(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaa6e been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy 6uri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso ma66e, ³ wi'i:

—Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii.

Haala ko luttinta yimbe

(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko 6uri moyyande joomum hayre teddunde ha66ee e daande mum, yolee ley to 6uri luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimbe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam 6uri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a ki66udo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, 6uri moyyande

ma diina paddedaa e yiite jahannama a ki66udo.

Banndol haala mbaalu lallungu (Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonbe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjungu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa 6ura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuuli oon du yidiraay fay gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraabe

(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimbe dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondinbe ngaal. Si o salake jabande kawrital goondinbe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6udon dow leydi, jabete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko njaarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuuli wadanan on ko njaaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde mu66en doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

* **18:11** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 11: Sabo hisinde lallu6e waddi Bii Neddo oon.

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si bannadam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude golloobe muudum nyaamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaafe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!»

²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o jabaay. O uddowi dum e kasu, faa do yobi nyaamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloobe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotoobe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laabi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e

moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal (Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimbe heewbe njokki mo. O danni toon nyawbe mubben.

³ Farisa'en wobbe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii be, wafii be gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, be dido fuu be laatoo neddo gooto.»*

⁶ Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. Ndelle, taa neddo senna ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii be, o wi'i:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewbe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo.

⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banji debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaabe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum buri woodude.

¹¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jabude haala ka, sanaa be Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiliji kadooji worbe banjude ina ngoodi. Sabo wobbe ndimaama wo waatoraafe. Wobbe wo soortaafe. Wobbe du, kam'en kadi ko'e mubben banjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

* 19:5 Fuddoode 2.24.

*No Iisaa barkiniri cukaloy
(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)*

¹³ Caggal duum, wobbe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaaɓe been ndukani yimɓe been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaɗee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy been njeyi laamu Laamɗo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

*Haala jokolle jom jawdi
(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)*

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamɗo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Midɗo haybi dum fuu. Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hiɓbude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamɗo ina tiidi! ²⁴ Midɗo haalana on du: ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.

²⁵ Nde taalibaaɓe been nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. Iɓe mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari ɓe, o wi'i:

—Yimɓe mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keɓoyta?

²⁸ Iisaa wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokkuɓe kam ɓee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraaɓe mum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese mum saabe am fu, heɓan ko buri dum kile hemre, katin du heɓan nguurndam nduumiidam.

³⁰ Ammaa ardiibe heewɓe laatoto gadaaɓe. Gadaaɓe heewɓe du laatoto ardiibe.

20

Banndol haala gollooɓe ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya gollooɓe ngolla ngesa muudum cabiije. ² O hebi gollooɓe, o rewri e muɓɓen njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari ɓe ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wobbe ley luumo ɓe ngalaa golle. ⁴ O wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoban on ko haani yobeede.»

⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wobbe ina keddi to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, ɓe mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa

am cabiije ngaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloobe been de njobaa dum'en. Artorodaa sakitiibe waddeede been, de cakitorodaa artiiibe been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e mubben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoobe been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e mubben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde be njobanoo dum ndeen, ibe njurnurta jom ngesa oon. ¹² Ibe mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de be ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto maabe, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, jaabu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum (Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaabe sappo e dido been ina yeeja, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini be feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooreebe almaami'en e jannginooobe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yimbe be nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa (Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna biibe Jebede battini sukaabe muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa biibe am worbe dido be njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde met-tunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i be:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo be Baaba am moyyinani been njeyi.

²⁴ Nde taalibaabe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani sakiraaabe dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi be fuu, wi'i be:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawbe been du ina kolla yimbe been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndiminoori heewe.

No Iisaa selliniri wumbe dido (Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaabe muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de be puddi yeewnaade, ibe mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani be, wi'i be ndeyyino. Ammaa be beydi yeewnaade ibe mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi be, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay, 6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Bayti-faaji dow waamnde wi'eteende Jay-tun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngalluure wonde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka66ii. Ka66iton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haal-noo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inaan kaananke moodon ina wara to moodon, ina leeyinkinii, ina waddii mola, gii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaa6e been njehi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en.

⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji ma66e, de Iisaa waddii. ⁸ Ko buri heewude e jamaa oon weerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. I6e mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

No Iisaa riiwri luumotoo6e ley su-udu dewal mawndu

(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riwi soodo6e e soottoo6e won6e ley toon fuu. O li6i taabaaje wecco6e ceede e joodorde soottoo6e buugaali.

¹³ Ndeen o wi'i 6e:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa beydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngada ndu «suudirdu yanoo6e!»‡

¹⁴ Wum6e e bonnguu6e ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o danni dum'en.

¹⁵ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaa6e ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti 6e. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i 6e:

—Mi nanii. Yalla abada on jangaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaa6e famar6e e musinoo6e ina njette»?§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e ma66e. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yecco ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon.

²⁰ Nde taalibaa6e been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, 6e mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

* **21:5** Jakariyaa 9.9. † **21:9** Jabuura 118.25-26. ‡ **21:13** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § **21:16** Jabuura 8.3.

21 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko 6uri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. 22 Si odon ngoondini, ko njaaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri (Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

23 Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

24 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. 25 Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yim6e?

Ndeen heddi i6e ndawrida hakkunde ma66e, i6e mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? 26 Ammaa si en mbi'ii to yim6e, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yim6e been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

27 Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii 6e, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraa6e dido

28 Iisaa 6eydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo 6i66e wor6e dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.»

29 Biddo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi.

30 Baabiiwo oon battitii dida6o oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi

Baaba», ammaa yahaay. 31 Moy e ma66e wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i 6e:

—Goonga kaalanammi on: nanngoo6e lampo e rew6e woykuruu6e been artoyto on naatude e laamu Laamdo. 32 Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngoo6e lampo e rew6e woykuruu6e been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remoo6e bon6e (Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

33 —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiitini nga hoggo, wasi luggere 6oosirde cabijam. O nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal. 34 Faa 6oreede cabiije yottii, de o neli golloo6e makko to remoo6e been toon, 6e ngaddanowa mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. 35 Ammaa remoo6e been nanngi golloo6e makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. 36 Jom ngesa oon neli e ma66e golloo6e 6ur6e arandee6e been heewude. Remoo6e been ngadi 6e no ngadunoo arandee6e been noon. 37 De sakitii o neli 6iyiiko gorko to ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» 38 Ammaa nde remoo6e been nji'unoo 6iyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» 39 Wakkati oon, 6e nanngi mo, 6e paddi mo to gada ngesa toon, 6e mbari mo. 40 Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoo6e been?

41 Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—O halkiran bon6e been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoo6e

wobbe hokkoobe mo ngedu makko e biibe magga wakkati nga boraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i be:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyibooobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yimbe wadoobe ko haani e maggu.

⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooreebe almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru muuben o banndi. ⁴⁶ Ibe piloo no be nanngira mo, ammaa be kulii yimbe, sabo yimbe been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal (Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa banndani be katin, wi'i be:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke bannoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal.

³ O neli maccube makko noddowa yimbe bangal ngaal, ammaa noddaabe been calii warude. ⁴ O neli katin maccube wobbe, o wi'i dum'en:

«Mbi'ee noddaabe been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, be nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaabe been kiisaaki mo, naati haajuuji muuben: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiibe been nanngi maccube been, torri be, mbari be.

⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi warube nulaabe been, mbuli wuro muuben. ⁸ Caggal duum, o wi'i maccube makko been:

«Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaabe been kaandaa e

nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰ Maccube been njehi dow laabi diin, noddi yimbe be kawri toon fuu gilla e bonbe faa e moyyube faa galle jom bangal oon heewi yimbe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaabe been ndeen, o haynii gorko mo bornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirfaa do tawi a bornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i golloobe been: «Kabbee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

—Noddaabe ina keewi ammaa subaabe ina pamdi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nanngira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taalibaabe maabe e jokkuba Hirudus to Iisaa. Nulaabe been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe. ¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji maabe bondi diin. O wi'i be:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuudu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu. ²⁰ O yami be, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i be:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²² Nde be nannoo jaabu oon fu, dum haaynii be. Be celi mo, be ndilli.

* **21:42** Jabuura 118.22-23.

*Haala ummital maaybe**(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)*

²³ E ley nyalooma oon, wo66e ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddoobe ummital. ²⁴ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii hebaay biiddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa hebaana dum beyngu.»* ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraa6e wor6e njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi hebaay biiddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶ Kam du maayi hebaay biiddo. Tata6o oon du jokki, faa 6e njeddo fuu 6e maayi. ²⁷ Caggal ma66e 6e fuu, debbo oon du maayi. ²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e fuu 6e ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On woofu6e, sabo on anndaa Bindi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ³⁰ Sabo si maay6e ummitake, wor6e banataa, rew6e banataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maay6e, yalla on njanggaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.‡

³³ Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haayniidum'en sanne.

*Haala yamiroore burnde fuu manngu**(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)*

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, 6e kawriti. ³⁵ Gooto ma66e jannginooowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e 6ernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.§ ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore dida6erde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

*Kabaaru Almasiihu e Daawda**(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)*

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami 6e, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i 6e:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'i:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa way6e ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatotoo taanum?

⁴⁶ Be fuu 6e kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23*No Iisaa feliri jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en**(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)*

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaa6e muudum been, wi'i:

² —Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani jabande 6e, ngadon huunde fuu ko 6e mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle ma66e, sabo 6e ngadataa ko 6e mbaajotoo duum. ⁴ Be ka66an donje teddu6e, 6e mbakkina yim6e, ammaa 6e njidaa meemirde

* **22:24** Fillitagol Tawreeta 25.5. † **22:32** Wurtagol 3.6. ‡ **22:32** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri. § **22:37** Fillitagol Tawreeta 6.5. * **22:39** Lewinkoo6e 19.18. † **22:44** Jabuura 110.1.

de fay e hoore honndu faa 6e mballa dum'en. ⁵ Huunde fuu ko 6e ngadata, 6e ngadiran dum faa 6e nji'ee. Dum wadi de i6e ka66a talki mawdi, i6e njuutina bukki saayaaji ma66e faa ina ndaasoo. ⁶ I6e njidi joodorde burde teddude si 6e noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. I6e njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ I6e njidi jowteede jowtaali teddui ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon kaa, taa njabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa6e. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰ Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon. ¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon janninginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yim6e dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴†]

¹⁵ Bone woodanii on, onon janninginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on ke6ii dum fu, odon ngada dum 6ii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wum6e dowoobe yim6e! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo 6olum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁷ Majju6e, wum6e! Dume 6uri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun?

¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo 6olum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁹ Wum6e! Dume 6uri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen? ²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. ²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. ²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon janninginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko 6uri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ²⁴ Onon wum6e dowoobe yim6e! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwan itton dum, de odon moda ngeeloo6a!

²⁵ Bone woodanii on, onon janninginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

²⁷ Bone woodanii on, onon janninginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mu66en woodi, tawee ley mu66en ina heewi yi'e maay6e e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

* **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooree6e diina fonndu6e ko'e mu66en e baabiraaku Laamdo. † **23:14** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 14: Bone woodanii on, onon janninginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, odon njuutina du'aawuuji moodon faa nanndinkinodon e lobbu6e. Saabe majjum, on ke6an jukkungo burngo fuu bonde.

²⁹ Bone woodanii on, onon janginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaaʼbe, odon nʼardina caabeeje fonnditiiʼbe woʼbbe. ³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraaʼbe amin, min ndufi-dataano e maʼbbe yiyam annabaaʼbe.» ³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on biʼbbe warannoobe annabaaʼbe been. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraaʼbe moodon puɗɗunoo! ³³ Onon bolle, biʼbbe poosoke! Walaa fuu no ndaɗiron halkere jahan-nama. ³⁴ Dum waɗi de mido nulda on annabaaʼbe e jom'en hakkillo e janginoobe. On mbaran woʼbbe maʼbbe, tonton woʼbbe maʼbbe, piyon woʼbbe maʼbbe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon ɗum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiiʼbe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa bii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Lukka 13.34-35)

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaaʼbe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde biʼbbe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele mum ni. De on njaʼbaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii garɗo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru (Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaaʼbe

muudum battitii ɗum, kolli ɗum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i be:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaaʼbe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i ɗum:

—Humpitin min nde ɗum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi ɗum wada, de ɗum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode nɗatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimbe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewbe pergoto njoppa goondinal muɓben, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaaʼbe fewreebe heewbe ɓangan, kiila heewbe. ¹² Bonandaaji keewan faa njingu yimbe heewbe buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu (Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila

* 24:15 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11.

haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.)

¹⁶ Ndeen, tawaaɓe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran torra ley balde deen! ²⁰ Naaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen ndaɓɓindinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo raɓɓindinii de saabe subaaɓe muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasiihu'en fewreeɓe e annabaaɓe fewreeɓe ɓangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayefiiji faa majjina fay subaaɓe been, si na laatoo. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimɓe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si ɓe mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ –Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange niɓɓan, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon ɓangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko

lettugal e gorgal, hordooore e sobbiire, kawrundura subaaɓe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditi, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu ɓadake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon ɓadake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ –Ammaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonɓe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimɓe ina nyaama, ina njara, ina ɓanja, ina ɓanee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli ɓe fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worɓe dido tawdete ley ngesa. Goto muɓɓen hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewɓe dido undooɓe tawete dow unirde. Goto muɓɓen hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

† **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloobe muudum faa hokka dum'en nyaamdu muɓɓen e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum ɓooyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraaɓe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaabe sappo hooyuɓe fitillaaji muɓɓen de njehi faa njaɓɓowoo ɓanudo.* ² Njoyo maɓɓe ngalaa hakkillo, njoyo maɓɓe du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji muɓɓen. ⁵ Nde ɓanudo oon jennungoo waraay ndeen, ɓe fuu ɓe nɔŋi, ɓe daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan ɓanudo oon! Njaltee! Njaɓɓowee mo!» ⁷ Ndeen surbaabe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji muɓɓen. ⁸ Surbaabe ɓe ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoobe, coodowon!» ¹⁰ Ko ɓe njehi faa ɓe coodowa nebbam

duum, ɓanudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa ɓooyi seeda, surbaabe heddiibe ɓe cegilaaki been ngarti, keddii ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa saktii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccuɓe mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto maɓɓe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tataɓo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa ɓooyi caggal majjum, joomii ɓe oon warti, noddi ɓe, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²⁴ Kalfinaado mutakal

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooɓe ɓanudo ina yaada e yigiraaɓe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. ²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» ²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. ²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii. ²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon. ²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete. ³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹—Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o senna de hono no duroowo sendirta baali e be'i ni: ³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. ³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon be Baaba am barkini, njaabee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi laatakeno beero, de on njaabake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi udanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditii be been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min njaabii ma, naa a

koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto be wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi udanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, be njaaboto mo kambe du, be mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ombaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto be, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude bee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, be njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditii be been keba nguurdam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawrii faa nanga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa be muudum been:

²—Odon anndi balde didi keddanii en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree be almaami'en e mawbe Alhuudiyankoo be been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be fuu be ndawridi faa be nanngira Iisaa hiila, be mbara dum. ⁵ Ammaa be mbi'i:

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

–Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo cepindo. ⁷Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸Nde taalibaaɓe been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

–Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaaɓe.

¹⁰Iisaa faamii ko ɓe kaalata duum, wi'i ɓe:

–Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹²O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e dido been, yehi to hooreeɓe almaami'en, ¹⁵wi'i dum'en:

–Dume kokkoton kam si mi wad-danii on Iisaa?

Ndeen ɓe njobi mo buudi cardi capande tati. ¹⁶Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkooɓe 11.23-25)

¹⁷Nyalaande go'aɓerde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaaɓe been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

–Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸O jaabii ɓe, o wi'i:

–Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Mood-ibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaaɓe muudum.»

¹⁹Taalibaaɓe been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaaɓe sappo e dido been faa ɓe kiirto. ²¹Nde ɓe kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

–Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²²Be cunii sanne, heddi iɓe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

–Joomam, kori wanaa miin?

²³O jaabii, o wi'i:

–Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muudum.

²⁵Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

–Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

–Aan e hoore maa haali.

²⁶Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaaɓe muudum been, wi'i:

–Njaɓee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷Caggal duum, o hooyi horde cabi-jam, o yetti Laamdo, o hokki ɓe, o wi'i:

–Njaree, on fuu. ²⁸Dum woni yiyam am tabintinooram amaana Laamdo. Dam rufete saabe heewɓe faa hakkeeki muɓɓen njaafee. ²⁹Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i 6e:

—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»‡

Iisaa beydi, wi'i:

³² —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Gec-cemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodde do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e bi66e Jebede dido been, bernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi.

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippii yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njar-ribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkiidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tataberde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en e maw6e Alhudiyanloo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum.

⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko 6uri konuuji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo

‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

ley suudu dewal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam.

⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaabe diin tabita.

Ndeen, taalibaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawbe diina carorii Iisaa
(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngu6e Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi jannginoo6e Tawreeta e mawbe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoobe been faa o yi'a no dum saktortoo.

⁵⁹ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de 6e ke6aay. Fay ko heew6e ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, wor6e dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi li6ude suudu dewal Laamdo, de o nyi6too ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe 6e ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedee6e katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, 6e tutti e yeeso makko, 6e culkii mo. Wobbe ma6be ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e hor6e won6e doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinkoojo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimbe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i won6e doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa 6ooyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto ma6be, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi.

⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa jaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooree6e almaami'en e mawbe lenyol been fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. ² Be ka66i mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaabe 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi

cardi capande tati diin to hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi boggol, waritowii.

⁶ Hooree6e almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weer6e. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati, coggu mo yim6e Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode, hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhudiyanke oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been ndunyi jamaa oon nyaago Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, i6e mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Yiyam makko ina yowii dow amin, minen e bi66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum ton-towee e leggal palaangal.

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

*No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)*

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley huweere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be borti mo kaddule makko, be borni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, be canyi taarde gi'e, be kippi e hoore makko, be ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen be kofii yeeso makko, iŕe njalnoroo mo, iŕe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooŕe

³⁰ Be tutti dow makko, be kooyi loosol ngool iŕe piya mo hoore. ³¹ Nde be tilinoo jalnoraade mo ndeen, be itti saaya kaan, be borni mo kaddule makko. Ndeen be njaari mo faa be tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde be njaltannoo ngalluure ndeen fu, be kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde be tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, be pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, be njoodii toon iŕe ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, be takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOŕE. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yimbe faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muŕben, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan liboowo suudu dewal mawndu de nyiŕtoo ndu ley balde

tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooreeŕe al-maami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe lenyol been fuu ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii woŕŕe, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaaŕe dakkol makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eli, Eli, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde woŕŕe dariiŕe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi wad-dowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, haŕŕi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta.

⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heewbe iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, be njalti e caabeeje deen, be naati ngalluure seniinde ndeen. Yimbe heewbe nji'i be.

⁵⁴ Sordaasiibe doomuŕe Iisaa been e hoorejo muŕben nji'ii no leydi

† 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke bornotoo.

dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoo6e Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No 6anndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii dum 6anndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi 6anndu nduun, o fili dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaa6e makko ngara mbujja 6anndu makko mbi'a yim6e been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan buran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroo6e. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki omboode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasiibe ndaaroo6e.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni.

⁴ Doomoo6e been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maay6e ni.

⁵ Maleyka oon wi'i rew6e been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyo6on, njahon, kumpitowon taalibaa6e makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoo mi haalana on.

⁸ Rew6e dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, i6e keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa 6e kaalanowa taalibaa6e makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e ma66e, wi'i 6e:

—Foofoo!

Be 6attitii mo, 6e nanngi koyde makko, 6e kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i 6e:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaa6e am been njaha Galili. Toon 6e nji'oyta kam.

No doomoo6e saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rew6e been ndillannoo ndeen, wob6e e sordaasiibe ndaaroo6e saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooree6e almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooree6e almaami'en been kawriti e maw6e yim6e. Be ndawridi faa 6e kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaa6e makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de

mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii d̄um fu, min koomtan d̄um, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiiɓe ɓeen nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhu-udiyankooɓe faa hannden.

No Iisaa ɓangirani taalibaabe muudum

(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

¹⁶ Taalibaabe sappo e ngo'o ɓeen njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinnoo d̄um'en ndeen. ¹⁷ Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe kujidani mo, ammaa wɓɓe maɓɓe cikkitirii. ¹⁸ O ɓattitii, o wi'i ɓe:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimɓe fuu, ngadon d̄um'en taalibaabe am, lootiron ɓe lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biɗɗo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon ɓe ɓe njokka ko njamirmi on d̄uum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa d̄o adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii
(*Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28*)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinate nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko.»†

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O bangii ley ladde, imo gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeji mubben njaafee. ⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. Ibe kaalta hakkeji mabbe, de Yaayaa ina loota be lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina bornii kaddule gadiraade leebi geeloodi, ina habbii kabborgol nguru, ina wuuri baabbatti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi habbita boggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo
(*Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13*)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no

wuugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(*Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11*)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warij, laamu Laamdo badake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padda filiiji mubben ley maayo ngoon. Wo be nanngoobe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i be:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon be njoppi filiiji mabbe diin, be njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba bii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mubben ina moyyintina filiiji.

²⁰ Wakkati oon fu, o noddi be. Be njoppi baabiibe Jebede, kam e golloobe muudum ley laana kaan, be njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(*Lukka 4.31-37*)

²¹ Caggal duum, be njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. ²² Tawaaabe doon been kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

min naa? Mido anndi ko ngonɗaa, a Ceniido yuurudo to Laamɗo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddi ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi dowtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

*No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)*

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e maɓbe. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyawbe e wondube e ginnaaji fuu.

³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyawbe heewbe, nyawbe nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi maɓbe baajordi, imo riiwa ginnaaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dan-nude kam faa mi laaɓa.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadi!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluujje si yimbe paamanii dum. O heddi ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)*

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddi imo waajoo be konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De be kunngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle be yeenji dow suudu nduun, be njuli dow do fotata e Iisaa, de be njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinnaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal maɓbe ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde muɓben: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeji sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji maɓbe, wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon?
⁹ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeji muudum njaafaama, naa wi'ude dum um-moo, hooya daddo muudum, yaha?
¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haayni be, be keddi i be njetta Laamdo, i be mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

*No Iisaa noddiri Lewi
 (Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)*

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi sii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵ Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoo e lampo heewbe e luttube wobbe na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa e makko. Sabo yimbe heewbe ina njokki Iisaa. ¹⁶ Jannginoobe Tawreeta jeyaa e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimbe been, mbi'i taalibaa e makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoo e lampo e luttube wobbe?

¹⁷ Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i be:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi noddada dartiibe. Wo luttube ngarumi noddude.

*Haala suumayeere
 (Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)*

¹⁸ Taalibaa e Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimbe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaa e Yaayaa e taalibaa e Farisa'en ina cuumoo, de be maa been cuumataako?

¹⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Yalla warbe bangal ina mbaawi suumaade tawa banudo oon ina wondi e mubben naa? Mbaawaa. Sini banudo oon ina wondi e maabe, be cuumataako. ²⁰ Ammaa balde ngaran de banudo oon ittete e hakkunde maabe. E balde deen be cuumotoo. ²¹ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiingal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiingal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²² Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiidfi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

*Haala nyalaande fowteteende
 (Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)*

²³ Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa e muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool. ²⁴ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaa e maa be ina ngolla ko hadaa gollende nyannde fowteteende?

²⁵ O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶ O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

²⁷ Iisaa wi'i be katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, iibe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde ma66e!

⁴ Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki. ⁵ Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde ma66e ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaa6e muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurodo Galili jokki mo. ⁸ Yimbe heew6e, yuurube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heew6e duum wadi de nyaw6e been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana be sanne taa be kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaa6e sappo e dido

(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddii be muuyi, de be ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula

dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido be o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, 6i66e Jebede be o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba 6ii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaa6e makko be kunngii hebude no be nyaamira. ²¹ Nde sakiraabe makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddii be be ngara to muudum, banndani be, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeeki mu66en fuu e mbonkaaji di be mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

*Minyiraa6e Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)*

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon filii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodii6e ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

*Banndol haala aawoowo
(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)*

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yim6e

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yim6e been fu, taalibaabe sappo e dido been e

yim6e filii6e mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i 6e:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De won6e yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de: «ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaba tawa paamataa, faa taa 6e tuuba de 6e njaafee.»*

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)*

¹³ O wi'i 6e:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle? ¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nan6e konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e ma66e duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nan6e ngol, de nja66orii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e ma66e, wakkati seeda tan ngol wonata e ma66e. Nde billaare naa torra hewti 6e saabe konngol ngool fu, 6e njoppan ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nan6e ngol, ¹⁹ ammaa ka66u-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan 6e, billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoo6e konngol ngool de nja6a ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

*Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)*

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i 6e:

—Yalla won fuu ku66oowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraa suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i 6e katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wob6e, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu

* 4:12 Esaaya 6.9-10.

jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Bannadol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wai hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daano jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Bannadol haala gabbel pamarel

(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Bannadol ngole mbanndirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardiye fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi mubben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been kongol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko be mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani be si wanaa e bannadol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaaabe makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaaabe muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, be tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, be ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam.

³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon,

imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, be mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddii iibe mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina dowtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal duum, be njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en.

² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa habbude mo, sabo fay callali kabgataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Coggal

† 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga.

girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin njaarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jaɓani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Durooɓe been ndoggi kaalanowi dum yimɓe ngalluure ndeen e seraaaji mum. Yimɓe been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde ɓe ngarnoo to Iisaa ndeen, ɓe nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina ɓornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi ɓe. ¹⁶ Yiinooɓe dum been kaalani ɓe ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen ɓe puɗɗi nyaagaade Iisaa dillana ɓe leydi maɓɓe.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa ɓe ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii ɓe.

No Iisaa iirtiniri ɓii Jayrus e no selliniri debbo nyawɗo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewɗo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooreeɓe suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyɗe muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewɗo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawrooɓe heewɓe faa jawdi

makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun ɓeydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o heɓii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaaɓe makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina ɓilli ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gerejeji fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa woɓɓe yuurube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala maɓɓe, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon.

³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yimɓe ina mboya, ina mbulla semmbe.

³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i ɓe:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnirii haala makko. Ndeen o wurtini ɓe fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaaɓe makko tato ɓe o wondi, ɓe naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

— *Talita kuumii!* (Dum na firta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e

didi. Dum haaynii yimbe been sanne. ⁴³ Iisaa tindini be sanne taa be paamina dum fay gooto. O wi'i be kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkooḅe caloriii jaḅande Iisaa

(Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaaḅe muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nanḅe waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddi ina mbi'a:

—Toy o heḅi dum? Noy o heḅiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy nedḅo waawiri wadirde kaayeeḅiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledḅe, ḅii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraaḅe makko rewḅe koddi naa?

Dum saabanii ḅe salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i ḅe:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaaḅe muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa heḅaay wadude ḅoon fay kaayeeḅi gooto, si wanaa ko yowi jungo muudum e nyawḅe seeda, danni dum'en. ⁶ De ko ḅe ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaaḅe muudum sappo e dido been

(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide ḅoon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaaḅe sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki ḅe baawḅe riwude ginnaaji, ⁸ o wi'i ḅe taa ḅe njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa ḅe kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji maḅḅe. ⁹ O yamiri ḅe ḅe bornoo paḅe, de taa ḅe kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i ḅe katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon ḅoon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yimḅe njaḅbaaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidḅon sollaare maḅḅe wonnde e koyde mon faa laatanoo ḅe seedee e dow bonanda maḅḅe.

¹² Be njehi, ḅe mbaajii yimḅe been tuuba, ¹³ ḅe ndiiwi ginnaaji keewḅi, ḅe ngatti nebbam dow ko'e nyawḅe heewḅe ḅe cellini dum'en.

No Yaayaa maayri

(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Woḅḅe ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawḅe wadude kaayeeḅiji. ¹⁵ Woḅḅe ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Woḅḅe du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaḅe arandeeḅe been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nangee, haḅḅe, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteḅo Filipu mo o ḅanjunoo oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de heḅaay laawol, ²⁰ sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jiiḅoto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹ Ammaa, Hirudiya heḅi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruuḅe muudum e hooreeḅe sordaasiibe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e

* **6:14** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

joododiiɓe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe been, o yidaa yaltude e kongol makko ngool. ²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaabe Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worɓe uju-naaje njoyo e rewɓe e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰ Nulaabe been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu. ³¹ O wi'i ɓe:

—En njaha nokkuure ferwunde, keɓon fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yimɓe na heewi doon, faa kanko e taalibaabe makko been, ɓe kunngii hebude fay no ɓe nyaamira.

³² Be njehi ɓe naatowi laana, ɓe peyyiti, ɓe toowti kamɓe tan e nokku perwudo. ³³ Yimɓe heewɓe nji'ii iɓe njaha, annditi to ɓe ponndii. Heewɓe yuuri e gure deen fuu, kenyanii to ɓe ponndii toon, arti ɓe yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i

jamaa keewɗo. O yurmii ɓe sanne, sabo iɓe nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddii imo waajoo ɓe kulle keewɗe. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaabe been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde ɓolde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje ɓadiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama!

Ndeen ɓe yami mo, ɓe mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa ɓe buuru ko ɓe nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i ɓe:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde ɓe njahunoo ɓe kumpitowii ndeen, ɓe mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaabe been njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaabe makko peccana yimɓe been. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. ⁴³ Taalibaabe been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamuɓe buuru oon been, fay worɓe tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaabe muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi.

48 O sooyinii taalibaaፎ been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo ፩ hawrooፎ e henndu. Nde ፩ adinoo weetude ndeen, o wari to ma፩፩ imo yaha e koyde dow ndiyam ፩aam, faa o hesi faltaade ፩e. 49 Kaa nde ፩e njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam ፩aam ndeen, ፩e cikki wo ፩um mbeelu, ፩e keddii i፩e mbaayda, 50 sabo ፩e fuu, nde ፩e njiinoo mo ndeen, nesijji ma፩፩e tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i ፩e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

51 O naati laana kaan, o tawti ፩e, de henndu nduun darii. Dum haaynii ፩e sanne. 52 Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo ፩e wum፩e berde.

No Iisaa selliniri nyaw፩e ley leydi Genesaret

(Matta 14.34-36)

53 Be peyyiti maayo ngoon, ፩e njottii leydi Genesaret, ፩e ndarii doon. 54 Wakkati ፩e njalti e laana kaan ndeen, yim፩e been annditi mo, 55 cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyaw፩e mu፩፩en e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. 56 Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yim፩e been ngaddan nyaw፩e mu፩፩en e taliyaaje, ina ፩aaroo mo o acca ፩e meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maamiraabe

(Matta 15.1-9)

1 Farisa'en e jannginoo፩e Tawreeta wobbe yuurube Urusaliima piilii Iisaa. 2 Be nji'i taalibaa፩e makko wobbe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal ma፩፩e worri ni.* 3 Sabo Farisa'en e Alhuudiyankoo፩e fuu nyaamataa si lootaa juude mu፩፩en faa laa፩a, al'aada maamiraabe ma፩፩e oon ፩e njokki. 4 Si ፩e ngartii luumo,

፩e nyaamataa si ፩e lootaa፩i. I፩e njogii al'aadaaji goddi keewdi di ፩e njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. 5 Wakkati oon, Farisa'en e jannginoo፩e Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaa፩e maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

6 O jaabii ፩e, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude mu፩፩en,
ammaa berde mu፩፩en ina mboddi kam.

7 Bolum ፩e ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di ፩e njannginta diin wo jamirooje yim፩e tan.»†

8 Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yim፩e.

9 Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laa፩a, faa ke፩on ndarnon al'aada moodon! 10 Sabo Muusaa wi'i:

«Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§ 11 De onon le, odon mbi'a

ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma dum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»).

12 Ko mbi'oton noon dum, odon kada yim፩e wallude baabiraabe mu፩፩en naa inniraabe mu፩፩en katin. 13 Hono noon tosirtan konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin.

Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo

(Matta 15.10-20)

14 Caggal dum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: 15 Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko

† 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam. * 7:2 lootugol juude ngol ha፩፩aaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † 7:7 Esaaya 29.13.

‡ 7:10 Wurtagal 20.12. § 7:10 Wurtagal 21.17, Lewinkoo፩e 20.9.

yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [16*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaɓe muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i ɓe:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunnduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e ɓernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley ɓernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e ɓernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde ceminiidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e ɓernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa (Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo ɓinggel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaaɓe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaɓe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e ɓiya oon.

³⁰ O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laaɓaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili.

³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laaɓaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum.

³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggatii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—*Efata!* (Dum na fiirta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkitii, demngal muudum yoppaa, heddii ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimɓe been taa ɓe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde dum. ³⁷ Dum haayinii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaduɓe, imo muumdintina muumɓe.

8

No Iisaa nyaamniri worɓe uja-naaje nayo e rewɓe e sukaaɓe

(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama, Iisaa noddi taalibaaɓe muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. ³ Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaamaay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol. Sabo woɓɓe maɓɓe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaaɓe makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo heɓata ko nyaamnata yimɓe ɓe ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaaɓe makko been, o wi'i:

* **7:16** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaaɓe makko been peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ Ibe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaaɓe muudum been pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Ibe ngada worɓe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi ɓe, ¹⁰ naatidi e taalibaaɓe muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

*No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)*

¹¹ Farisa'en been ngari, pudɗi yed-
dundurde e Iisaa. Be ɗaarii mo o holla
ɓe maande yuuroore dow kammu faa
ɓe ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi,
wi'i:

—Dume wadi de yimɓe jamaanu
hannden o ina piloo holleede
maande? Goonga kaalanammi on:
fay maande wootere on kebataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e maɓɓe, o
naati laana kaan, o fonndii gere ooto
maayo.

*Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)*

¹⁴ Taalibaaɓe been njeggiti
yoobaade buuru, si wanaa buuruwal
gootal tan ɓe njogii ley laana kaan.
¹⁵ Wakkati oon, o tindini ɓe, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla
Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaaɓe been ina kaalda ina
mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi
de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko ɓe
kaalata duum, wi'i ɓe:

—Ko wadi de oɗon kaalda
hakkunde moodon on njoobaaki
buuru? Yalla faa joonin on anndi-
taay, on paamaay? Naa on wumɓe
ɓerde? ¹⁸ Oɗon njogii gite, de on
nji'ataa naa? Oɗon njogii noppi, de
on nanataa naa? Yalla on miccitaaki
¹⁹ nde peccanmi worɓe ujunaaje

njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje
foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami ɓe katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worɓe ujunaaje
nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje
foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i ɓe:

—Faa joonin on paamaay naa?

*No Iisaa wumtiniri bumdo ley
Baytisayda*

²² Be njottii Baytisayda. Doon
yimɓe ngaddani Iisaa bumdo, ɓe
nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi
junngo bumdo oon, o yaari dum
yaasin wuro ngoon. Caggal duum,
o tutti e gite muudum, o yowi juude
makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimɓe, de iɓe nga'ani
kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite
makko katin. Ndeen gorko oon feerti
gite mum, tawi wumtii faa woodi,
jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i
mo:

—Hootu, de taa njeccodaay ley wuro
ngo.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Al-
masiihu*

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe
muudum ponndii gure gonde dakkol
Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool,
o yami ɓe:

—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa
lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe
ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa.
Woɓɓe du ina mbi'a wo a gooto e ley
annabaaɓe been.

²⁹ O yami ɓe, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani ɓe sanne
taa ɓe kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde 6e:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani be dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaa6e muudum, ndaari 6e, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaa6e makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume he6ude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirdo kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en senii6e e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do 6e maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mu66en dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso

ma66e. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawnirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa 6angani 6e, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna huku-muuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii 6e, kam6e taalibaa6e 6een. ⁷ Ruulde wari suddi 6e. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Ket-tindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaa6e 6een yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko 6e njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri 6e taa 6e kaalana fay gooto ko 6e nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maay6e ndeen. ¹⁰ Be njabi konngol ngol, de 6e keddi i6e Yamundura hakkunde ma66e dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maay6e.

¹¹ Caggal duum, 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasihu warude?

¹² O jaabii 6e:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de 6e ngolli dum ko 6e muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde 6e ngartunoo to taalibaa6e heddinoobe been fu, 6e nji'i jamaa keewdo ina filii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e mu66en. ¹⁵ Wakkati yimbe 6een nji'unoo Iisaa fu, dum haaynii 6e. Be

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

ndoggi 6e nja66owii mo. ¹⁶ O yami 6e, o wi'i:

—Dume njeddundurton e ma66e?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumdini.

¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liban mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina nguufu, imo neryundura nyiiye makko, o yooro kolonj. Mi nyaagake taalibaa6e maa been ndiwa ndu, de 6e kunngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yim6e been:

—Hey onon yim6e jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, libi dum, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muudum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum he6i mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liba mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinoorka mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoo6e doon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaa6e muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaa6e makko been. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yim6e. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaa6e been pamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njippinoo suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaa6e makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyini, sabo ko 6e njeddunduridow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e.

³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaa6e sappo e dido been, wi'i dum'en: —Muuydo ardaade fuu, gada heddi6e been heedata, laatoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu ja66iido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin ja66ii. Katin du ja66iido kam fuu, wanaa miin tan ja66ii, ja66ake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riwra ginnaaji e innde maa, de min kadu mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kaḍee mo ḍum, sabo fay gooto waawaa waḍirde kaayeefiiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: nedḍo fuu kokkudō on horde ndiyam saabe on yimḅe Almasiihu, waasataa heḅude mbar-jaari muuḍum.

Haala ko luttinta yimḅe
(*Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2*)

⁴² Nedḍo fuu luttindō gootel e cukaloy goondīnkoy kam koy, ko ḅuri woodde e joomum wo hayre ted-
dunde haḅḅee e daande mum, fadḍee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiḍam a nyakudō ḅuri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a kiḅḅudō. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiḍam tawee wo a nyakudō ḅuri moyyande ma diina fadḍeede e yiite duumiinge tawee a kiḅḅudō. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamḍo a ḍokko ḅuri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a kiḅḅudō. ⁴⁸ Doon, «gildī muuḍum mbaatataa, yiite muuḍum du nyifataa.»‡ ⁴⁹ Yiite lamsinan mono fuu hono lamḍam ni. ⁵⁰ Lamḍam wo huunde lobbere, de si ḍam selii lamsude, noy lamsinirton ḍam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamḍam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal
(*Matta 19.1-12, Lukka 16.18*)

¹ Iisaa dilli ḍoon, yehi leydi Yahu-
udiya, de feyyiti yehi lettugal gooru-
wol Urdun. Yimḅe heewḅe piilii mo,
de imo waajoo ḍum'en katin hono no
o woowrunoo ni. ² Farisa'en woḅḅe
ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

* **9:44** E dereeji ḅooyḍi, godḍi ina ḅeyda aaya 44: Doon, gildī mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † **9:46** E dereeji ḅooyḍi, godḍi ina ḅeyda aaya 46: Doon, gildī mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ **9:48** Esaaya 66.24. * **10:4** Fillitagol Tawreeta 24.1. † **10:8** Fudḍoode 1.27, 2.24.

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii ḅe:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, ḅe mbi'i:

—Muusaa jaḅii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera ḍum.*

⁵ Iisaa wi'i ḅe:

—Wo saabe on yoorḅe ḅerde, ḍuum waḍi de Muusaa winndani on yamiroore nde. ⁶ Kaa gilla e fudḍoode, «Laamḍo tagii ḅe, waḍii ḅe gorko e debbo. ⁷ Dum waḍi de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ⁸ ḅe ḍiḍo fuu ḅe laatoo nedḍo gooto.»† Nii woni ḅe nganaa ḍiḍo katin, ḅe ḅanndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa nedḍo sennda ko Laamḍo hawrunduri.

¹⁰ Nde ḅe kootunoo ndeen, taal-
ibaabe makko ḅeen yami mo haala
majjum. ¹¹ O wi'i ḅe:

—Si nedḍo seerii deekum de ḅaṅi
godḍo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si
debbo seedii e gorum, de gorko godḍo
ḅaṅi ḍum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(*Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17*)

¹³ Yimḅe ina ngadda cukaloy to
Iisaa, faa meema koy, de taalibaabe
ḅeen ndukani ḍum'en. ¹⁴ Nde o yiinoo
ḍum ndeen, o ḅerni, o wi'i taalibaabe
ḅeen:

—Accee cukaloy koy ngara to am.
Taa kaḍee koy, sabo wo nannduḅe e
makkoy ḅeen njeyi laamu Laamḍo.
¹⁵ Goonga kaalanammi on: mo
jaḅiraay laamu Laamḍo hono no
cukalel ni fuu, naatataa ḍum.

¹⁶ Caggal ḍuum, o mumbilii
cukaloy koy, o yowi junngo makko
e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(*Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30*)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu,
gorko gomma doggiri to makko, hofii
yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bam-maa.»‡

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaafe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne.

²³ Iisaa yeewi gereje fuu de wi'i taalibaafe mum been:

—Naatugol joomiraafe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaafe been sanne. O beydi katin, o wi'i fe:

—Sukaafe am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeeloba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaafe been, keddii ina yamundura hakkunde mu66en ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari fe, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraafe muudum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaafe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo

³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraafe worbe e sakiraafe rewbe e inniraafe e sukaafe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiife heewbe laatoto gadaafe, gadaafe been du laatot ardiife.

Haala Iisaa tataba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² Ibe ngoni e laawol faa fe njaha Urusaliima. Iisaa na ardii fe, tawi taalibaafe been ina mbemmbii, jokku6e dum'en been du kulii. O noddi taalibaafe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i fe:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooreefe almaami'en e jannginoofe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de fe ngatta mo e juude yimbe fe nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna bi66e Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i fe:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii fe, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

‡ 10:19 Wurtagol 20.12-16.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i 6e:

—On njardan horde nde njar-dammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal looteteemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Laamdo moyyinani been njeji.

⁴¹ Nde taalibaa6e sappo heddi6e been nannoo dum ndeen, 6ernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi 6e fuu, wi'i:

—Odon anndi laami6e leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccu6o moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimdinooori heew6e.

*No Iisaa wumtiniri Bartime
(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)*

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaa6e muudum e jamaa keewdo, 6e tawi bumdo bi'eteedo Bartime 6ii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yim6e heew6e ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, 6e noddi bumdo oon, 6e mbi'i dum:

—Sellin 6ernde maa, umma! O nod-dii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, i6e njaha dow laawol.

11

*No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40,
Yuhanna 12.12-19)*

¹ Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Bayti-faaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taal-iba6e muudum dido, ² wi'i 6e:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina ha66ii. Ka66iton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njeji, 6e tawi mola ngaan ina ha66ii yaasin dakkol dammbugal, 6e ka66iti nga. ⁵ Yoga e darinoo6e doon been yami 6e:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon ka66ita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wi-irunoo 6e noon. Been njoppi 6e. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, 6e njowi saayaaji ma66e dow magga, o waddii.

⁸ Yim6e heew6e mbeerti saayaaji mu66en dow laawol. Wo66e kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardii6e mo e heedu6e gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!* ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naa-towi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

* 11:9 Jabuura 118.25-26.

*No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)*

¹² Jaango majjum, caggal 6e ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki 6i66e. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

–Taa fay gooto nyaama 6i66e maa abada katin!

Taalibaa6e makko been nani dum.

*No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)*

¹⁵ Nde 6e njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodoobe e soottoobe won6e ley toon. O li6i taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronnii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii 6e:

–Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadfi ndu suudirdu yanoo6e.‡

¹⁸ Hooree6e almaami'en e janninoobe Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaa6e makko, 6e njalti ngalluure ndeen.

*Haala du'aare wondunde e goondinal
(Matta 21.20-22)*

²⁰ Fajiri jaango majjum, i6e pal-toroo to yibbi kiin toon, 6e nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

–Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley

maayo», si sikkitiraay ley 6ernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on ke6ii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

*Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)*

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e janninoobe Tawreeta e maw6e 6attitii mo ²⁸ yami mo:

–Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

–Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngol-lammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

–Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ³² Yalla en mbi'an to yim6e naa?

I6e kula yim6e been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

–Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

–Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngol-lammi duum.

12

*Banndol haala remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)*

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani 6e, wi'i:

† **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11. § **11:26** E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon.

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere boosirde, o nyiibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remooße, de o wadi jahaangal. ² Nde boreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remooße been toon, be ngaddana mo ngedu makko e bißbe cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, be piyi dum, be njeccini dum juude bole. ⁴ O neli e maßbe golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, be eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tatabo, de be mbari dum. Wobbe heewbe nuliraama hono noon: be piyi wobbe, be mbari wobbe. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, biyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e maßbe, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ⁷ Ammaa remooße been mbi'unduri hakkunde mußben: «O woni donoowo oon. Ngarree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi bißdo oon, be mbari dum, be paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remooße been, o halfina ngesa ngaan wobbe. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiiboobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado, wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooreebe Alhuudiyankooße pili no nanngira Iisaa, sabo be paamii banndol ngol wo kambe sappii. De be cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, be ndilli.

Haala yobugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooreebe been neli e makko Farisa'en wobbe e daraniibe Hirudus faa keba tuufira mo e konngol makko.

¹⁴ Be ngari, be mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goon-gante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe, ada jannginira

laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maßbe. O wi'i be:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami be:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii be, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii be sanne.

Haala ummital maaybe
(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

¹⁸ Saduki'en wobbe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, be mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banji debbo, maayii tawii hebaay bißdo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa heßana maaydo oon beyngu.†

²⁰ Wadii rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo de maayi, hebaay bißdo. ²¹ Didabo oon dewli debbo oon, kam du maayi hebaay bißdo. Tatabo oon du wadi hono noon. ²² Hono nii njeddo been fuu banjiri mo, kebaay bißdo. Caggal maßbe be fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maßbe laatotoo goroo debbo oon? Sabo be njeddo fuu be banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—On woofube, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maaybe ummitake fu, worbe banjataa, rewbe banjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonbe dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maaybe ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wu-umoore hußboore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka,

* **12:11** Jabuura 118.22-23. † **12:19** Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ **12:26** Wurtagol 3.6, 15-16.

Laamdo Yaakuuba»?‡ ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe. § On mboofii sanne.

Haala yamiroore burnde semmbe (Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi ma66e, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye buri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* ³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidiraa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirda Laamdo e berndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yidirda gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda (Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? ³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am, faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduu ley luumooji, ³⁹ foodantooobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraabe mu66en maayi, de be njuutina du'aawuuji ma66e faa be nanndinkinoo e lobbu6e. Kam6e, jukkungo naawngo burata jippi-neede dow mu66en.

Haala sadaka debbo talkaajo (Lukka 21.1-4)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi heewbe ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddii taalibaaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum buri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

§ 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo ma66e duum, holli i6e mbuuri. * 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkoo6e 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no njardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii 6e wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yim6e heew6e. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeji badiidi, si on kaalanaama woldeeji boddufi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yim6e njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooree6e e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seede6e yeeso ma66e. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde 6e njaarii on faa 6e kokkitira on, taa mbemmbedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on ke6an ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran biyum. Bi66e ummanto saaraa6e mu66en, ngada faa 6e mbaree. ¹³ Yim6e fuu mbanyan on

saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu

(*Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28*)

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «hunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaa6e makko 6een. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewree6e e annabaabe fewree6e bangowan, ngada maandeeji e kaayefiiji faa majjina fay subaa6e 6een, si na laato. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴—Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange ni66an, lewru selan yaynude, ²⁵ koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaa6e makko 6een gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo6e. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ **13:25** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

*Bannadol dow yibbi**(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)*

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

*No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo**(Matta 24.36-44)*

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonbe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccube mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

14*No mawbe diina ndawriri faa nanga Iisaa**(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)*

¹ Balde didi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreebe almaami'en e janninoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keba mbara dum. ² De 6e mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

*No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa**(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)*

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon

noddirteedo ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde mubben:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko buri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaabe!

Heddii i6e pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

*No Yahuuda jamborii Iisaa**(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)*

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaa6e sappo e dido been, yehi to hooreebe almaami'en faa watta Iisaa e juude mubben. ¹¹ Nde 6e nanoo dum ndeen, 6e ceyii, 6e aadii 6e njoban mo cede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

*No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaa6e muudum**(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)*

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde 6e kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaa6e Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaa6e makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum.

¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu

nduye nyaamdata e taalibaaḅe mum been hiraande iidi Faltagol?»¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaaḅe dīdo been njehi, naatowi ngalluure ndeen, 6e tawri hono no o wi'iri 6e noon. Toon 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dīdo been. ¹⁸ Wakkati 6e njoodīnoo iḅe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatani 6e kaḅḅu-ko'u, 6e puddi yamirde mo gooto gooto, iḅe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dīdo 6e, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal. ²¹ Tilay Bii Neddo yopira adunaaru no haaliraa ley Bindi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoḅo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey 6uri woodde e muudum!

²² Nde 6e nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamḅo, heltii, hokki 6e, wi'i:

—Njaḅee, dum wo 6anndu am.

²³ Caggal ḅuum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamḅo, o hokki 6e, 6e fuu 6e njari. ²⁴ O wi'i 6e:

—Dum wo yiyam am, tabintinooram amaana Laamḅo, ndufeteḅam saabe heewḅe. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyimi kesam e ley laamu Laamḅo.

²⁶ Caggal 6e njimii Jabuura,† 6e njalti, 6e njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an andaa dum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i 6e:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piḅe maayde, de baali diin canki-too.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndon-toori e joggude kile dīdi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaaḅe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamḅo ley Gec-cemane

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³² Be njottii nokku bi'eteḅo Gec-cemane, de Iisaa wi'i taalibaaḅe muudum been:

—Njooḅee ḅo, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee ḅo, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seḅa, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawḅo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Adā waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi iḅe ḅaanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a ḅaani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa? ³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terḅe ina lakkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi 6e ḅaantake, sabo doyngol maḅḅe na teddi sanne.

* **14:18** Jabuura 41.10. † **14:26** Al'aada Alhuudiyankooḅe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ **14:27** Jakariyaa 13.7.

Be kunngii anndude ko 6e njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataberde, o wi'i 6e:

—Faa joonin on ɗaani, oɗon njootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina ɓattitii.

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12*)

⁴³ O tilaaki e haalde ɗum, de Yahuuda, gooto e sappo e ɗiɗo been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogii6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en, e jannginoobe Tawreeta, e maw6e. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon ɗum, njaaron ɗum kawjodon ɗum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, ɓattitii Iisaa, wi'i ɗum:

—Moodibbo!

O muccii ɗum. ⁴⁶ Ndeen 6e tuggi juude ma66e dow Iisaa, 6e nanngi ɗum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe ɗoon been, soorti kaafaahi muuɗum, soppi maccudo Almaami Mawɗo, tayi nowru muuɗum. ⁴⁸ Iisaa wi'i 6e:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo ɓornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi ɗum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi ɓanndu ɓoldu.

No maw6e diina carorii Iisaa

(*Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawɗo oon, tawi hooree6e almaami'en e maw6e e jannginoobe Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawɗo. O

joododii e doomoobe ɗakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de 6e ke6aay. ⁵⁶ Heew6e ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu66en ina luttunduri. ⁵⁷ Wob6e ma66e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi li6an suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyi6a suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e ɗum du, pelooje ma66e ɗeen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawɗo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko yim6e 6e cedante ɗuum wo ɗume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawɗo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, ɓii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawɗe oon,§ ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawɗo oon faa seeki kaddule muuɗum, wi'i:

—En kaajaaka seedee6e katin.

⁶⁴ On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamɗo ɗuum. Dume miilidon?

Be fuu 6e mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wob6e ma66e puɗɗi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe 6een du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27*)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e hor6e Almaami Mawɗo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo

Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dūm, o wi'i:

—Aan, aḍa wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa dūm.

Caggal dūm, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]† ⁶⁹ Nde kordō oon yiinoo mo katin fu, haalani dariiḅe doon been, wi'i:

—Oo wo gooto maḅḅe!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa ḅooyti seeda, dariiḅe doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto maḅḅe, sabo a Galilinkejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi didaḅerde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo dūm: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddi ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooreḅe almaami'en e jannginoḅe Tawreeta e waalde Saahiiḅe ndeen fuu, tawti mawḅe du, ḅe fuu ḅe ndawridi. Be kaḅḅi Iisaa, ḅe njaari dūm, ḅe ngatti dūm e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoḅe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooreḅe almaami'en ḅeen ina pelda mo kulle keewḅe. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotoḅaa naa? A nanaay ko ḅe peldete dūm fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dūm haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde
(*Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16*)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimḅe been kasuujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e woḅḅe faa ḅe mbari neddo. Wakkati oon, iḅe uddaa e kasu saabe ko ḅe ngadi dūm. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dūm wadana ḅe ko woownoo wadande ḅe dūm. ⁹ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoḅe oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooreḅe almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooreḅe been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ḅe Barabas, dūm ḅurani ḅe yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i ḅe:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoḅe oon?

¹³ Be yeewnii, ḅe mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami ḅe:

—Dume o wadi ko boni?

De ḅe ḅeydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude berde jamaa oon, yoofani dūm'en Barabas. Caggal dūm, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dūm ton-towee e leggal palaangal.

No sordaasiḅe njalnorii Iisaa

(*Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3*)

¹⁶ Sordaasiḅe ḅeen njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiḅe heddiḅe been fuu. ¹⁷ Be ḅorni mo saaya mbodeeha,* ḅe canyi taarde gi'e ḅe kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, iḅe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoḅe.

¹⁹ Iḅe piira hoore makko loosol, iḅe tutta mo, iḅe ndikkinoo, iḅe cujidana mo. ²⁰ Nde ḅe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ḅe itti saaya mbodeeha kaan,

† 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu ḅooyude diin.

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ḅornotoo.

6e borni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(*Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27*)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Gulgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadude faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu hebata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAAANKE ALHU-UDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ ‡] ²⁹ Yimbe faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooree6e al-maami'en been du ina njalnoro mo. Kambe e jannginoo6e Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wo66e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30*)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati

yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wo66e dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wo66e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wo66e heew6e du ina ngoni doon, yaadunoobe e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42*)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende badake naatude. ⁴³ Gooto teddu6o e waaldeere Saahii6e, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii 6angugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haayinii Pilaatu, noddi mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi:

«O hiisodaama e bon6e.» § 15:34 Jabuura 22.2.

mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

*Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12,
Yuhanna 20.1-10)*

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa. ² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rewbe been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ Ibe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde be bantunoo gite ma66e ndeen, be nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne.

⁵ Wakkati be naatunoo e saabeere ndeen, be nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina bornii saaya ndaneeha, de be kuli. ⁶ O wi'i be:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaa6e makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rewbe been njalti saabeere ndeen, ndoggi. Ibe ndiwna kulol, ibe mbembii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no be poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aberde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o bangi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum

oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunoo6e e Iisaa been, tawi ibe cunii ibe mboya.

¹¹ Ammaa ko be nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, be ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o bangi e dido ma66e e tagaadi ngonndi, ibe nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kam6e du, be ngarti be kumpiti heddiibe been, de been ngoondinaay be.

¹⁴ Sakitii, o bangi e taalibaa6e sappo e ngo'o been wakkati mo be nyaamata. O feliri be rafi goondinal ma66e e yoorde berde ma66e, sabo be ngoondinaay yiibe mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i be:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o.

¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete. ¹⁷ Kaayefiiji di ina ngoodani goondin6e been: be ndiiwran ginnaaji saabe am, be kaalan demle kese, ¹⁸ be nanngiran bolle e juude ma66e. Fay si be njari poson, fay huunde wadataa be. Be njowan juude ma66e e nyaw6e de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e ma66e, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kam6e kaa, be njehi ibe mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e ma66e, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* 16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus teddufo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njanniginadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e maabe. ⁷ Be kebaay bidfo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wafude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimate bidfo gorke, inndiraa dum

Yaayaa. ¹⁴ Bidfo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto teddufo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran biibe Israa'ila heewbe to Laamdo Joomiraado muuben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraaabe to biibe muuben, faa o wartira saliiibe du e hakkilooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haaynii dum'en ko o booyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e maabe. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e maabe muummumre, o heddi o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega burdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi haabani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laa-toto teddudo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi andaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada, baawde Laamdo Toowdo cudete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'enuo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeega burdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbi-irudaa ni.

Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am

oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow huloobe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawdi e semmbe junngo makko, o sankitii mawninkiniibe e an-niyaaji mubben.

⁵² O saamdinii kaanankooobe e laamuujii mubben, o toownii leeyube.

⁵³ O haarnirii yolbuobe kulle lobbe, o yoppii jom'en jawdi juude bole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimbe Israa'ila, maccube makko been, sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraabe meeden, yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebba tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiibe makko e sakiraabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, 6e ngari taadude ngel.* Ibe njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooobe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

–Yimbe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muumumre, noy yidi biyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haayniibe. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum ha66itaa, ina haala, ina yetta Laamdo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiibe makko been fuu. Katin du yimbe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruuji diin. ⁶⁶ Nanbe dum been fuu ndesi dum e ley berde mu66ben, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo be nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ –Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila,

sabo warii walli yimbe muudum, rimdini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwdo e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kundude annabaabe makko seniibe gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiibe men, e juude waybe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadaninoo maamiraabe men ndeen, o miccitate amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maamen Ibrahiima, o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude waybe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dar-taare yeeso makko haddi ngu-urndam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaajo Laamdo Toowdo, sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimbe makko laawol kisindam ley ko o yaafotoo hakkeji mu66ben.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yaynana wonbe ley nimre e kulol maayde,

de rewna koyde men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Agustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu.

² Kangal woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. ³ Yimbe fuu njehe winndowaade, mono fuu e wuro muudum. ⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Bayti-laama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama kabanaado makko, deedudo. ⁶ E ley gonol ma66be toon, wakkati ndimu Mariyama yottii.

⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo be kebaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroobe ina ngonni ley ser-aaji diin, na ndooma dammuuli mu66ben jemma. ⁹ Maleyka Joomiraado bangani be, darja Joomiraado delkoowo filii be. Kulol manngol nanngi be. ¹⁰ De maleyka oon wi'i be:

–Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantoodo yimbe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel

keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewbe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli,
dow leydi du jam woodanii yimbe be o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en been ceedunoo e ma6be, de yeenti dow kammu ndeen, duroobe been ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, be njehi, be tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal.

¹⁷ Nde be njiinoo ngel ndeen, be kaalti ko maleyka oon haalani be dow maggel duum. ¹⁸ Nanbe haala duroobe been fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum. ²⁰ Duroobe been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko be nani e ko be nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wi-irunoo be noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laa6ugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, be njaari suka oon Urusaliima faa be kalfina mo Joomiraado.

²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: bi6be buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon.

Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. ²⁸ Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

²⁹ —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam,

³⁰ sabo mi yiirii gite am kisindam maada

³¹ dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

³² Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu,
annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

³³ Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. ³⁴ Simeyon barkini be, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. ³⁵ Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

³⁶ Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o bii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O banjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, ³⁷ de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. ³⁸ E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii6e garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

³⁹ Nde be njottinoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen,

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

† **2:23** Wurtagal 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

6e njeccii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰ Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹ Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol. ⁴² Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon. ⁴³ Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa biyiibe oon heddake Urusaliima, tawi 6e paamaay. ⁴⁴ Be cikii imo wondi e yaadiraabe ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yim6e ma66e e anndaabe ma66e. ⁴⁵ Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima filowaade mo. ⁴⁶ Balde tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷ Hettindaniibe mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma ha66ii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

⁵⁰ Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o downtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

⁵² Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yim6e ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii
(*Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28*)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, 6ii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarononiti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooree6e almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yim6e tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeji mu66en njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya: «Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete, baamle e tile fuu leeyinee, laabi oonyiidi fuu ndartinee, laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷ Yim6e heew6e ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yim6e been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

‡ **2:41** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'ila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. * **3:3** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngooɓe lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeji wadude?

¹³ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasiibe du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeji wadude?

O wi'i ɓe:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenniyorodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yimɓe fuu ina kedii Almasihu, mono fuu ina miiloo e ɓernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasihu oon. ¹⁶ Yaayaa jaabii ɓe fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa ɓurɗo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e haɓɓitinde ɓoggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yimɓe kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo ɓanjii Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus ɓeydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima (Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yimɓe fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa (Matta 1.1-17)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimɓe, Iisaa wo ɓii Yuusufi. Yuusufi du wo ɓii Eli, ²⁴ Eli ɓii Matat, Matat ɓii Lewi, Lewi ɓii Melki, Melki ɓii Yannay, Yannay ɓii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Amos, Amos ɓii Nahum, Nahum ɓii Hesili, Hesili ɓii Naggay, ²⁶ Naggay ɓii Maata, Maata ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Semey, Semey ɓii Yosek, Yosek ɓii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda ɓii Yohanan, Yohanan ɓii Resa, Resa ɓii Jorobaabel, Jorobaabel ɓii Seyaltiyel, Seyaltiyel ɓii Neri, ²⁸ Neri ɓii Melki, Melki ɓii Addi, Addi ɓii Kasam, Kasam ɓii Elmadam, Elmadam ɓii Eri, ²⁹ Eri ɓii Iisaa‡, Iisaa ɓii Eliyaser, Eliyaser ɓii Yorim, Yorim ɓii Matat, Matat ɓii Lewi, ³⁰ Lewi ɓii Simeyon, Simeyon ɓii Yahuuda, Yahuuda ɓii Yuusufi, Yuusufi ɓii Yonam, Yonam ɓii Eliyakim, ³¹ Eliyakim ɓii Meleya, Meleya ɓii Menna, Menna ɓii Matata, Matata ɓii Natan, Natan ɓii Daawda, ³² Daawda ɓii Yesa, Yesa ɓii Obet, Obet ɓii Bo'as, Bo'as ɓii Salmon, Salmon ɓii Naasuuna, ³³ Naasuuna ɓii Aminadaabu, Aminadaabu ɓii Adamin, Adamin ɓii Aram, Aram ɓii Hesruuna, Hesruuna ɓii Fares, Fares ɓii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda ɓii Yaakuuba, Yaakuuba ɓii Isiyaaka, Isiyaaka ɓii Ibrahiima, Ibrahiima ɓii Tara, Tara ɓii Nahor, ³⁵ Nahor ɓii Seruku, Seruku ɓii Reyuu, Reyuu ɓii Pelek, Pelek ɓii Eber, Eber ɓii Sala, ³⁶ Sala ɓii Kaynam, Kaynam ɓii Arfasada, Arfasada ɓii Sem, Sem ɓii Nuuhu, Nuuhu ɓii Lamek, ³⁷ Lamek ɓii Matusala, Matusala ɓii Henok, Henok ɓii Yaret, Yaret ɓii Maleliyel, Maleliyel ɓii Kaynam, ³⁸ Kaynam ɓii Enos, Enos ɓii Set, Set ɓii Aadama, Aadama mo Laamdo.

‡ 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

4

*No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)*

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyimi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.»

¹¹ Ina winndaa du: «Be njaabete e juude maabe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

*No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)*

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi

Alhuudiyankoo6e baajordi, yim6e fuu ina teddina mo.

*No yimbe Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)*

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o subake kam faa mi faamina talkaabe Kabaaru Lobbo. O nuli kam faa mi gooyana nangaabe yoofeede mu66en, wum6e du wumtineede mu66en, torraabe du yoppeede mu66en,

¹⁹ faa mi gooyana hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Won6e toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude 6e:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu i6e kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii 6e. I6e mbi'a:

—Wanaa o woni 6ii Yuusufi oon?

²³ O wi'i 6e:

—Sikke fuu walaa on kaalan kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum. ²⁵ Goonga kaalanammi on, rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto ma66e, si wanaa

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16. * 4:19 Esaaya 61.1-2.

e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppinbe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto ma66e dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimbe wonbe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do hu6eere ma66e ndeen nyibaa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde ma66e, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimbe nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonda, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu libi neddo oon hakkunde yimbe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii 6e, i6e yamundura hakkunde ma66e:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njaarii mo o walla dum.

³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, ja66ii 6e.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamanoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyawbe siyiiji nyawuui fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow ma66e 6e fuu gooto gooto, o danni 6e. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimbe heewbe idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, i6e tefataa o seeda e ma66e fey. ⁴³ Ammaa o wi'i 6e:

—Ina tilsi mi 6angina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluue godde. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunduko maayo Genesaret, jamaa ina billundura dakkol makko faa hetindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoo6e liyyi 6een mburtake ley majji, ina lonna filiiji mu66en.

³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njaarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min ke6aay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶ Nde 6e paddunoo di ndeen, 6e nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji ma66e ina ceekoo. ⁷ Be noddii

wondiibe ma66e won6e ley laana ngokka, ngara mballa 6e. Been ngari, 6e kebbini laanaaji dīdi dīin fuu faa dī nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo dūm fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'ii dūm sabo kanko e wondiibe makko been fuu, 6e kaaynaama saabe keewal liyyi dī 6e nanngi dīin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna 6i66e Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yim6e.

¹¹ Nde 6e njottinoo laanaaji ma66e leydi ndeen, 6e njoppi dūm fuu, 6e njokki Iisaa.

*No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)*

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngal-luure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na njaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana dūm fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laa6ugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina 6e a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude dūm, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndanee e nyawuui mu6ben. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)*

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta Muusaa, yuuru6e gure

Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngonni e makko, imo danna nyaw6e. ¹⁸ Wakkati oon, wob6e ngaddi gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude dūm faa pukkina dūm yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde 6e kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, 6e yeenji dow suudu nduun, 6e njuli ndu, de 6e njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yim6e been yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal ma66e ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeji maa njaafaama.

²¹ Jannginoo6e Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde mu6ben ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeji si wanaa Laamdo?» ²² Iisaa faami miilooji ma66e, de jaabii 6e, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume buri hoyude? Wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeji...

Ndeen o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yim6e fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yim6e been fuu, i6e teddina Laamdo. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayefiiji koy!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)*

²⁷ Caggal dūm, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoobe lampo. O wi'i dūm:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dūm fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nann-goobe lampo heewbe e yimbe wobbe ina nyaamda e mabbe. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaɓe makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoobe lampo e luttube wobbe?

³¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttube noddammi faa tuuba.

*Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)*

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaaɓe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaaɓe Farisa'en been du ngadata. Ammaa be maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i be:

—Yalla odon mbaawi suuminde warbe bangal, tawa banjudo oon ina wondi e muɓben naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde banjudo oon ittete hakkunde maɓbe. E balde deen be cuumoto.

³⁶ O banndani be banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam buri welde.

6

*Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)*

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewii ley gese. Taalibaaɓe makko ina itta cammeiji

alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wobbe mbi'i be:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa gollende nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadi-raabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraaɓe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i be katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Ibe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji maɓbe. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimbe!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari be fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimbe been tikkii sanne, ibe ndawrida no be ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaaɓe makko been, o subii sappo e dido hakkunde muɓben, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kambe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum,

Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba gii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda gii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yimbe heewbe, danni nyawbe

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e ma6be, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaa6e makko heewbe. Jamaa keewdo yuurodo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa 6e kettindanoo mo, woodi du 6e ndannee e nyawuuji ma6be. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

Haala barkinaabe e 6e mbarkinaaka

(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaa6e,

sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin,

sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyoo6e joonin,

sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on,

ndiiwii on,

njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo,

sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraa6e ma6be ngadannoo annabaa6e.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraa6e jawdi,

sabo on kebii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar6e joonin,

sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloobe joonin,

sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii on,

sabo hono noon maamiraa6e ma6be ngadannoo annabaa6e fewree6e.

Haala yidugol waybe

(Matta 5.38-48, 7.12)

²⁷ —Ammaa onon hettindanii6e kam been, mido wi'a on: njidee waybe on, ngadanon wanyu6e on moyyere. ²⁸ Mbarkinee hudoobe on,

ndu'anodon torroobe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du.

Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Naariido ma fuu,

kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yantu dum. ³¹ Ngadane wobbe ko njiddon 6e ngadana on.

³² Si yidube on tan njidoton, barke oye keboton? Fay luttube ina njidi yidube dum'en. ³³ Si wadanoobe on moyyere tan ngadanton moyyere,

barke oye keboton? Fay luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si 6e miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye keboton? Fay luttube ina nyamloo luttube hono mu6ben,

faa njoo6e nyamaande mu6ben. ³⁵ Onon le, njidee waybe on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee on miilaaki yoo6ede fey. Ndeen, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto bi6be Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonnoobe moyyere,

ina wadana bonbe du. ³⁶ Laatee yurmotoobe, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

Haala hiitaade wobbe

(Matta 7.1-5)

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule

moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani 6e banndol du, o wi'i: —Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa 6e dido fuu, 6e caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo 6uraa moodibbom, de taalibbo ki66udo laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e 6i66e muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa 6i66e bon6e, lekki mbonki du rimataa 6i66e lobbu6e. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo 6i66e muudum annditirtee. Yibbe 6orataake e ngi'eehi, cabiije du 6orataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley 6ernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley 6ernde duum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre

(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tobi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa ket-tindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyinirde.

Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade het-tindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli maw6e Al-huudiyankoo6e to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be ngari to makko, i6e njaaroo mo sanne sanne, i6e mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e ma66e faa 6e 6adii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yim6e muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto ma66e yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayni dum, de hucciti e yim6e jokku6e dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaabe been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri 6ii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaa6e makko e yim6e heew6e ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina

wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum ɓaɗaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

–Taa woy!

¹⁴ Iisaa ɓattitii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

–Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yimbe been fuu, iɓe teddina Laamdo, iɓe mbi'a:

–Annabaajo mawdo ɓangii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa (Matta 11.2-19)

¹⁸ Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi dido muɓɓen, ¹⁹ nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa ɓe ndooman goddo. ²⁰ Worbe dido been ngari to makko, mbi'i mo:

–Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹ Wakkati oon pay, tawi o dannii yimbe heewbe e nyawuuji di kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bondi, o wumtini wumbe heewbe. ²² O jaabii ɓe, o wi'i:

–Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumbe ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha e koyde muɓɓen, seppinbe ina cellinee, faaduɓe ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ²³ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

²⁴ Nde nulaaɓe been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

–Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ²⁵ Ndelle

dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, ɓornotooɓe kaddule lobbe de mbuura nguurndam lobbam been, ley cuudi kaanankoobe tawetee.

²⁶ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo ɓuri annabaajo.

²⁷ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

²⁸ Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay ɓurdo Yaayaa. Tawi le, ɓurdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na ɓuri mo teddude.

²⁹ Yimbe hettindaniibe mo been fuu, fay nanngooɓe lampo been, njaɓii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum.

³⁰ Ammaa Farisa'en e jannginoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko ɓe njaɓaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yimbe jamaanu o? Beye o nanndi?

³² Iɓe nanndi e sukaaɓe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli, de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji, de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooɓe lampo e luttube wobbe.»

³⁵ Ammaa jaɓube hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama.

³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam

* 7:27 Malakiya 3.1.

uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,[†] imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo joora nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddufo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley bernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.» ⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewanoo yimbe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo be ngalaa ko be njo6a mo ndeen, o yaafanii be dido fuu. Ndelle, moy e ma66e furi yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko.

⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o jorii nebbam uurdam dow koyde am. ⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been pudfi yamundurde hakkunde mu66en:

«Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewbe jokkufe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluuje e gure, ina gooyina, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaa6e makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewbe dannaabe e nyawuuji mu66en, e be ginnaaji bondi du ndiiwaa e mu66en. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewbe wobbe heewbe. Be fuu be mballirii Iisaa e taalibaa6e mum jawdi ma66e.

Banndol dow aawoowo

(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon filinoo mo ndeen, o bannDani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaa6aa, de pooli ngari, cu6i ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o 6anti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na bannana yimbe

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹ Taalibaa6e makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i 6e:

[†] **7:38** E ley jamaanu Iisaa, yimbe ina mbaawi wahaade e dow co66uli nani de nyaama. * **8:10** Esaaya 6.9.

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa «ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)*

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanoobe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde muβben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoobe ngol, njaβboroo ngol seyo, de 6e ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan 6e ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, 6e njoppa. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoobe konngol ngool, ammaa ley mawnugol muβben ndeen kaβbu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru billan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroobe konngol ngool berde belde laaβude. Ley tinnitaare 6e tiigoo ngol faa ngol rima.

*Banndol dow lampal
(Marku 4.21-25)*

¹⁶ —Fay gooto huβbataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, bilan ngal faa ngal yaynana naa-toobe. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

*Minyiraaβe Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)*

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraaβe muudum ngari to muudum, de 6e mbaawaay battaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraaβe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraaβe am wo nanoobe haala Laamdo, de downtanoo ka been.

*No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)*

²² Nyannde gomma Iisaa e taal-ibaabe muudum naati laana. O wi'i 6e:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko 6e peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be battitii, iβe pindina mo iβe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii 6e, iβe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gada duum 6e njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kad-dule muudum ko 6ooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halbi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haβbirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde.

³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

† 8:18 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaβa goonga.

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Midó wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko. ³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin naarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been njiinoo ko wadi duum fu, 6e ndoggi, 6e kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina bornii kaddule, hakkillom wartii. De kulol nanngi 6e. ³⁶ Yiinoo 6e dum been kaalani yimbe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimbe leydi Gerasa fuu naarii Iisaa dillana dum'en leydi mu66en, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, naarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimbe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'etedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, naarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina

tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kombokol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngondaa, i6e billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Mood-ibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mu66en mettorgal. O wi'i 6e:

—Taa mboyyee sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen 6e njalnorii mo, sabo i6e anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri 6e kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haaynii saaraabe suka oon. O gongini 6e taa 6e kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaፎe muudum sappo e dido

(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

¹ Iisaa noddii taalibaaፎe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli 6e 6e ngooyina kabaaru laamu Laamdo, 6e ndanna nyawፎe. ³ O wi'i 6e:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njaፎፎaaka e muudum, si odon mburtoo dum, piddon sollaare maፎፎe wonnde e koyde mon, faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda maፎፎe.

⁶ Be ndilli, iፎe ngada wuro e wuro, iፎe mbaajoo Kabaaru Lobbo, iፎe ndanna nyawፎe wonፎe ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus

(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jiiፎii. Sabo woፎፎe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ woፎፎe ina mbi'a annabi Iliyaasa ፎangi, woፎፎe katin ina mbi'a gooto e annabaaፎe arandeeፎe been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri worፎe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

¹⁰ Nulaaፎe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko 6e ngadi duum fuu. O yaadi e maፎፎe wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e maፎፎe. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii 6e, imo haalana 6e kabaaru laamu

Laamdo, imo danna ley maፎፎe haajaፎe danneede. ¹² Naange fuddi hirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje badiide, faa keፎa to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde ፎolde.

¹³ Ammaa o wi'i 6e:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yimፎe 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimፎe been ina ngada hono worፎe ujunaaje njoyo baka rewፎe e sukaaፎe ngalaa. O wi'i taalibaaፎe makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaaፎe been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaaፎe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kan-deeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaaፎe makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Woፎፎe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woፎፎe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woፎፎe katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaaፎe arandeeፎe been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi? Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O 6eydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iir-toto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i be fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, danna ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, ibe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniibe doyingol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dum ndeen, ruulde wari,

suddi be. Nde ruulde ndeen sud-dunoo be fu, taalibaaabe been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaaabe been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, be kaalanaay fay gooto ko be nji'i duum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde be njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkitii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nanga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina ngufo. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaaabe maa been ndi-iwa ndu, de be kunngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun libi dum e leydi, hed-dii ina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti dum baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yimbe been fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaaabe makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wat-tete e juude yimbe.

* 9:23 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii 6e, faa 6e kunngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaa6e been ina njeddura moy buri teddude hakkunde mu66en. ⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilotoo ley berde ma66e. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu jabbiido cukalel ngel e innde am, wo miin jabbi. Jabbiido kam du, jabbaake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni tedduo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden
(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu 6adino fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaa6e ardoo dum. Nulaa6e been naati ley wuro Samariyankoo6e wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon jabbaaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma66e, feli 6e. ⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma66e ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo

walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maay6e uwa maay6e mu66en. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldi 6e dido dido, 6e ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i 6e:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on 6ibbe baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol.

⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko 6e kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naatawuroo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyawbe wonbe doon, mbi'on yimbe wuro been: «laamu Laamdo 6adake on.»

¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on nja66aaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pidanii

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.»¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornaakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi, faa be kolla be tuubii.¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe.

¹⁶ O haalani taalibaaŋe makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capande njeddo e dido been ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin downtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i be:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere.

¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaaŋe bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji downtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa (Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de banginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa.

²² Baaba am wattii huunde fuu ley

junngo am. Fay gooto anndaa Biddo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi banginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaaŋe been, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaaŋe heewbe e kaanankooŋe heewbe na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de be nji'aay. Ibe njidunoo nanude ko nanoton duum, de be nanaay.

Bannadol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi heba nguurndam ndu-umiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoobe. Be borti mo, be piyi mo faa be mbayri mo imo badii maayde. ³¹ Tawi al-maami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii.

³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yur-mii mo, ³⁴ battii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum

nokkuure to weerbe njippotoo, o hinni dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerduude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko buri dum, nde ngartumi fu, mi yobete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal ma66e ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jii6a hakkillo maa. ⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaabe muudum no du'ortee (Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaabe makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaabe muudum noon.

² O wi'i 6e:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo, innde maa laatoo seniinde,

laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeeji amin, sabo minen du miden njaafoo wadoobe min hakkeeji fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i 6e katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaa6e am du min pukcake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: njaaree, on ke6an. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante.

¹⁰ Sabo njaariido fuu he6an. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo biyum njaarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa njaaroo dum bocconde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton bi66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Njaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

¹⁰ Sabo njaariido fuu he6an. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante.

¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo biyum njaarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa njaaroo dum bocconde, de hokka dum yaare?

¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton bi66e moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Njaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen. ¹⁵ De wo66e ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wo66e njaarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i 6e:

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu peccingu ina ha6a, halkan, cuufi maggu fuu bo66oto.

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Midó wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle ma66e jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido kabitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum kabitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mu66en deen, fecca jawdi muudum ndiin e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

*Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)*

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedu ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka been, kam'en buri hebude barke!

*No yim6e pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)*

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yim6e jamaanu o been wo yim6e bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenko6e maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yim6e jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yim6e Niniwe du ummodoto e yim6e jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mu66en, li6a dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

*Banndol annoora banndu
(Matta 5.15, 6.22-23)*

³³ —Fay gooto hubbataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal bilete, faa ngal yaynana naato6e. ³⁴ Gite maa ngoni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon ni66a. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

*No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)*

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wotodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majju6e! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake

deen. Ndeen, ko heddi duum fuu laatanto on ko laabi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddi duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow muβen, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoobe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoobe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donle teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon.

⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaaβe βe maamiraaβe mon mbarnoo βeen.

⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maββe deen ina mbeli on. Sabo kamβe, βe mbarii annabaaβe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje muβen!

⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldan βe annabaaβe e nulaaβe, βe mbara yoga, βe torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaaβe ndu-faadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e mon on naataay, de yiduβe naatude βeen du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina βernani dum sanne sanne. Iβe yama

mo kulle keewde, ⁵⁴ heddi iβe tuufa mo faa βe keβa e hunnduko makko ko βe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaaβundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaaβe mum βeen:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko βangintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraaβe am: taa kulee warooβe βanndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahan-nama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko βuri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laabi. Ndelle, taa kulee, sabo odon βuri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe

(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreeβe naa laamiiβe taa mbemmedon ko njaaboton, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Bannol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

–Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

– Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

– Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O banndani be banndol, o wi'i:

– Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi liiban beembe am deen, mi nyiba godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdudo hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

*Haala hoolaade Laamdo
(Matta 6.25-34)*

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko been:

– Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon habba on ko'e e ko nyaamoton. Taa balli mon du kabba on ko'e e ko 6ornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu, 6anndu du ina 6uri koltal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon 6uri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe kab6u-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi odon kab6i ko'e mon e dow ko heddi duum? ²⁷ Yeewee pinnidiji no mawnirra. Di tampataa, di mottataa. Ammaa

mido wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaamete e ko yaretee, taa dum habba on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

*Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)*

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo 6adataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

*Haala segilaniibe jakkitaade jom mu6ben
(Matta 24.45-51)*

³⁵ –Kabbee kab6ordi mon faa ngolon, ku6bee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yimbe segilaniibe jakkitaade jom mu6ben nde wartata weltaare 6angal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube be jom mu6ben tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o hab6oto kab6orgol makko saabe golle, o joyyina be faa be nyaama, o wara o gollana be. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii be o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

–Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimbe fuu?

* **12:15** Maanaa eelgal do wanaa 6aaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloo6e mum faa hokka 6e ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley 6ernde mum joomum oon 6ooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccu6e e hor6e, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde 6e ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete 6oggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete 6oggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko 6uri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yim6e
(Matta 10.34-36)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadda yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yim6e njoyo wondube ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e 6iyum gorko, 6iddo gorko du habdan e hammum, inna habdan e 6iyum debbo, 6iddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee 6iyum, dee 6iddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji
(Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgalan, on mbi'an nde to6an. Laatorto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hor6oore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatorto noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum
(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wo66e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wo66e. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyyam ma66e e yiyyam sadakaaji ma66e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla odon miiloo kam6e 6uri lutude diina e Galilinkoo6e heddiibe 6een fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de 6e torrira noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yim6e sappo e njetto 6e suudu Silowam toowndu nduun saami dow mu66en faa maayi 6een. Yalla odon miiloo kam6e 6uri yim6e Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banddani 6e banddol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari 6orude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade 6i66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semmbe leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa

* **13:1** Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki riman do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa danni goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina habbita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wotaan Ibrahiima, mo Seydaani habbiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi habbiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarel (Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardiye muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyibi cuudi muuben e licce makki.

Banndol haala rabilla (Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal (Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima. ²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i be:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo.

²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calma, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeядon!» ²⁶ Ndeen, on pudfan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeядon. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaabe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wobbe ardoto, ardiibe wobbe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wobbe ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i be:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riawan ginnaaji, mi danna nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataberde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fabbi-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde biibe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeele muudum ni. De on njaabaay. ³⁵Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e janninoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De be keddii ibe ndeyyini. Iisaa tuggi nyawdo oon, dannii dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i be:

—Moy e moodon biyum naa ngaarim saamata ley bunndu de hungoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddabe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o bannidani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama bangal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddaama bangal fu, njoodofaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

† 13:35 Jabuura 118.26.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraabe naa banndiraaabe naa sakiraaabe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguuwe e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare (Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi.

¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilino fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo mabbe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido naare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido naare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banjudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berna, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wumbe e bonnguuwe.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa (Matta 10.37-38)

²⁵ Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e ma6be, o wi'i be:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaa6e muudum e minyiraa6e mum e mawniraa6e mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worbe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido worbe ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde ma6be. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu
(Matta 18.12-14)

¹ Nanngoo6e lampo e luttu6e wo6be fuu ina badii mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e jannginoo6e Tawreeta ina normoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina ja66oo luttu6e, ina nyaamda e mu66en!

³ Ndeen o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yopan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa? ⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Mido haalana on: hono noon seyo laartoto dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo buri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe 6e kajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o hu66an lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraa6e makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow bidde majjudo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo bi6be worbe dido. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde ma6be. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mboddundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore

* **14:27** Ndaaree Lukka 9.23.

makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, mucci mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccube muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii be puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartanoo faa badii wuro ndeen, nani jimi fijo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraafe am. ³⁰ De biya nyaamrudo jawdi maa e rewbe fijoobe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo carudo

¹ Iisaa wi'i taalibaafe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta njaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yimbe njaabbitoo kam e ley cuudi mubben si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddi be joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde mubben. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraafe, piloree be jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njaabbitodon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laamnataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? ¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeydoo duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraafe dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa

gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo.

¹⁵ Iisaa wi'i be:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum, ina nyid-dinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaabe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina bangee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi buri hoyude diina ittude tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de banji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu banjudo debbo ceeraado, jeenii.

Bannadol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi bornotoodo kaddule bodeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewdo buuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta buuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. ²³ Ley nokkuure maaybe imo torroo, o banti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.»

²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binnigel am, miccita a hebii kulle lobbe e ley nguurndam maada, Laajaru kaa wo bone tan hebi. Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan torrodaa. ²⁶ Ko buri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to

amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraaabe worbe njoyo, faa o gongina be taa be ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Ibe njogii haala Muusaa e haalaaaji annabaabe, accu be kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maaybe yehi to maabe fu, be tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si be kettindanaaki Muusaa e annabaabe, fay si goddo ummitii e maaybe, be ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede

(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaaabe muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yimbe faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde haabee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum buri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e downtanaade

⁵ Nulaabe been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanen on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, haaba kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo

oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccube tan, ko min njeji wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppinbe sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusali-ima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppinbe sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo be ndeen, o wi'i be:

—Njehee, kollowee ko'e mon amaami'en been.

E ley yaadu mabbe nduun be cellinaama. ¹⁵ Gooto mabbe, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke.

¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni?

¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo

(Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii be, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaa be makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa.

²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee be.

²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum.

²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yimbe jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yimbe ina nyaama, ina njara, ina bana, ina banee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki be fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yimbe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyiba. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki be fuu. ³⁰ Hono noon nyannde gangugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yecco faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccilee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenana ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimbe dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undoo be, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaa be been njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i be:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

18

Bannol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa bannani be bannol faa hollita be ina tilsi be keddodoo e du'aare, taa be njoppa saabe tampiri.

² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaa-gataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a:

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuba. † **17:36** E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 36.

«Saranam hakkunde am e kabdo am.»
⁴ Carotoodo oon jabaay faa booyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaa-gataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaaɓe muudum wullitotoobe dum jemma e nyalooma been fuu faa ɓe keɓa sariya maɓɓe naa? O jaa-bataako ɓe law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto ɓe law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondinɓe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nann-goowo lampo

⁹ Iisaa banndani yimɓe jogoriiɓe ko'e muɓɓen wo dartiiɓe de njawi woɓɓe, haalani ɓe banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worɓe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nann-goowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oroo ley ɓernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimɓe woɓɓe laatiiɓe wuyɓe e bonɓe e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko keɓumi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina guɓɓoo ɓerndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy (Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddoobe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taal-ibaaɓe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimɓe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaɗee koy, sabo wo nannduɓe e

makkoy been njeyi laamu Laamdo.
¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi (Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooreeɓe Alhu-udiyankooɓe yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi.

²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniiɓe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimɓe mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraaɓe muudum, naa saaraaɓe mum, naa sukaaɓe mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ heɓan dum kile keewde e wakkati mo ngonden e

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

muudum joonin o, heban nguurn-dam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa banginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddi taalibaaɓe muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaaɓe mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude ɓe nganaa Alhudiyankeɓe, ɓe njalnoro mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow makko, ³³ ɓe piya mo dorri, ɓe mbara mo. De nyannde tataɓerde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaɓe been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii ɓe, ɓe annditaay ko o haali duum.

No Iisaa wumtiniri bumdo

(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume.

³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiiɓe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri ɓe ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimɓe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngoɓe lampo, wo o

jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daɓɓo. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenji lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yiiɓe dum been fuu ina njurnurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan fecere jawdi am fuu talkaaɓe. Si won mo teetumi huunde, mi yoɓan dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majjuɓe faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi

(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimɓe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani ɓe banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimɓe miilii laamu Laamdo bangan joonin joonin.

¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi mboɗɗundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddi maccuɓe makko sappo, o hokki mono e maɓɓe fuu mbuudu kanɗe,

o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimɓe leydi ndiin njidaa mo, ɓe ummini nulaaɓe gada makko, ɓe mbi'i:

«Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o halfini jawdi been.

Imo yidi faamude ko mono e maɓɓe fuu hebi e ko golliri duum.

¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccuɗo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Didabo oon wari, wi'i:

«Joomam, mbuudu maa tinake buudi

«Joomam, mbuudu maa tinake buudi

joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jabida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaaɓe doon been: «Teete mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De wayɓe kam ɓe njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee ɓe do, mbaron ɓe yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaabe makko diido, ³⁰ o wi'i ɓe:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kaɓɓita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaaɓe been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley haɓɓitingol maɓɓe mola nga, jeyɓe mola nga been mbi'i:

—Dume kaɓɓitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, ɓe njowi saayaaji maɓɓe dow mola nga, ɓe mbaɗɗini Iisaa dow magga.

³⁶ No o yaarata noon, ɓe mbeerti saayaaji maɓɓe dow laawol ngool.

³⁷ Joonin o ɓadake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaabe heewɓe been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayeeɗiiji di ɓe nji'unoo diin fuu. ³⁸ Iɓe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke garɗo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaaɓe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, haɗu taalibaabe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Mido haalana on, si kamɓe ɓe, ɓe ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de wayɓe ma yolata leydi ngada yeenjirde, piile, bille gerejeji fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e ɓiɓɓe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotooɓe. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooɓe.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa ɓe kunngake heɓude laawol sabo yimɓe been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

* 19:46 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

20

*Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)*

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimbe ina waa-joo Kabaaru Lobbo ley suudu de-wal mawndu. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe yimbe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum:

⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yimbe?

⁵ Be paamiri hakkunde ma66e, be mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe be fuu limnan en kaaye, sabo be fuu be tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii be njaaborii be mbi'i be paa-maay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i be:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

*Banndol dow remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)*

⁹ Iisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaangal, 6ooyi wartaay. ¹⁰ Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa jaba ngedu makko 6i66e cabiije deen. Ndeen remoo6e been piyi nulaado oon, njeccini dum juude 6ole. ¹¹ O nuli to ma66e golloowo goddo. Be piyi oon du, be kuyfini dum, be njeccini dum juude 6ole. ¹² O nuli katin golloowo tata6o. Be mbarmini dum, be ndiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan 6iyam gorko mo korsinmi,

hasii be njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo bidde oon ndeen, i6e mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, be mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata 6e? ¹⁶ O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari be, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon»?*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo

(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

¹⁹ Jannginoobe Tawreeta e hooree6e almaami'en paamii bandol ngol wo kam'en sappii. Be pilii no 6e nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa 6e kulii yimbe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horoo6e nanndinkiniibe e lobbu6e, yalla ina ke6ira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa da-gaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila ma66e ka, o wi'i be:

²⁴ —Kollee kam mbuudu cardi! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i be:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

* 20:17 Jabuura 118.22

²⁶ Be kunnigii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haayni 6e, 6e ndeyyini.

Haala ummitagol maaybe

(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

²⁷ Wo66e e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

²⁸ –Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banii debbo, maayii, hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaabe njeddo. Aran-deejo oon banj debbo, maayi, hebaay biddo. ³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tatabo oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e ma66e laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Yimbe jamaanu o ina banja, ina banjee. ³⁵ Ammaa fotube hebude ummitagol e nguurndam garoojam been, banjataa, banjataake, ³⁶ sabo 6e mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo 6e bi66e Laamdo, sabo 6e ummintinaabe e maayde. ³⁷ Woodi ko maaybe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore hu66oore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maaybe, wo o Laamdo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

³⁹ Wo66e e janniginoobe Tawreeta, mbi'i:

–Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum 6e cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹ Iisaa wi'i 6e:

–Noy 6e mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri janniginoobe Tawreeta

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁶ –Ndeentee e janniginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, foodantoo6e joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ I6e nyaama jawdi rewbe talkaa6e 6e goriraa6e mu66en maayi, de 6e njuutina du'aawuuji ma66e faa 6e nanndinkinoo e lobbu6e. Kam6e, jukkungo naawngo burata jippineede dow mu66en.

21

Haala sadaka burdo woodude
(Marku 12.41-44)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji mu66en e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

–Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, 6uri ko 6e fuu 6e ngatti. ⁴ Sabo 6e fuu, wo ko bonnantaa 6e fay huunde tan 6e ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wo66e ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko 6ooyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

no ndu njardniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ –Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, 6e mbi'i:

–Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

–Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heew6e ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee 6e. ⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a 6e:

–Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawu-uji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yimbe nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankoo6e e hooree6e saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pi6ee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko way6e on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraabe mon e saki-raabe mon e koreeki mon e yigiraa6e mon njamboto on, mbara wo66e moodon. ¹⁷ Yimbe fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ –Nde nji'udon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaa6e leydi Yahuudiya fuu, ndog-gira baamle. Tawaa6e ley ngalluure

nde fuu, njalta e mayre. Tawaa6e ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musintee6e njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, 6e nanngee, 6e njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mu66en timmiri no foduraa.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempyye muudum. ²⁶ Yimbe pekko-ran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimmboto. ²⁷ Wakkati oon, yimbe been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, banton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

–Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ –Ndeenee ko'e mon taa yidde fiyo suloowo e sulargol doro e kab6u-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimbe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa ke6on dadude e kulle gadooje deen

* **21:35** Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yimbe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooreebe ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga iibe kula yimbe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooreebe almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude mubben. ⁵ Be ceyii, be ndewri be kokkan mo ceede. ⁶ O jabi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirsee. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilanee en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i be:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaaabe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro

mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, be tawi hono no o wi'iri be noon, be cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been.

¹⁵ O wi'i be:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Njabee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki be, o wi'i:

—Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa mic-citodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki be, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal. ²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen be puddi yamundurde hakkunde maabe moy e maabe wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde maabe du e dow moy buri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i be:

—Kaanankooobe leyde ina ndawrana jaalaaabe mubben. Jom'en doole dow yimbe been du ina njidi noddireede wallooobe.

²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo.

²⁷ Sabo moy buri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon

6uri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngonni heddodiibe e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake hebude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemmbindinaa sakiraa6e maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bon6e.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i 6e:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun

(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaa6e makko 6een njokki mo. ⁴⁰ Nde o yotinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu 6angi e makko, semmbini mo. ⁴⁴ Ley mettorgal 6ernde makko o 6eydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono to66e yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaa6e makko 6een, o tawi i6e daanii saabe mettorgal 6erde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido 6een, ardii 6e de battitii Iisaa faa muccoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njamm-bortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondufe e Iisaa 6een nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani war6e faa nannga dum 6een, hooree6e almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en 6een, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(*Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu6baa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde 6ooytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njejadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkoojo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer micciti haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(*Matta 26.67-68, Marku 14.65*)

⁶³ Yim6e nanngu6e Iisaa 6een ina njalnoro0 dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa
(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24*)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yim6e Saahii6e 6een kawriti, 6een ngoni maw6e lenyol ma66e e hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on nja6ataa. ⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako. ⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa? O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa
(*Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Caggal duum, yim6e Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon. ² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhudiyanoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yim6e ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkoojo.

⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima.

⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, 6erndem weli sanne, sabo 6ooyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nannoo dow makko duum. Katin du ina

yeloo yiide mo imo wada ko haaynii.
⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiibe muudum, borni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraa6e, arande 6e wanyundurnoo6e.

No Iisaa hiitoraa
 (Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddi hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been e yim6e fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yim6e. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yecini mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana 6e kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu 6e ndukidi daande wootere, 6e mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngalluure ndeen, e saabe warhoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e ma66e dida6erde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa 6e keddi i6e nduka, i6e mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e legal palaangal!

²² Pilaatu wi'i 6e tata6erde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e beydi feekaade peekaali mawdi, i6e mbi'a o tontee. Peekaaali ma66e diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki 6e laawol faa ko 6e naarii duum laato. ²⁵ O yoofani 6e mo 6e naarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere

e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde ma66e.

No Iisaa tontiraa dow legal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde 6e njaarannoo mo ndeen, 6e nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum legal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yim6e heew6e na njokki dum. Rew6e du ina ngoni ley ma66e, ina mboya ina piira berde mu66en mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rew6e been, wi'i dum'en:

—Rew6e Urusaliima, taa mboyee kam, ammaa mboyee ko'e moodon e 6i66e mon! ²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yim6e mbi'ata: «Barke woodanii rew6e rimar6e e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yim6e mbi'an baamle caama dow mu66en, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si 6e ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yim6e dido bon6e. Been du wo waretee6e. ³³ Nde 6e njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e legal palaangal, kanko e bon6e dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e anndaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yim6e ndarii doon ina ndaara. Hooree6e been du ndarii ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

—O hisinii wo66e, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cubaado Laamdo.

³⁶ Sordaasiibe been du njalnorii mo. Be 6attii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bonbe dido tontidaabe e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinna min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon felii oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo.

⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kankoo kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: handen jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni66i, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeki didi.

⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki.

⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya berde ma66e. ⁴⁹ Ammaa anndube mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rewbe jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahiibe ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido.

⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahiibe been

kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Ari-matiya, ngalluure ley leydi Yahu-udiya. Imo hedii bangugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o naarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o filii dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteende badake fuddude.

⁵⁵ Rewbe wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'ii saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbeele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii
(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'aberde e jeddiire,* rewbe been ponndii to saabeere toon, 6e kooyii nebbeele uurde de 6e moyyinoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde 6e naatunoo ndeen, 6e tawaay banndu Iisaa, joomii 6e. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemmborii noon, inan worbe dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina bornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi 6e, 6e leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon worbe been mbi'i 6e:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maaybe? ⁶ O walaa do, o ummitake. Miccitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsii Bii Neddo watee e juude luttube, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tataberde.»

⁸ Ndeen 6e miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, 6e njeccii, 6e kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mu66en fuu.

¹⁰ Rewbe been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama

* 24:1 Dum woni nyannde alan.

inna Yaakuuba e rewbe wondube e muβben. Be kaalani dum nulaabe been. ¹¹ Nulaabe been ndaardi haala maβbe kaan hono njiibiika, njabaay goondinde be. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmbii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus

(Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ Ibe pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla maβbe do be kokkundurta hakkilooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti be, ina yaada e maβbe. ¹⁶ Ammaa gite maβbe uddaa taa be anndita mo. ¹⁷ O wi'i be: —Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, berde maβbe metti. ¹⁸ Gooto maβbe bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerbe Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i be:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimbe fuu. ²⁰ De hooreebe almaami'en e mawbe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tatabo ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wobbe du ngadii min kaayeeffi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de be tawaay banndu makko toon. Be ngarti, be mbi'i maleyka'en banganii be, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wobbe amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbiiri noon, de be nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Hey onon famdube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini be ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde be battinoo wuro ngo be pondii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade. ²⁹ Ammaa be nyaagii mo, be mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e maβbe. ³⁰ Nde be njoodinoo ibe nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki be. ³¹ Ndeen gite maβbe peertii, be annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite maβbe. ³² Ndeen ibe mbi'undura hakkunde maβbe:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldanoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, be ummii be njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o been, ina kawriti e yaadiraabe muβben. ³⁴ Been mbi'i be:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o banganii Simon.

³⁵ Dido been du kaalani be ko wadi e laawol muβben, e no be annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde be kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde maβbe, wi'i be:

—Jam wonda e moodon!

³⁷ Nesiiji maβbe tayi, be kuli, be miilii ko be nji'ata duum wo mbeelu.

³⁸ De o wi'i be:

—Dume kuldon? Ko wadi odon cikkitira ley berde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyde am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no nji-irudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli 6e newe juude makko e koyde makko. ⁴¹ E ley ko 6e kunngii goondinde saabe seyo ma66e e kaay-eefi, o wi'i 6e:

—Odon ngoodi do ko nyaameteenaa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O ja6i nde, o nyaami yeeso ma66e.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji ma66e faa 6e paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maay6e nyannde tata6erde, ⁴⁷ de tubugol e yaafagol hakkeeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotoobe kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldani on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawde gonde dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaabe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari 6e faa dakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini 6e.

⁵¹ Wakkati mo o barkini 6e oon, o seedi e ma66e, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal duum, 6e njeccodii Urusaliima e seyo manngo. ⁵³ Wakkati fuu i6e tawee ley suudu dewal mawndu, i6e njetta Laamdo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatani yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo garo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been nja66aaki mo. ¹² Ammaa ja66iibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade bi66e Laamdo. ¹³ Wo 6e rimiraabe ko wanaa e yiyyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa 6e rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo 6anginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.
† **1:23** Esaaya 40.3. ‡ **1:25** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu (Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankoo6e Urusaliima neli Lewinkoo6e* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade 6e, o haalani 6e faa laabi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, 6e mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelube min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoодо ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuru6e to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootagal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay ha66itinde 6oggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndo-toongel hakkeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.»

³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o bangana Israa'ilankoo6e.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa su6orii taalibaa6e muudum arandee6e

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaa6e muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaa6e dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i ibe njokki dum, wi'i 6e:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i 6e:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen 6e ngari, 6e nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nan6e haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon 6ii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njejaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum windaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaa6e oon. Wo Iisaa Nasaraatujo 6ii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy anndudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko 6uri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeenja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley 6angal

¹ Balde didi caggal duum, 6angal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaa6e muudum du noddaama ngara kawra e 6angal

ngaal. ³ Nde cabijam maɓɓe tim-munoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

–Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

–Debbo, ɗume ɗum waɗata en?*

Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i gollooɓe been:

–Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi looɗe kaaye jee-gom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Looɗe deen wo faa Alhu-udiyankooɓe lootoroo saabe diina.

⁷ Iisaa wi'i ɓe:

–Kebbinee looɗe deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i ɓe:

–Joonin kaa, nyedee ɗam njaara-nee hooreejo ɓangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam ɗaam ndeen, annditaay to ɗam ittaa. De gollooɓe nyedube ndiyam ɗaam been kaa ina anndi. O noddi ɓanjudo oon, ¹⁰ o wi'i ɗum:

–Yimɓe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimɓe njari faa heewi fu, ndeen ɗam welaa ɗaam du yaretee. De aan kaa, aɗa resi mbeldam ɗam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muuɗum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko been ngoondini mo. ¹² Caggal ɗuum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Be ngonni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoon ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi

luumotooɓe ga'i e baali e buugaali e weccoobe ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi ɓoggi, o waɗi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe. O sankiti ceede weccoobe been, o hippi taabaaje maɓɓe. ¹⁶ O wi'i soottooɓe buugaali been:

–Ittee ɗum ɗo! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaaɓe makko been miccitii ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓu-ko'u.»‡

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

–Haaynde ndeye kollataa min aɗa foti waɗude ko ngaduɗaa ɗuum?

¹⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

–Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an mido nyiɓtoo ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

–Suudu ndu nyiɓiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun ɗuum, wo hoore muuɗum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muuɗum been miccitii ko haalnoo ɗum. Be ngoondini ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusali-ima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffiji ɗi o waɗi ɗiin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muuɗum, sabo imo anndi ɓe fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. ² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i ɗum:

* **2:4** E geresankooɓe haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muuɗum hooloo ɗum e ko waɗata ɗuum. † **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyyam mooytaa e dammbugal muuɗum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko bii-Aadama rimata duum wo bii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa?

¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njaabataa seedaaku amin. ¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³ Fay gooto yeenjaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru faa hokitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa

yimbe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimbe cubii nimre dow annoora sabo golleeji muuben wo bondi. ²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa golleeji muudum bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa golleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaabe muudum leydi Yahuudiya. O booytidi e mabbe toon, imo loota yimbe lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yimbe lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaabe Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laabal. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yimbe lootagal batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸ Onon e ko'e mon, on seedeebe am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo banjudo, kam woni banjudo. Dammbodiido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande banjudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hiibiri. ³⁰ Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo,

de yimbe kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko oon, laabinii Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yimbe lootagal batisima, ina heba taalibaaɓe faa buri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaaɓe muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon bunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange. ⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaaɓe makko been nje-hii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu. ⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyanke kooɓe wo harmundurɓe.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamdo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada buri maama amin Yaakuuba

kokkudo min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e biɓɓe makko e daabaaji makko fuu, e mayru ɓe njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domda katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriwo duum. ¹⁸ A bananooma worɓe njoyo. Mo ngonduda joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabonii kam a annabaajo. ²⁰ Maamiraaɓe amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani rewede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyanke, odon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jara, nde rewirooɓe Laamdo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewoɓe hono been Baabiiwo filotoo. ²⁴ Laamdo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cuɓaado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooƙe heewƙe ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaaƙe makko ƙeen njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii ƙe, de fay gooto maƙƙe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimƙe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, ƙe ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaƙe ƙeen nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ƙe, o wi'i:

—Midu jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaaƙe ƙeen ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaametee naa?

³⁴ Iisaa wi'i ƙe:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nuldu kam oon e yottinde golle muudum. ³⁵ Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa midu wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu ƙeenndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heƙan mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta banndol bi'oowol: «Goddu ina aawa, goddu ina taya.» ³⁸ Mi nulii on tayowon ngesa nga on tampanaay. Woƙƙe tampi, de odon mbeltii e tampiri muƙƙen.

³⁹ Samariyankooƙe heewƙe ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooƙe ƙeen njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muƙƙen. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimƙe heewƙe ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e

amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisinoowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ƙii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooƙe njaƙƙorii mo juude didi, sabo kamƙe du ƙe njehiino iidi Urusaliima, ƙe nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo ƙiyum sellaa ley Kafarnahum.

⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum ƙiyum ƙadiido maayde.

⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayeeffiji fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla ƙiyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, ƙiya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, gollooƙe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami ƙe wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o ƙadagol sallifana keenan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ƙe ngoondiniri Iisaa.

⁵⁴ Dum woni maande didaƙe ƙe nde Iisaa gollu leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

¹ Caggal duum, iidi Alhuudiyaankooƙe ina wada. Iisaa yehi

Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Dande joy ina piilii nde. ³ Nyawbe heewbe ina pikkii ley dande deen: wumbe e bonnguuwe e be balli muβben fuu mbaati. [⁴ *] ⁵ Gorko nyawrufo duubi capande tati e jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o booydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawdo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteende. ¹⁰ Saabe majjubm hooreebe Alhuudiyankooβe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteende, daganaaki ma ndonndofaa daddo maa.

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daddo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewdo gondo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko buri dum bonde hebe.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreebe Alhuudiyankooβe been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Biddo

¹⁶ Ndeen hooreebe Alhuudiyankooβe pudfi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende. ¹⁷ Iisaa wi'i be:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreebe Alhuudiyankooβe beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o luttu nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamdo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamdo.

¹⁹ Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: Biddo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Biddo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Biddo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum golleeji burdi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maaybe de hokka dum'en nguurndam ni, noon Biddo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Biddo, ²³ faa yimbe fuu teddinira Biddo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neddo fuu mo teddinaay Biddo oon, teddinaay Baabiiwo nuldo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nuldo kam oon hebii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maaybe nanata daande Bii Laamdo oon. Nanbe been mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Biddo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Neddo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maaybe wonbe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta.

* **5:4** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 4: Ibe ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawdo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

Golluƙe gollleeji lobbi ummitanoo nguurndam, golluƙe gollleeji bonɗi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooƙe Iisaa

³¹ –Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi godɗo ceedantooɗo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yimbe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampaal kuɓɓoowal, jaynoowal. On njaɓii weltaade e annoora makko faa ɓooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku ɓurngu ngu Yaayaa nguun semmbe: gollleeji ɗi Baabiiwo yamiri kam mi golla ɗiin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Oɗon taykoo Binndi sabo on miili on keɓan e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on njaɓaay warude to am faa keɓon nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yimbe. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamɗo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on njaɓɓaaki kam. Kaa si godɗo wardii saabe hoore muudum fu, on njaɓɓoto dum. ⁴⁴ Oɗon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin

du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewɗo ina jokki mo sabo ɓe nji'ii kaayeeɗii ɗi o wadunoo nde o sellinnoo nyawbe been ndeen. ³ Iisaa yeenji dow waamnde, joododii toon e taalibaaɓe muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. ⁵ Iisaa ɓanti gite muudum, haccii jamaa keewɗo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

–Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata ɓee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

–Buruu buudi cardi keme ɗiɗi heyataa ɓe faa mono e maɓɓe fuu heɓa seeda.

⁸ Taalibbo makko godɗo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ –Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi ɗiɗi, de dume dum nafirta yimbe heewbe hono ɓe?

¹⁰ Iisaa wi'i:

–Mbi'ee ɓe njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi huɗo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruuje deen, yetti Laamɗo, hokki taalibaaɓe muudum been. Been du kokki joodiibe been. Noon o wadi liyyi ɗiin du. Yimbe fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde ɓe kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum:

–Kawrunduree kedde ɗe taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy ɗe nyaamnooɓe been keddi deen, ɗe keewi kandeeje sappo e ɗiɗi.

¹⁴ Nde yimbe ɓeen njiinoo maande

haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi i6e cegilii nanngirde dum doole faa 6e ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenj dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde (Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa 6e peyyita, 6e njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay 6e. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempeyye ummii. ¹⁹ Tawi 6e ndorbake laana kaan faa 6e ke6i hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, 6e kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii 6e, de 6e kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen 6e muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do 6e ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddi-noodo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yim6e buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafarnahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon

kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yim6e nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen 6e yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii 6e:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa? ³¹ Maamiraa6e amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii 6e nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yim6e adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada.

³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24.

am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurn-dam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa 6ii Yuusufi mo annduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

—Taa njormee hakkunde moodon!

⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaa6e: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, hebii nguurndam nduumiidam.

⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru.

⁴⁹ Maamiraa6e moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay 6e maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yim6e adunaaru ke6a nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoo6e pudfi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurn-dam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yiyam am hebii nguurndam nduumiidam. Miin

du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nuldo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraa6e moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurn-dam

⁶⁰ Nde taalibaa6e makko been nannoo dum ndeen, heew6e mu66en mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley 6ernde muudum taalibaa6e mum been ina njormoo dum, de wi'i 6e:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'ii Bii Neddo yeentii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde 6ii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurn-dam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon 6e ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode 6e ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heew6e e taalibaa6e makko been ndilli, jokkiti mo.

⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurn-dam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹ Min

† 6:45 Esaaya 54.13.

ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido 6e, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda bii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraa6e Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Hukumuuji badake. ³ Minyiraa6e Iisaa wor6e mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaa6e maa been nji'a gollleeji di ngollataa diin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji diin, 6anginan yim6e fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraa6e makko been du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yim6e adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa i6e mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji ma66e di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani 6e dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraa6e Iisaa been njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o 6anginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yim6e heew6e ina njeddundura dow haala makko. Wo66e ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Wo66e du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yim6e.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu de wal mawndu. ¹⁵ Dum haaynii Alhuudiyankoo6e sanne, 6e mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Binndi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata. ¹⁷ Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan. ¹⁸ Baajortoodo haalaaji yuurdii e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yim6e been njaabii mo:

—Aan, a kaanaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraa6e meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende.

²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kibbudo nyalaande fowteteende?

²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yim6e yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wo66e ley yim6e Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo 6e pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo,

imo waajoo yeeso yim6e fuu de 6e mbi'ataa mo fay huunde. Yalla maw6e been tannyorii kanko woni

Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum.

²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pili nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heew6e ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaaroo6e suudu dewal mawndu neliraa nangga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yim6e been cifoto e dow Iisaa duum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomo6e suudu dewal mawndu nduun nanga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyanko6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yim6e meeden ferdu6e ley yim6e Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam ngurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdudo wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley 6ernde muudum, hono no windiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yim6e njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?

⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko.

⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyanko6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomo6e suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomo6e been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomo6e been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa?

⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyanko6e maa Farisa'en naa?

⁴⁹ Yim6e 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, annaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

1 Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun. 2 Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. 3 Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. 4 Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. 5 Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rewbe kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

6 Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e keba ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. 7 Be keddii i6e yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

8 O turii katin, imo diida e leydi. 9 Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayee6e been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. 10 Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloo6e ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

11 O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

12 Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu he6an annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

13 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

14 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si cedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi.

15 Onon, no njiirudon yim6e noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. 16 Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo kam oon ina wondi e am. 17 Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yim6e dido wo goonga. 18 Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

19 Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

20 Iisaa haali haalaaji diin nde waa-jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

21 Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeji moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

22 Ndeen Alhuudiyankoo6e mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoy-toodo naa?

23 Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeya6on. Miin le, wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru njeya6on, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. 24 Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeji mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeji mon.

25 Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. 26 Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yim6e adunaaru.

27 Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. 28 Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji burdi fuu 6ooyude.

ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadammi wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heewbe ngoondinii dum.

³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankoo6e goondin6e dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaabe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biddo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biddo rimdinii on, on laatoto rimbe laabu6e tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo nar-rumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon,

Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yim6e Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaa6e fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada 6uri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaa6e du maayii. Dume cikku6aa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo 6olum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina sey-orinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

–Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

–Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yim6e, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam.

² Taalibaa6e makko yami mo:

–Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraa6e makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–Wanaa kanko lutti, wanaa saaraa6e makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo banga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddii, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

–Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddii6e makko, kam6e e yi'annoo6e mo imo garbina been, mbi'i:

–Yalla wanaa oo woni joodinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wo66e ma66e mbi'i:

–Dum kanko!

Wo66e du mbi'i:

–Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

–Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

–Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:

–Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi

yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

–Toy gorko oon woni?

O wi'i:

–Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen 6e njaari bumnoodo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

–Noy mbumtirdaa?

O wi'i 6e:

–O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wo66e mbi'i:

–Gorko oon yuuraay to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wo66e mbi'i:

–Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono di?

Ndelle 6e luuri dow majjum.

¹⁷ Farisa'en been yami bumnoodo oon katin:

–Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?

O jaabii 6e, o wi'i:

–Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooree6e Alhuudiyankoo6e been njaabaay wo o bumnoodo de o wumtinaa faa 6e noddi saaraa6e makko. ¹⁹ Be yami dum'en:

–Oodo wo biiddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraa6e been njaabii, mbi'i:

–Miden anndi o bii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraa6e makko mbi'ii noon sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e. Sabo dey, tawi hooree6e been ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraa6e makko been mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnooɗo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamɗo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnooɗo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii ɓe:

—Mi haalaniino on ɗum, de on njabaay. Ko wadi de odon njidi het-tindaade ɗum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaaɓe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de ɓe mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaaɓe Muusaa.

²⁹ Minen, miden anndi Laamɗo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata! ³¹ Eden anndi Laamɗo jaabantaako luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kulɗo mo, gadoowo muuyɗe makko. ³² Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam.

³³ Si wanaa to Laamɗo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeoji ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berɗe

³⁵ Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina ɗum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani ɗum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumɓe nji'a, yi'ooɓe du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanooɓe doon ɓeen, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumɓe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a ɗuum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatirɗo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin.

³ Kayboowo dammbugal oon ud-ditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan ɗum sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani ɓe banndol ngol, de ɓe paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i ɓe katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali.

⁸ Artiiɓe kam warude ɓeen fuu wo wuyɓe, wo yanooɓe, ammaa baali diin kettindanaaki ɓe. ⁹ Miin woni dammbugal. Neddo fuu naatirɗo

kam, hisan, naatan, yaltan, heɓan durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi

warii faa yimɓe keɓa nguurndam, ɓe mbuura nguurndam kiɓɓudam ɗam

fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo

woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado

durngo le, walaa ko wonani ɗum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu,

yoppam di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin

du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon

doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankooɓe. ²⁰ Heewɓe maɓɓe ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanɗaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wɓɓe du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankooɓe calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiilto ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankooɓe piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmberere? Haalan min faa laaɓa, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii ɓe:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceeɗantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa

di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon ɓuri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankooɓe kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i ɓe:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii ɓe:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?* ³⁵ Laamdo noddirii ɓe haaldi ɓeen laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be piilii nanngude mo katin de o hisi e juude maɓɓe.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o ɓooyti toon. ⁴¹ Yimɓe heewɓe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yimɓe heewɓe ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaɓe muudum rewɓe

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankooɓe haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senni faa golla muuyde muudum.

Mariyama e Marta. ² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko. ³ Banndiraaɓe makko rewɓe been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaɓe muudum rewɓe, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaaɓe makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaaɓe been njaabii mo, mbi'i: —Moodibbo, ɓooyaa fey ko Alhuudiyankooɓe pili wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i be:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaaɓe been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kamɓe ɓe miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laabinani ɓe:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi sey-orake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funnerejo oon wi'i taalibaaɓe wobɓe been:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummitale nguurdam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima ɓuraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerde muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddi ley suudu toon na joodii. ²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko jaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurdam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wu-uran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurdam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddi do Marta jakkitinoo mo doon. ³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooḅe wonduḅe e muudum been ina mboya ndeen, bernde muudum heccidi sanne, torrii sanne.

³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooḅe been mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Woḅḅe maḅḅe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi tiimoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre.

³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaa-banidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimḅe fiiliibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa ḅe ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ḅe:

—Kaḅḅitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawrii faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewḅe e Alhuudiyankooḅe warnooḅe to Mariyama been nji'i

ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa woḅḅe maḅḅe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreeḅe almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayeeffiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooḅe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maḅḅe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i ḅe:

—Onon kaa on anndaa fay huunde.

⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimḅe fuu buri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo biḅḅe Laamdo sankitiibe been fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, ḅe ndawridi faa ḅe mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooḅe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaaḅe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankooḅe mbi'eteendi Faltagol ndiin ḅadake. Heewḅe e yimḅe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muḅḅen gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ Iḅe piloo Iisaa. Iḅe keddii ley suudu dewal mawndu nduun, iḅe kaalda, iḅe mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreeḅe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngēe.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani 6e, Laajaru du wo gooto e nyaamdoo6e e Iisaa 6een. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaa6e Iisaa 6een, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaa6e?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yur-moo talkaa6e, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi ma66e, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaa6e ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooree6e almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankoo6e heew6e paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan 6e njahani toon, wo faa 6e nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hooree6e almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhuudiyankoo6e heew6e na cela jokkude 6e ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima (Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

¹² Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, 6e njakkitowii mo. I6e yeewnoo, i6e mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa hebi molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i: ¹⁵ «Taa kulee onon yim6e ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»‡
¹⁶ Wakkati oon taalibaa6e makko 6een paamaayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, 6e micciti ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yim6e 6een ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yim6e kabaaru oon. ¹⁸ Duum wadi de yim6e heew6e njehi njakkitowii mo sabo 6e nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuru6e leydi Geres tawaa6e hakkunde war6e Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. ²¹ Be battitii Filipu jeyaa6o Baytisayda ley leydi Galili, 6e mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, he6an nguurndam nduumiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do

* 12:5 Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † 12:13 Jabuura 118.25-26. ‡ 12:15 Jakariyaa 9.9.

ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wobbe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i be:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddii e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo biibe annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso maabe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita:

«Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy bangananaa baawde Joomiraado?»§

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite maabe, yoornii berde maabe, taa gite maabe nji'a, taa berde maabe paama, taa be tuuba, de o danna be.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreebe Alhuudiyankooobe heewbe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hollude be ngoondinii taa be mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jiido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka nguurdam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi be kaddi njingu fuu. ² Wakkati mo be kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyotto jambaade mo.

³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo

§ 12:38 Esaaya 53.1. * 12:40 Esaaya 6.10.

yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o bortii saaya makko, o hooyi gudel, o filii e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaa6e makko, imo yiggira de gudel ngel o filii ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laabu6e, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngonni laabu6e.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde ma66e ndeen, hooyi saaya muudum, 6ornii, joodii katin, wi'i 6e:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo buraa joomum teddude, nulaado du buraa nuldo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi 6e cubiimi 6een, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»* ¹⁹ Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jab6ake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jab6ake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, bernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaa6e been yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaa6e been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jabunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede ma66e duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaa6e. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo

* **13:18** Jabuura 41.10. † **13:32** Fudfoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji 6urdi fuu 6ooyude diin.

law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankooɓe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵ Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on taalibaaɓe am, ko njidundurdon duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum
(*Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34*)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa ɓooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe gollleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan gollleeji di ngollammi diin, gollan ko ɓuri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko ɓaaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko ɓaaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldun Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si ɓooytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paa-man mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon.

²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum.

²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jokkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow inde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo 6uri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Umme, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Liccal am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabu

saabe waaju mo mbaajimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngonilicce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, rima faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de ku66a. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on ke6an. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaabe am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laato hi66ungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu 6uraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraa6e muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraa6e am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccu6e katin sabo maccu6o anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraa6e, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cu6ii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon 6i66e, de 6i66e moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaabe muudum fuu

¹⁸ —Si yim6e adunaaru 6een ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e

artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankooƙe fu, ƙe njidanno on. Ammaa on nganaa adunankooƙe. Mi suƙake on mi senndii on e yimƙe adunaaru. Dum saabanii ƙe wanyude on. ²⁰ Miccitee ko mbi'unoomi on ɗuum: «Maccuɗo ɓuraa joomum.» Si ƙe torrii kam, ƙe torran on, onon du. Si ƙe njokkii haala am, ƙe njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadiranan on ɗum fuu saabe am, sabo ƙe anndaa Nulɗo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajiimi ƙe, ƙe ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake ƙe, ƙe ngalaa geldol fuu e dow hakkeeji maɓƙe. ²³ Neddo fuu banyuɗo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii gollleeji yeeso maɓƙe ɗi fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje ɗeen fu, ƙe ngalaano hakke. Ammaa joonin ƙe nji'ii de fuu, de iƙe keddi iƙe mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta maɓƙe: «Be mbanyii kam ɓolum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammi on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedantoo kam sabo oɗon ngondi e am gilla fudɗoode.

16

¹—Mi waajake on ɗum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde barɗo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamɗo. ³ Be ngadan ɗum sabo ƙe anndaa Baabiiwo oon, ƙe anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on ɗum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on ɗum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nulɗo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on ɗuum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni ɓuri nafude on.

Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldan on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yimƙe adunaaru dow hakkeeji muɓben e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeeji, sabo ƙe ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bonɗo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa ɗum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, ɗowan on faa pamon goonga fuu. Sabo ko o haalata ɗuum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi ɗuum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hebi e am ɗuum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si ɓooytii seeda, on nji'ataa kam, de si ɓooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaaƙe makko ɓeen yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si ɓooytii seeda, on nji'ataa kam de si ɓooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» ɗuum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si ɓooytii seeda», ɗume ɗum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i ɗuum.

¹⁹ Iisaa faamii iƙe njidi lamndaade ɗum, de wi'i ƙe:

—Oɗon yamundura maanaa haala am ka: «Si ɓooytii seeda on nji'ataa kam, de si ɓooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» ²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimƙe adunaaru ɓeen ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, ɓernde muuɗum mettan sabo wakkati muuɗum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi biɗɗo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de berde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keɓan, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaɓa. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamɗo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamɗo yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaaɓe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laaɓi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii aɗa anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamɗo.

³¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa keɓon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keɓan torra, ammaa cemmbee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaaɓe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggatii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine.

² Sabo a hokkii mo baawde downeddo fuu, faa o hokka ɓe kokkudaa mo been fuu nguurndam nduumiidam.

³ Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamɗo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nulɗaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal.

⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yimɓe ɓe kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi ɓanginanii dum'en innde maa. Aan jeyi ɓe, a hokkii kam ɓe, iɓe njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, ɓe anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii ɓe haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, ɓe keɓii tannyoral wo to maada yuurumi, ɓe ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe maɓɓe.

Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe ɓe kokkudaa kam been, sabo aan jeyi ɓe. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, ɓe njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe maɓɓe. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kamɓe kaa, ɓe keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir ɓe baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa ɓe laatoo gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e maɓɓe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii ɓe baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e maɓɓe. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddii e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley maɓɓe. ¹⁴ Mi yottinonii ɓe haala maa. Adunaaru ndu wanyii ɓe, sabo ɓe njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni.

¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe ma66e, faa kambe du 6e laatoo seniraa6e goonga.

²⁰ Wanaa saabe ma66e tan nyaagantomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinir6e kam e waajuuji ma66e been. ²¹ Mido nyaage faa 6e fuu 6e laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kambe du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e ma66e, aan du e am. Dum wo faa 6e laatodoo gooto ki66udo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngonndaa, mi beydan anndinde 6e, faa njingu ngu njidirdaa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

18

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo

mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloobe yuuru6e to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, i6e njogii fitillaaji e jaynorde e kabitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e.

⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi.

⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam been.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus.

¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawdo mu66en e gollanoobe hooree6e Alhuudiyankoo6e nanngi Iisaa, ka66i dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawranoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko buri woodde e yimbe lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum. * **18:14** Yuhanna 11.49-50.

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaajo godfo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hefi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaabe gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloobe e doomoobe ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaabe muudum e waaju mum. ²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam been. Kam6e kaa, i6e anndi ko mbaajiimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoobe been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaabe makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloobe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo been naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngadadataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri.

³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wob6e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadudaa de lenyol maa e hoore6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloobe am ka6anno taa

mi naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowii Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi hebaay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nan-geee, fiyee dorri. ² Sordaasiibe been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mbodeeha.*

³ Be battitii mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi hebaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina 6ornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooree6e almaami'en e golloo6e mu6ben been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi hebaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankoo6e njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum beydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde.

¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina 6uri maa hakkeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankoo6e ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankoo6e:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooree6e almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki 6e Iisaa faa 6e tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Gulgata). ¹⁸ Doon 6e tontidi mo e wobbe dīdo: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri 6e mbinnda e alluwal, 6e takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁰ Alhuudiyankoo6e heew6e njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooree6e almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankoo6e», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankoo6e».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol.

²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde ma66e,

6e ngadii saaya am cumnal.»†

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan 6iya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49*)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddi. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!‡

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, 6e ka66i e loosol lekki hisop, 6e 6attini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaa6e been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde.

³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre wor6e dīdo tontidanoo6e e Iisaa been. ³³ Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko. ³⁴ De gooto e sordaasiibe been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56*)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu ja6ani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoo6e. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdijji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.†

† 19:24 Jabuura 22.19. ‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kambe dido be kooyi banndu Iisaa, be piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankooɓe mboowiri uwirde maayɓe muɓɓen ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankooɓe cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina ɓadii do Iisaa tontanoo doon.

20

*Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8,
Lukka 24.1-12)*

¹ Nyannde alan, go'aberde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i ɓe:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do ɓe ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, iɓe ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo ɓolo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinooɗo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi ɓe paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaabe dido ɓeen kooti.

*No Iisaa ɓangirani Mariyama mo
Magdala
(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)*

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen.

¹² O yi'i maleyka'en dido ɓe kadule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde.

¹³ Maleyka'en ɓeen mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboy-ataa?

O jaabii ɓe, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to ɓe ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboy-ataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Mood-ibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeenjaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraaɓe am, mbi'aa ɓe mi yeejan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaabe ɓeen, wi'i ɓe:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani ɓe ko Iisaa haalani mo duum fuu.

*No Iisaa ɓangirani taalibaabe
muudum*

*(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18,
Lukka 24.36-49)*

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaabe Iisaa ɓeen na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreɓe Alhuudiyankooɓe. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo ɓe ndeen, o holli ɓe newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaabe ɓeen ceyii nde

njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i be katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow ma66e, o wi'i:

—Nja6ee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereero, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa bangunoo hakkunde ma66e ndeen.

²⁵ Taalibaa6e been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii be:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wutudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaa6e been kawriti katin. Tomaa ina wondi e ma66e. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa bangi, darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii be nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaa6e muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, ke6on nguurdam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaa6e muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa 6angani taalibaa6e muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o 6angiri:

² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereero oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e 6i66e Jebede wor6e been e taalibaa6e wo66e dido, 6e fuu i6e tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i 6e:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, 6e naatowi laana ndiyam. Jemma oon, 6e ke6aay fay huunde.

⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaa6e been anditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i 6e:

—Hey banndira6e, yalla on ke6ii ko nyaamete naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i 6e:

—Padd6e fiil oon gere nyaamo laana ka, on ke6an.

Ndelle 6e paddi fiil oon. Be ke6i liyyi faa 6e kungii suuwude o.

⁷ Taalibaa6e mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, 6ornii saaya muudum, sabo o 6ortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam daam.

⁸ Taalibaa6e heddi6e been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi 6e mboddaa e hunduko ndiyam daam 6uraa hono piye keme didi. ⁹ Nde 6e njippinoo laana kaan ndeen, 6e nji'i liyyi ina njowii dow yul6e yiite, 6e nji'i buuru du.

¹⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki.

¹² Iisaa wi'i 6e:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaa6e been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be

fuu 6e annditii wo dum Joomiraado.
¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki 6e. ¹⁴ Ngol woni tataɓol ko Iisaa ɓangani taalibaabe muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde 6e tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon ɓii Yuhanna, ada ɓuri 6ee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tataɓol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin!

¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokol-laaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo ɓorne de, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muudum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinooɗo dakkol Iisaa nde 6e kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondinɓe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaajo ceediido kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o su6inoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mboddo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ –Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

–Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–On mbaawaa anndude jamaanuji e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on ke6an baawde, de laatodon seede'en humpitoo6e kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule daneje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

–Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e

njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto.

¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii 6ernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wob6e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ –Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunduko Daawda. ¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngolanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiiyam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laato winnde, taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seede ummitagol Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yu-usufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8.

—Joomiraado, aan anndudo berde yimbe fuu, faamin min mo cubidaa e bee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaabe sappo e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondinbe

¹ Nde iidi benndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinbe Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto.

² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do be njoodii doon fuu.

³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani be. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu be keewi Ruuhu Ceniido, be puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri be kaalda noon.

⁵ Tawi worbe Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuuru6e e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima.

⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakillooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee.

⁷ Be fuu be mbemmbaa, dum haaynii be, i6e mbi'undura:

—Haaloo6e be fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko be kaalata e demngal ngal muyni?

⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodii6e Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene.

Wo66e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wo66e katin yuurii Kereta, wo66e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade

fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii be be fuu, dum ha66i be ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wo66e ina njalnoro goondinbe been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de be culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, banti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodii6e Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yimbe be nganaa sulii6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:
E ley balde cakitotoode de mi jippinan Ruuhu am dow tagaa6e fuu.

Bib6e moodon worbe e rew6e kaaliran annabaaku.

Jokol6e moodon nji'an holleede, naye6e moodon koydinte.

¹⁸ Woodi golloo6e am worbe e rew6e du,

mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen,

be kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayeeffiji dow kammu, mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi,

di laatoo yiyam e yiite e cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude,

naange ni66inte,

lewru du wojjan hono no yiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»‡

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'iilankoo6e, kettinee haalaaaji di: Iisaa Nasaraatuujo oon wo

* **2:1** Innde iidi benndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkane Joomiraado. † **2:6** Maanaa demngal do wo sii haala. ‡ **2:21** Jowiila 3.1-5.

neddo mo Laamdo laabinani on wo yuurdoo e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayefiiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. ²³ Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on ndujanake mo yimbe 6e anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am, faa taa mi diwna kulol.

²⁶ Saabe majjum bernde am seyake, demngal am na mana, faa banndu am du waaltoo dow jikke celludo,

²⁷ sabo a yoppataa yonki am hakkunde maaybe, a accataa Ceniido maa oon nyola.

²⁸ A anndinii kam laabi nguurndam, a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e am.»§

²⁹ Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraa6e, mido haalana on laabal haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni do meeden do faa hannden. ³⁰ Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake mo gooto e taaniraabe makko loomtan laamu makko. ³¹ O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muudum accataake hakkunde maaybe, banndu muudum du nyolataa. ³² Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini, min fuu miden ceedii. ³³ Laamdo bantii mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O hebi e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin odon nji'a dum, odon nana dum. ³⁴ Sabo Daawda meedaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

³⁵ faa mi wada njaabaa waybe ma.»*

³⁶ Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

³⁷ Nde 6e nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi berde mabbe sanne, 6e mbi'i Piyeer e nulaabe heddiibe been:

—Sakiraa6e, dume min kaani wadude?

³⁸ Piyeer jaabii 6e, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo wadanii on aadi, onon e bi66e moodon e yimbe woddu6e fuu. Indi woodani neddo mo Laamdo Joomiraado meeden noddi fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini 6e haalaaji goddi keewdi, ina waajoo 6e, ina wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yimbe jamaanu oonyiido o.

⁴¹ Ja6ube haala makko been lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yimbe hono ujunaaje tato naati e kawrital goondin6e ngaal.

⁴² I6e tinnoo e waaju nulaabe been, i6e nanngunduri e gondal goondin6e ngaal, i6e keltoo buuru,† i6e ngadida du'aawuuji. ⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaabe been ina ngada kaayefiiji e maandeeji kaayniidi keewdi. ⁴⁴ Goondin6e been fuu na kawti. Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu.

⁴⁵ I6e conna jawdi mabbe, i6e kokka mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde fuu 6e kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii bernde wootere. I6e keltoo buuru, i6e nyaamda ley cuudi mabbe e seyo e berde laabude. ⁴⁷ I6e njetta Laamdo, yimbe fuu ina njidi 6e. Nyannde fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal hisinaabe.

§ 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1.

hiraande seniinde.

† 2:42 Heltaade buuru ina firta rewruude Laamdo

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waajorii yimbe

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yimbe makko ina njoyyina mo doon faa o garbina naatoobe suudu dewal mawndu been sadaka. ³ Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari 6e faa woodi, sabo na miilii hemrude 6e huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon, umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kolbule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e maabe ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yimbe been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayeeffi e wemmbere nanngi 6e sanne saabe ko o hebi duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yimbe been fuu ndoggi, kawriti e maabe to danki mbi'eteeki danki Suleymana no huunde nde foti haaynaade 6e. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yimbe been:

—Israa'iilankoo6e, ko wadi de idum haaynii on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum

Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppandedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo ki66udo.

¹⁷ Woodi, sakiraa6e, ko onon e hooree6e moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaabe muudum fuu kaali duum: Almasiihu toroto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldani on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹ Ina tilsi o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaabe seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon. Njaban huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo jabanay annabaajo oon, yaltinte e yimbe Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaabe warbe caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoo6e annabaabe been, onon ngonni ronoo6e amaana mo Laamdo nanngani maamiraabe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinnoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddoode 12.3.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldanoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaarooobe suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to maabe. ² Ibe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maaybe sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nangi been, be ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiirino. ⁴ Ammaa yimbe heewbe e nanbe waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono worbe ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooreebe maabe e mawbe e janninoobe Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooreebe almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso maabe, be yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye be celliniri bonnguujo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i be:

—Hooreebe yimbe e mawbe, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeyi anndineede dum do, onon e Israa'ilankooobe fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi6ooobe calidon, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yimbe innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa kefiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahiibe yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haaynii be, sabo be paamii been wo

laddeebe, nganaa jannuube. Be anditi been ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde be njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso maabe, walaa fuu ko be mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. Ibe ndawrida, ¹⁶ ibe mbi'a:

—Dume ngadeten worbe dido be? Si goonga, wonbe Urusaliima fuu tabintinii be ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yimbe. Ndelle cappanen be, kaden be haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen be nodditi dum'en katin, be cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii be, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min downtanoo on, naa min downtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de be njoofi dum'en. Be kebaay fuu ko be njukkoroo dum'en, sabo yimbe been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njopanoo ndeen, njeccii to yimbe mubben, kaalani be ko hooreebe almaami'en e mawbe mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde be nannoo dum ndeen, be yepti daade maabe to Laamdo e bernde wootere, be mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mubben fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawnitaare?

Ko saabii de yimbe na miiloo miilooji boli?

²⁶ Kaanankooobe adunaaru ndaranake wolde,

* 4:11 Jabuura 118.22. † 4:26 Jabuura 2.1-2.

ardiiɓe kawriti faa kaɓa
e Joomiraado e Almasiihu
muudum.»†

27 Dum wo goonga, sabo ley ngal-
luure ndeen Hirudus e Pontiyu Pi-
laatu nanngunduri e Israa'iilankooɓe
e lenyi goddi faa kaɓa e Iisaa, gol-
loowo maa ceniido mo cubidaa oon.
28 Hono nii ɓe ngolliri ko podinodaa
baawde maa e muuyde maa fuu.
29 Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡
maɓɓe diin. Kokkaa gollooɓe maa
waajoraade haala maa e cuusal man-
ngal. 30 Bangin baawde maa, ndannaa
nyawɓe, ngadaa maandeeji kaayniidi
e kaayefiji saabe Iisaa, golloowo
maada ceniido oon.

31 Nde ɓe tilinoo nyaagaade
Laamdo ndeen, nokkuure do ɓe
kawriti doon dimmbii. Be fuu ɓe keb-
binaa Ruuhu Ceniido, iɓe mbaajoo
konngol Laamdo e cuusal.

No goondinɓe been kawtiri huunde fuu

32 Jamaa goondinɓe oon fuu wo
ɓernde wootere, wo hakkillo wooto.
Ko ɓe njogii fuu ɓe kawtu. Fay
gooto maɓɓe wi'ataa fay huunde e
jawdi muudum. 33 Nulaabe been
ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomi-
raado e baawde mawde. Moyyere
mawnde ina woni e maɓɓe ɓe fuu.
34-35 Fay gooto maɓɓe waasaay, sabo
jogiiɓe gese e galleeji fuu ina conna,
ina ngadda ceede deen to nulaabe.
Ndeen mono e maɓɓe fuu ina hokkee
ko haajaa.

36 Ina woodi doon goddo bi'eteedo
Yuusufi, mo nulaabe been coowiran-
noo Barnabas (dum na fiirta «Bii celli-
noowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol
Lewi,§ dimaado Kipirus. 37 Imo
woodunoo ngesa. O sonni nga, o
waddi ceede deen to nulaabe been.

5

No Ananias e Safira penirani Ru- uhu Ceniido

1 Gorko gomma bi'eteedo Ananias
e deekum Safira, kam'en du conni

‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hulɓinirde e haalaaji.
golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

ngesa muɓɓen. 2 O suudi feccere
ceede deen, tawi deekiiko oon ina an-
ndi. O yaari ko heddiiduum, o hokki
nulaabe been. 3 Piyeer wi'i:

—Ananias, ko wadi de Seydaani
heewi ɓernde maa faa penandaa Ru-
uhu Ceniido, cuududaa feccere coggu
ngesa ngaan? 4 Wo aan e hoore
maa jeynoo nga. Ko connudaa nga
dum du, wo aan jeyi ceede deen.
Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude
ni? Wanaa yimɓe penandaa koy, wo
Laamdo penandaa!

5 Nde Ananias nannoo haala kaan
fu, saami, maayii. Dum laatani
nanɓe dum been fuu kulol manngol.
6 Jokolɓe ummii, ngatti mo e kasanke,
ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

7 Hono leeruujii tati caggal dum,
deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi
dum. 8 Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati
connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

9 Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa
ndaartindodon Ruuhu Joomiraado?
Inan, uwoyɓe gora ina ngara, faa ɓe
njaare, aan du!

10 De wakkati gooto, kanko du, o
saami yeeso Piyeer, wo o maaydo.
Jokolɓe been naati, tawi o maayii.
Be ndonndii mo, ɓe njaltini yaasin,
ɓe uwi mo dakkol goriiko. 11 Kulol
manngol nanngi kawrital goondinɓe
e nanɓe dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayefiji

12 Nulaabe been ina ngada maan-
deeki kaayniidi e kaayefiji keewdi
hakkunde yimɓe. Tawi goondinɓe
been fuu ina kawrita ley danki
Suleymaana kiin, ɓe fuu ɓe ɓernde
wootere. 13 Yimɓe heddiibe been,
fay gooto e muɓɓen suusaa hawtude
e maɓɓe. Ammaa yimɓe doon na
teddina ɓe. 14 Goondinɓe Joomi-
raado been ina ɓeydoro yimɓe

§ 4:36 Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe

heewbe, worbe e rewbe. ¹⁵ Faa dum hewtini yimbe waddoyde nyawbe, ibe mburtina dum'en dow laabi, ibe mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga ma6be. ¹⁶ Yimbe heewbe yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyawbe e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaabe been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaabe been, be ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini be, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yimbe haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde be nannoo ko maleyka oon wi'i fu, be njehi, be naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, ibe njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahii6e e mawbe Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaabe been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay be e ley kasu toon. Be njeccii, be kaaltani waalde Saahii6e been, be mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddii yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooree6e almaami'en been nannoo dum fu, be mbemmbaa, be kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade. ²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti be, wi'i:

—Inan, worbe be ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yimbe!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe been, ngartiri nulaabe been. Ammaa be ngadiraay

dum doole sabo ibe kula taa yimbe padda be kaaye.

²⁷ Nde be ngartirnoo nulaabe been fu, be ndarni dum'en yeeso waalde Saahii6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami be, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadudon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaabe been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yimbe. ³⁰ Laamdo maami-raabe meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'ilankoo6e no tuubira, faa ke6a yaafaneede lutti mu6ben. ³² Minen ngonni seede6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki downtanii6e dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahii6e been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude be. ³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, teddu6o e yimbe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahii6e ndeen, yamiri nulaabe been njaltinee seeda.

³⁵ Caggal duum, o wi'i be:

—Israa'ilankoo6e, ndeenee ko'e mon e yimbe be, e ko anniyidon wadude duum. ³⁶ Booyaay ko Tewdas 6angunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimbe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkoo6e oon wariino wakkati limgal. Yimbe heewbe njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yimbe been, celon be. Sabo si anniyaaji ma6be e golle ma6be to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto.

³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on kaabu e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahiibe ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaabe been, be piyi dum'en, be cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, be njoofi dum'en. ⁴¹ Nulaabe been ndilli yeeso waalde Saahiibe ndeen. Be ceyii sabo Laamdo ndaardii be ibe poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu be njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No worbe njeddo cuboraa faa mballa nulaabe

¹ E balde deen, tawi taalibaabe been ina beydoo heewude. Alhuudiyankooobe haaloobe geresankooore mbuykani Alhuudiyankooobe haaloobe ibraninkooore, mbi'i kam'en kaa, rewbe mubben be goriraabe mubben maayi been njedataake ko njeyi hebude e neema nyannde fuu. ² Nulaabe sappo e dido been noddi jamaa goondinbe oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yimbe nyaamdu. ³ Sakiraabe, cubee hakkunde moodon worbe njeddo anndiraabe ko woodi, heewbe Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondinbe been fuu. Ndeen be cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankooobe oon. ⁶ Be ngaddi subaabe been yeeso nulaabe. Been njowi juude mubben e dow maabe, ndu'anii be.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaabe ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heewbe ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaay-eefiiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yimbe. ⁹ Ammaa yimbe wobbe ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaabe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaabe. Ley maabe ina woodi yuurube Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa be kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e maabe hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen be nyoyyi yimbe mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdo. ¹² Nii be umminiri hakkillooji jamaa oon e mawbe been e jannginoobe Tawreeta been. Be ngari, be nanngi Etiyen, be njaari dum to waalde Saahiibe toon. ¹³ Be ngaddi seedeebe fewreebe, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'adaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahiibe joodiibe doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko be mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraabe e baabiraaabe, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon banganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»* ⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi.

⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, faytaabanne. Ammaa aadake

* 7:3 Fuddoode 12.1.

hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biiddo tafon. ⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo haabidi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima hebi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri biibe muudum sappo e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njeccinoo Misira didaberde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6e muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du bangani Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yim6e capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e biibe Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima badinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol

meeden, torri maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppanoo ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo biyum. ²² Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa he6unoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6e muudum biibe Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitanii neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6e makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina kaba. O tefi rewrintinde 6e, o wi'i: «Yigiraa6e am, onon, on sakiraa6e! Dume wadi de odon kaba?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»‡ ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatotwii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon biibe worbe dido.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wuumoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraa6e maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nani uumaali ma66e. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

† 7:7 Fuddoode 15.13-14. ‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14. § 7:34 Wurtagol 3.1-10.

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisi-noowo, wadi dum e junngo maleyka bangannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayefiiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido 6ibbe Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraa6e meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraa6e meeden njabaay dwtanaade mo. Be calanii mo, hakkillooji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruji ardotoodi en, sabo en andaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottiti 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duubi capande nay di ngadudon ley ladde diin,
on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan,
nate de moyyindon faa cujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal Baabiila.»†

⁴⁴ Etiyen beydi katin:

—Maamiraa6e meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no

Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum. ⁴⁵ Maamiraa6e meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riiwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymana, kam nyibi suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyibi, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,
leydi woni to koyde am njaa6ata.
Suudu nduye nyibanton kam?
E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattube, yoor6e berde, faadinkiniibe! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraa6e moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraa6e moodon torraay? Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnitiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnitiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On kebii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahiibe been nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggiti kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i lisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:
—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina udditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seedee6e been bortii saayaaji mu66en dowuji, mballini dakkol koyde jokolle

* 7:40 Wurtagal 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaa6e been. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitiibe been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondube e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e balli mu6ben mbaati ndadi, kam'en e bonnguu6e. ⁸ Dum laatani ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollanoo ndaggadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko.

¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaay-eefiiji mawdi gadaadi diin, de dum haaynii mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusaliima been nani Samariyankoo6e ngoondinii konngol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma6be tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu6ben dow ma6be de 6e ke6i Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu6ben dow ma6be ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardii maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na he6iree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagoda Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo bernde, hakke maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, 6e njeccii Urusaliima. Dow laawol ngool du, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaafo, kayboowo beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jangga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jangga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njannngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janggi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoy-teengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso ke-soowo leebi muudum ni,
hono noon o mu66iri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki laawol ma66e ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e 6ernde laa6unde fu, walaa ko hadete batisiide. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.]‡

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddi na haala haalaaji kul6iniidi dow taalibaa6e Joomiraado 6een, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ² O njaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yim6e jokku6e laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o ha66a, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o 6attitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu filii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsu ngadaa.

⁷ Wor6e wondu6e e makko 6een nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumdi. ⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa,

† 8:33 Esaaya 53.7-8. ‡ 8:37 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 37. § 8:40 E amaana kiiddo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narrii yimbe heewbe haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa wonbe Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreebe almaami'en, faa o haaba noddooe innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi sufake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankooe e biibe Israa'ila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsii o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa bangannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii hobbitii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaabe wonbe Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi wajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torran-noodo goondinbe Iisaa wonbe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o haaba goondinbe o yaara dum'en to hooreebe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoro semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jiiibi Alhuudiyankooe wonbe Damas been fuu. O laabinani be Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehe, ngarti, Alhuudiyankooe ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare mabbe ndeen. Yimbe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa be keba no be mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaabe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kabbi boggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaabe wonbe Urusaliima kebirii hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaabe Iisaa been. Ammaa be fuu ibe kula mo, be koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaabe been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e mabbe, ina naata ina wurtoo ley galleeji mabbe Urusaliima, ina waajoro haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankooe haalannooe geresankooe been, imo yeddundura e mabbe, de kambe kaa ibe piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraae makko goondinbe been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, be neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondinbe ngaal hebi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngali beydi semmbe, ngali yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngali beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimbe ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe wonbe Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

–Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Wonbe Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankoo. Imo golla golleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaabe been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle be neli worbe dido jaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e maabe. Nde be njottinoo ndeen, be njaari mo ley suudu sooro toon. Rewbe talka'en be goriraabe mubben maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mubben ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yimbe been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

–Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddi seniibe been e rewbe talkaabe been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heewbe ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer booyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde

Italiyankoo»e. ² O tinniido e di-ina, kanko e koreeji makko fuu be hulbe Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankooe sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

–Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

–Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

–Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaabe diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin worbe to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloobe makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸ O haalani be ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli be Joffe.

⁹ Jaango majjum, ibe ngoni e laawol. Nde worbe tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeeni dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare.

¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde be moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

–Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

–A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

–Taa harmin ko Laamdo laabini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmii dow ko hol-laa duum, ko dum fiirtata. Tawi

worbe be Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin be ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, be yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina hed-dii na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

–Worbe tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e maβbe tawa a sikki-tiraay, sabo miin nuli be.

²¹ Piyeer jippii, wi'i worbe been:

–Inani kam, miin woni mo pitododon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, be mbi'i:

–Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhu-udiyankooβe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini be, weerni be jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e maβbe. Sakiraaβe woβbe jeyaabe Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin be njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo be, noddi sakiraaβe muudum e yigiraaβe muudum βadiiβe. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jaββii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

–Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa be naati suudu nduun, tawi toon yimbe heewbe ina kawriti. ²⁸ O wi'i be:

–Odon anndi daganaaki Alhu-udiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalanee kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

–Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo

jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaam duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

–Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yimbe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi βiβbe Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na heβiree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yimbe fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huuβii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yimbe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suborii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna be Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedeeβe ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be βili o e leggal palaangal, be mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataβerde, de βangini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yimbe fuu o βangani. O βanganii seedeeβe be Laamdo artii suβaade been, minen nyaamduβe e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko been. ⁴² O yamirii min mbaajoo yimbe, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuurbe e maaybe. ⁴³ Kanko du woni mo annabaabe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heβan yaafaneede hakkeeki muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindiiβe been fuu.

⁴⁵ Alhuudiyankooɓe goondinɓe war-dunooɓe e Piyeer been fuu dum haayni dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ni. ⁴⁶ Sabo iɓe nana yimɓe been ina kaala e demle janane, na njetta Laamɗo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yimɓe been keɓii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude ɓe looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri ɓe mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, ɓe nyaagii mo o wonda e maɓɓe balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinɓe gongal Urusaliima

¹ Nulaabe e sakiraaɓe wonɓe Yahu-udiya been nani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe du keɓii konngol Laamɗo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondinɓe tilsinɓe taadagol been peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yimɓe ɓe taadaaki, a nyaamdii e muɓɓen!

⁴ Ndeen Piyeer haalani ɓe ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde ɓanganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cobɓuli muudum nay fuu kaɓɓaa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e ladooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!»

⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamɗo laaɓini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu.

¹¹ De wakkati oon pay, worɓe tato nulaabe to am yuuruɓe Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam

mi yaada e maɓɓe taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraaɓe njeegomo ɓee do njaadi e am, de min naaddi suudu Kornelijus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e maɓɓe hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamɗo fonndii en e maɓɓe, hokkii ɓe ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamɗo naa?

¹⁸ Nde ɓe nannoo dum ndeen, ɓe ndeyyinii, iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:

—Laamɗo tuubinii yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe du faa keɓa nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondinɓe torraama faa cankitii. Wobɓe njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. Iɓe mbaajoo Alhuudiyankooɓe tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondinɓe wobɓe yuurooɓe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankooɓe. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e maɓɓe. Yimɓe heewɓe ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondinɓe wonɓe Urusaliima ngaal nani kabaaru gaduɗo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e maɓɓe moyyere Laamɗo fu, seyii, tindini ɓe fuu ɓe tinnoo, ɓe tabita e Joomiraado e berde laaɓude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebinaado Ruuhu Ceniido e goondinal.

Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tar-sus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yiitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondinbe wonbe toon been hitaande hi66unde, be njannngini yimbe heewbe. Taalibaa6e wonbe Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaa6e ley goondinbe yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)*

²⁹ Taalibaa6e been anniyii hawrun-durde mballa, mono fuu ko waawi, faa be nelda sakiraa6e ma66e wonbe Yahuudiya been. ³⁰ Be ngadi dum, be nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa mawbe kawrital Urusaliima.

12

No goondinbe torriraa

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wo66e ley kawrital goondinbe ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yimbe nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yimbe fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinbe ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido,

imo ha66iraa callali didi. Ndaa-roo6e wo66e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka66itii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha66a ka66orgol maa, 6orna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokka kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naar-rugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, be njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yimbe heewbe kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti be wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde be udditinnoo, be

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

njiinoo mo ndeen, dum haaynii be sanne. ¹⁷ O huncani be junngo faa be ndeyyinoo, o fillanii be no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e sakiraa be wobbe been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. Ibe yamundura noy Piyeer wadi.

¹⁹ Hirudus yamiri be piloo be nannga mo, ammaa be njiitaay mo. Ndelle o yami ndarooobe been ko laatii, de o yamiri be mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonde

²⁰ Hirudus tikkani yimbe Tirus e Sidon. De yimbe been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin be kebata nyaamdu. Ndelle be ndawridi, be nuli wobbe nyaagoo faa be ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloobe kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa be kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o bornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e maabe.

²² Yimbe been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mubben Urusaliima fu, be njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa be e jannginoo be ina ngoni ley kawrital goondin be gongal Antiyoki ngaal. Kam be ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma ibe teddina Joomiraado tawi ibe ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i be:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi be ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare maabe, be njowi juude maabe e dow yimbe dido been, be nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri be. Be njehi Selewkiya, be naati laana maayo manngo be ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde be njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, be mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo be baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e maabe, ina walla be. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa be njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon be tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaa. ⁷ Wo o howrujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake be. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponndiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cudini, de nibbi. Imo memmemta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sardi wo wakkati podanoodo.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraaɓe muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e maɓɓe, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, ɓe ngari Antiyoki ley leydi Pisiidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, ɓe njoodii. ¹⁵ Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe, hooreeɓe waajordu nduun neli ɓe noddee ɓe ngara yeeso muɓɓen. Be mbi'i:

–Sakiraaɓe, si odon njogii haala cemmbinooha yimɓe do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa ɓe kakkilana dum, wi'i:

–Israa'iilankooɓe e hulɓe Laamdo wɔɓɓe, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankooɓe oon suɓake maamiraaɓe meeden, teddini lenyol maɓɓe nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri ɓe toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ ɓe ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimɓe makko ndona ndi. ²⁰ Ko ɓe ngonni ley Misira faa warde ko ɓe naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki ɓe sarotooɓe faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, ɓe nyaagii Laamdo hokka ɓe kaananke. Laamdo hokki ɓe Sawulu bii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii ɓe duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo ɓorti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi heɓii Daawda bii Yesa gorko belnoowo ɓernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yimɓe Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen,

wi'i ɓe: «Mi wanaa mo miiltonon ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotay fay e habbitinde boggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraaɓe, onon yuwdi Ibrahiima e hulɓe Laamdo wɔɓɓe, wo enen nulaadaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo wonɓe Urusaliima been e hooreeɓe muɓɓen fuu annditaay Iisaa. Katin du ɓe paamaay haalaaji annabaaɓe janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaaɓe been mbi'ii Iisaa sarete. Ko ɓe carii mo duum, ɓe tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede ɓe keɓaay daliili fuu no ɓe mbarda mo, ɓe nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde ɓe ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hiɓɓi ndeen, ɓe njippini mo e leggal palaangal, ɓe ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o ɓangani wondunoobe e makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngonni seedantooɓe mo yeeso yimɓe joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraaɓe meeden duum, ³³ yottinani en, enen taaniraaɓe muɓɓen. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a biyam, hannden mi laatake Baaba maa.»§

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maayɓe, accaay ɓanndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbonataa, di podaninoomi Daawda diin.»*

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»†

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraaɓe makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraaɓe, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta

‡ 13:18 Won binndi bi'udi O nyaamnii ɓe. § 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3. † 13:35 Jabuura 16.10.

Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido.

⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo6e golle am, ndaaree,

de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»‡

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii 6e 6e ngarta fowteteende waroore, faa 6e njaha yeeso e waaju ma66e.

⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoo6e heew6e e naatu6e e diina mu66en njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e ma66e, ina tindina 6e 6e keddo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yim6e ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo.

⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo6e been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati 6e. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani 6e tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti hebude ngurndam nduumiidam, min njahan to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§

⁴⁸ Nde yim6e lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo6e been ummini hakkillooji rew6e rewo6e Laamdo

saahii6e, kam e maw6e ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, 6e ndiwi dum'en leydi ma66e. ⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mu66en e ma66e, de njehi Ikoniya.

⁵² Taalibaa6e been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e ngoondini.

² Ammaa Alhuudiyankoo6e salii6e goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraa6e goondin6e been.

³ Ammaa dum fuu hadaay 6e booyude toon, i6e mbaajoroo haala Joomiraado cuusal, i6e kolla hinney Joomiraado. Yim6e been annditii ko 6e mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamdo hokki 6e baawde wadude maandeeji kaayniidi e golleeji kaayniidi. ⁴ Yim6e wuro ngoon peccii: wob6e keedani Alhuudiyankoo6e, wob6e du keedani nulaabe been.

⁵ Yim6e lenyi goddi e Alhuudiyankoo6e e ardiibe mu66en aniyii torrude 6e e wardude 6e kaaye.

⁶ Nde 6e maatunoo dum ndeen, 6e ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji mu66en ley leydi Likoniya.

⁷ Toon du i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha.

¹¹ Nde yim6e been njiinoo ko Pool

‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yimbe!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», be inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru maabe wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yimbe been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nanoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule muuben, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Worbe, dume ngadoton do? Minen du min yimbe hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e muuben fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi muuben. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkilooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal duum, Alhuudiyankoo be yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be kebi hakkilooji yimbe been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dum, be njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo be miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaa be been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njecorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde be mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimbe heewe laatii taalibaa be

Iisaa. Caggal duum, be njecii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² Ibe beydana taalibaa be semmbe, ibe tindina dum'en keddo e goondinal, ibe mbi'a:

—Sanaa tampen tampirii keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondin be deen fuu, be Cubanii dum'en mawbe. Caggal duum, be cuumii, be ndu'ii, be kalfini dum'en Joomiraado mo be ngoondini oon.

²⁴ Nde be ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, be ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, be njippowii Ataliya. ²⁶ Toon be naati laana maayo manngo, be pornyii Antiyoki do be kalfinanoo moyyere Laamdo faa be ngolla gollal ngal be tilii ngaal.

²⁷ Nde be njottinoo ndeen, be kawrunduri yimbe kawrital goondin be ngaal, be kaalani ngal no Laamdo nawtorii be, no o omtirani yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be dammbugal goondinal. ²⁸ Be keddi doon faa booyti, ibe ngondi e taalibaa be been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yimbe wobbe yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina saki-raa be been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodunduri e maabe, ndukidi e maabe faa tiidi. Ndelle be tabintini nelde Pool e Barnabas e yimbe wobbe faa Urusaliima, be kaaldowa e nulaabe e mawbe goondin be been dow majjum.

³ Ndelle kawrital goondin be ngaal neli be. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, ibe kaalana goondin be toon haala tuubugol yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be. Dum laatani sakiraabe been fuu seyo manngo. ⁴ Nde be njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondin be ngaal e nulaabe

* **14:12** E ley diina Geresankoo be Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaado majji.

e mawbe been njaabii be. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri be.

⁵ Ammaa wobbe ley goondinbe jeyaa be e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi be taadee, be njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaabe e mawbe been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i be:

—Sakiraa be, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko booyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be, faa be nana, be ngoondina. ⁸ Laamdo andudo berde oon hollii jabanii be, nde hokkunoo be Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e maabe, e ley ko o laabiniri berde maabe e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaa be been donngal ngal enen e maamiraa be meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kambe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayefiiji hakkunde lenyi goddi.

¹³ Nde be kettinnoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraa be, kettinane kam!
¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yimbe be nganaa Alhuudiyankoo be, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaa be diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,
mi nyiotoo suudu Daawda saamundu nduun,
mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimbe heddiibe fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laa-too yimbe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de andunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen be be ndeentoo e ko tooruuji tunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam. ²¹ Gilla e jamaanu-uji booydi, Tawreeta Muusaa ina janginee ley gure deen fuu, i be njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinbe be nganaa Alhuudiyankoo be

²² Ndeen nulaabe been e mawbe e kawrital goondinbe ngaal fuu paamiri faa cuboo worbe e ley muuben faa nela dum'en Antiyoki, be njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Didu been fuu wo ardiibe ley sakiraa be goondinbe. ²³ Inan bataaki ki be kokki dum'en:

Minen sakiraa be moodon nulaabe e mawbe, miden njowta on, onon sakiraa be amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimbe yuurube to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiibii hakkilooji moodon. Minen le, min njamiraay be. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cuboo worbe faa min nela dum'en to moodon, be njaada e yigiraa be amin horsube Barnabas e Pool, ²⁶ farritinbe† yonkiiji muuben saabe Joommen Iisaa Almasiihu.

²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donje teddude si wanaa ko tilsii duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehi Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondinbe ngaal, 6e kokki ngal bataaki kiin. ³¹ Nde been jann-gunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cembinii berde mu66en. ³² Yahuuda e Silas wo annabaa6e. Be mbaaltiniri berde sakiraa6e e haalaaji keewdi, 6e cemmbini dum'en. ³³ Nde 6e 6ooytunoo toon seeda fu, 6e ceedi e sakiraa6e been e dow jam, 6e njecii to nelnoo6e 6e toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddi toon.]‡

³⁵ Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki doon. Kam'en e wob6e heew6e ina njanngina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njipanoden sakiraa6e meeden been, ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seediino e ma66e Pamfil-iyaa, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraa6e been kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cemmbina kawrite goondinbe deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres.

‡ **15:34** E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34. maayo manngo.

² Sakiraa6e won6e Listara e Ikoniya been ina ceedanoo mo wo o lobbo.

³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen been fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondinbe jamirooje de nulaabe e maw6e won6e Urusaliima been kolli 6e njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondinbe deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi 6e waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum 6e ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde 6e ngarnoo keerol Misiya ndeen, 6e pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay 6e naata.

⁸ Saabe duum, 6e paltii Misiya, 6e naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo 6e Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankoo6e ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoo6e na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rew6e ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii 6e. ¹⁴ Gooto ma66e wo debbo jokkudo Laamdo

§ **15:39** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde

bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu be lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min njaabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wafirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'owo ko warata. Joomiraabe makko kebii kaalisi keewdo e ndagadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimbe be wo gollanoobe Laamdo Toowdo! Ibe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol mubben hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoobe wuro ngoon. ²⁰ Ndeen be njaari dum'en to hooreebe, be mbi'i:

—Worbe dido be wo Alhudiyankeebe. Ibe ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ Ibe mbaajoo al'adaaji di ndaganaaki en njaaben naa ngollen, sabo en Romankooebe.

²² Jamaa oon ummanii be. Hooreebe been njamiri be bortee kaddule maabe, de be piiree loosi.

²³ Be piyaa faa naawi, be paddaa ley kasu. Hooreebe been njamiri kayboowo kasu oon hayba be faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni be e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde maabe geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkooebe wobbe been du ina kettindanii be. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkooebe deen fuu kaabbitii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkooebe been ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngoni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o hippii yeeso mubben, heddi imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini be, o wi'i be:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa booyti seeda, ley jemma oon o yaari be, o lootowi barme maabe. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu be ceyii sabo be kebii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooreebe Romankooebe neli yimbe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa worbe dido been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooreebe been nului njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankooebe. Be nanni min e kasu. Joonin be njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kambe e ko'e maabe, be ngara be njaltina min!

³⁸ Yimbe laamu been kaaltani hooreebe Romankooebe been haala

kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankooɓe ndeen. ³⁹ Be njehi, ɓe curowi dum'en, ɓe mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraaɓe been, ɓe cemmbini ɓerde muɓɓen. Caggal duum, ɓe ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankooɓe toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e maɓɓe imo fiirtana ɓe Binndi diin. ³ O fiirtani ɓe, o holli ɓe ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i ɓe:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Woɓɓe maɓɓe tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yimɓe Geresankooɓe rewoɓe Laamɗo heewɓe e rewɓe saahiibe duuduɓe du njokki ɓe.

⁵ Alhuudiyankooɓe ɓe nganaa goondinɓe been kiri Pool e Silas, nanngi yimɓe huyfuɓe yiilotooɓe ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, iɓe piloo Pool e Silas faa ɓe njaara dum'en yeeso yimɓe wuro. ⁶ Nde ɓe kunnginoo yiitude dum'en ndeen, ɓe ndaasi Yason e sakiraaɓe woɓɓe, ɓe ngaddi dum'en to sarotooɓe ngalluure ndeen, iɓe peekoo, iɓe mbi'a:

—Yimɓe umminooɓe baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko ɓe ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawɗo oon. Iɓe mbi'a kaananke godɗo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotooɓe ngalluure ndeen.

⁹ Sarotooɓe been njomnii Yason e

wonduɓe e muudum been, njaɓi buudi diin, de njoofi dum'en.

No yimɓe Bereya njabborii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraaɓe been neli Pool e Silas Bereya. Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe njehi to waajordu Alhuudiyankooɓe. ¹¹ Yimɓe wonɓe doon ina ɓuri Alhuudiyankooɓe wonɓe Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. Iɓe piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa ɓe ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heewɓe e maɓɓe ngoondini, kam e rewɓe Geresankooɓe saahiibe e worɓe Geresankooɓe heewɓe. ¹³ Nde Alhuudiyankooɓe Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamɗo ley Bereya ndeen, ɓe ngari toon, ɓe njirkiti jamaa oon, ɓe ummini hakkillooji muɓɓen. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraaɓe been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddi doon. ¹⁵ Dowtuɓe Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini ɓe Bereya faa ɓe kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi ɓe Ateena fadde maɓɓe warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon.

¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankooɓe e rewoɓe Laamɗo wonɓe ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yimɓe wuro ngoon taliyaare to ɓe kawritata toon. ¹⁸ Woɓɓe ley filotooɓe paamal wi'eteɓe Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Woɓɓe du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotooɗo haala tooruuji janani.

Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maayɓe o waajinoo ɓe.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodii6e toon 6een ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidu6e diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyi6iraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurтинiri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mub6en. ²⁷ Laamdo wadii dum faa 6e piloo dum, 6e memmemta faa 6e njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngonido. Hono noon du yimoo6e moodon wo66e mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardinaa hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewтidaaki yim6e nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yim6e fuu tuuba do tawaa

fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yim6e fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde 6e nannoo Pool ina waajoo haala ummital maay6e ndeen, wo66e na njalnoro mo, de wo66e na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma66e. ³⁴ Wo66e njokki mo, ngoondini. Gooto ma66e ina wi'ee Diyonisiiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wo66e katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburto Roma.* Pool yehi ndaarude 6e. ³ O wondi e ma66e doon, imo gollida e ma66e sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma66e ni. ⁴ Nyalaande fowteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa 6e ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e 6een Iisaa woni Almasiihu. ⁶ Ammaa saabe ko 6e calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i 6e:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to 6e nganaa Alhuudiyankoo6e.

* **17:19** Areyopagus wo kawrital 6urngal fuu toowude e ardi6e ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina. * **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heewbe e Korintunkooobe hettindiibe been ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heewbe ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde maabe hitaande e lebbi jeegom, ina janngina be konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankooobe paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yimbe faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo be, de Galliyo wi'i Alhuudiyankooobe been:

—Alhuudiyankooobe, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini be suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, be fuu be nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, be piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool booyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraafe been, o naati laana, o fondii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o lafi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool

yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankooobe been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e maabe, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e maabe ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondinbe ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tatabal

²³ Pool booyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaafe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngudo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaba. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano.

²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraafe been mballi mo. Be mbinndani taalibaafe wonbe toon been bataaki njaaboo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondinbe been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankooobe imo lifa haala muuben hakkunde yimbe, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool sembindiniri goondinbe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaafe. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on keBii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min keBa.

³ O yami Be, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale keBudon?

Be njaabii, Be mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yimBe batisima tubugol hakke, ina wi'a yimBe been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde Be nannoo dum ndeen, Be lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow maBBe fu, Ruuhu Ceniido jippii e maBBe, iBe kaalda demle janane, iBe kaalda annabaaku.

⁷ IBe ngada hono yimBe sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo Be tannyoral haddi lebbi tati. Imo haalda e maBBe, imo liddundura e maBBe, imo filoo faaminde Be haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoorBe berde na ngoni ley maBBe, njabaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yimBe fuu. Dum wadi de Pool seedi e maBBe, yaari taalibaaBe been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hiBbi duubi didi, faa joodiBe e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e AlhuudiyankooBe faa e GeresankooBe.

¹¹ Laamdo hokki Pool wafude kaayeeffiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude banndu makko ina njaaree, njowee e dow nyawBe. NyawBe been ndada e nyawu-uji muBben, ginnaaji na mburtoo e muBben. ¹³ WobBe ley AlhuudiyankooBe na njiiloo faa ndiwa ginnaaji. Be pili riiwrude dum'en e innde Iisaa, Be mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooreeBe almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, biBBe muudum worBe njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on Beeye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii Be semmbe faa jaalii Be, torri Be faa Be ndoggi. Be njalti suudu nduun balli boli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde AlhuudiyankooBe e GeresankooBe joodiBe Efeesu fuu. Kulol nanngi Be fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸ HeewBe e goondinBe been ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹ DabarankooBe heewBe kawrunduri dewte muBben, mbuli de yeeso yimBe fuu. Be kiisii coggu majje, Be tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan Beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidooBe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddi leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴ Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nandukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo heBa e majjum tino heewngo, kanko e gollooBe makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e gollooBe golle juude hono maBBe, o wi'i Be:

—Yigiraabe, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. ²⁶ Odon nji'a, odon nana no Pool oon heBiri hakkillo yimBe heewBe, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a Be kulle

* **19:19** Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

deweteede de yim6e moyyiniri juude mu66en deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono bolum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndundu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, berde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

–Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraa6e Pool 6een. ³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaa6e 6een kadi mo. ³¹ Wo66e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraa6e makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko 6uri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e 6een ngadi kaaloowo mu66en. Alesandere muuyi jakkanaade yim6e muudum 6een, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mu66en. ³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddii i6e yeewnoo faa wadi leeruujii didi, i6e mbi'a:

–Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

–Onon Efeesunkoo6e, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yim6e fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle odon njeyi jippinde hakkilooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaae.

³⁷ Wor6e 6e ngaddudon 6een, nganaa wujjo6e kulle suudu dewal, nganaa yennoo6e deweteedo meeden oon.

³⁸ Si tawii Demetirus e tafoo6e cardi 6een ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoo6e du na ngoodi. ³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko 6uri dum fu, wo to kawrital saahiibe dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wafunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaa6e 6een, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yim6e toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres.

³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankoo6e ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya.

⁴ Inan yaadiraa6e makko: Sopater 6ii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaa6e Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaa6e leydi Aasiya. ⁵ Been ardi min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti 6e Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yim6e 6een, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddii e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde.

min kawriti ley muudum nduun.⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus nɔɔɔ, faa daanii doyingol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tatabo ngoon. Nde 6e kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii.¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli.

¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde ma66e sanne.

No Pool waynorii hooree6e goondin6e won6e Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii yaarude toon koyde.¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene.¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Fa66i-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de fa66iti-janngo mum min njottii Mile-tus.¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa 6ooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi 6enndal alkama si tawii na laatoo.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooree6e kawrital goondin6e Efeesu been.¹⁸ Nde 6e ngarnoo ndeen, o wi'i 6e:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden.¹⁹ Mi golliranii Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhu-udiyankoo6e umminani kam diin.²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi janninii on hakkunde yim6e e ley galleeji moodon.²¹ Mi tindinii Alhu-udiyankoo6e e Geresankoo6e fuu

tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa.²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon.²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geeyelle e torraaji ina ndoomi kam.²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi hebii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin.²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am.²⁷ Sabo mi waajake on anniyaaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde.²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroo6e kawrital goondin6e Laamdo, ngal soodiri yiyam biyum.²⁹ Miin, mido anndi caggal am yim6e bon6e cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal.³⁰ Fay e ley moodon danyan wor6e ummi6e ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaabe been njokka dum'en.³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi selaay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani senii6e fuu.³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa kanje, wanaa kaddule.³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haaju-uji am e haajuuji wondu6e e am.³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e.

† 20:15 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo buri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e muccii dum. ³⁸ Ko buri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min kebi laana peyyitooaha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaa6e, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kam6e e rew6e e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kam6e du 6e njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njowtowi sakiraa6e toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaa6e njeddo Urusaliima been.* ⁹ Imo jogii 6i66e rew6e nayo 6e 6a7aaka, haaldoobe

annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi ka66orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoo6e won6e Urusaliima been ka66irta jeydo ka66orgol ngol oon, ngatta dum e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaabe doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina 6ernde am? Miin, mido segilanii ko wanaa ha66eede tan, mido segilanii fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya wo66e njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaaajo gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e been nja66orii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngoondinii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama

* **21:8** Golle Nulaabe 6.1-6, 8.5.

ada janngina Alhuudiyankooɓe wonɓe hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaaɓe muɓɓen katin, taa njokka al'adaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral ɓe nanan a warii. ²³ Waɗu ko min kaalante duum. Miden njogii do worɓe nayo wadanɓe Laamɗo hunayeere. ²⁴ Yaadu e maɓɓe, de laamnidaa hoore maa e maɓɓe, njooɓa ko ɓe kaani yobude duum, faa ɓe laɓee. Ndeen yimɓe fuu anndan ko haalettee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goonɗinɓe yuurube e lenyi goddi ɓeen, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi worɓe ɓeen, yaadi e muɓɓen. Jaango majjum, o laamnidaa e muɓɓen laaɓal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en ɓeen. O wi'i si nyalaade laamnugol deen kibɓii fu, mono e maɓɓe fuu wadanee sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen ɓadinoo hiɓɓude ndeen, Alhuudiyankooɓe wobɓe yuurube leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yimɓe ɓeen fuu, ɓe nanngi mo. ²⁸ Iɓe peekoo, iɓe mbi'a:

—Israa'iilankooɓe, mballee min! O woni gorko janninoowo yimɓe e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yimɓe lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Gere-sankooɓe e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa ko ɓe njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. Iɓe cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huuɓi ngalluure ndeen. Yimɓe ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, ɓe ndaasi

dum faa ɓe mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de ɓe ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde ɓe pilotonoo faa ɓe mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jiiɓake. ³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e mawɓe muɓɓen, o doggani jamaa oon. Nde yimɓe ɓeen njiinoo mo kanko e sordaasiibe ɓeen ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngée, haɓɓiree callali diidi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, ɓee to ina yeewnoo dum to. Duko jiiɓiiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaa-ree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeɗa kalikali sooro oon, sordaasiibe ɓeen ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yimɓe heewɓe ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimɓe Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe ɓeen ngarnoo faa nanna Pool ley sooro muɓɓen ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankooɓe naa? ³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gaduɗo muurtere ko ɓooyaay oon naa? A wanaa garduɗo e wadooɓe bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Midoo nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimɓe ɓeen.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, ɓantani yimɓe ɓeen junngo. Nde ɓe ndeyyinoo ndeen, o haali e ibraninkooɓe, o wi'i:

22

¹—Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

²Nde ɓe nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maɓɓe fu, deyyinaare ndeen ɓeydii katin. O wi'i:

³—Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko jangini kam Tawreeta maamiraaɓe meeden oon faa laaɓi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni. ⁴Mi torrii jokkuɓe Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵Almaami Mawdo e waalde Saahiiɓe ɓeen fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e muɓɓen keɓumi derewol faa mi holla sakiraaɓe muɓɓen wonɓe Damas ɓeen. De njahumi faa mi haɓɓowa jokkuɓe laawol Iisaa wonɓe toon ɓeen, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶Woodi, mido yaha faa ɓadiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam.

⁷Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?»

Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹Wonduɓe e am ɓeen nji'i annoora oon, ammaa ɓe nanaay daande haaldunde e am ndeen.

¹⁰Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹Wonduɓe e am ɓeen dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹²Ananias wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankooɓe wonɓe toon fuu

ceedanii mo wo o moyyo. ¹³O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴O wi'i: «Laamdo maamiraaɓe meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵Sabo aan seedantoo mo yeeso yimɓe fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootedaa lootagal batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu de wal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo ɓe njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, iɓe anndi mido yahanoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyanoo goondinɓe ma ɓeen. ²⁰Nde yiyyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule warɓe mo ɓeen.» ²¹Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²²Iɓe kettinanii mo faa o haali haala ka. Ndeen ɓe yepti daade maɓɓe, ɓe mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³Iɓe peekoo, iɓe njiila saayaaji maɓɓe, iɓe mbicca leydi. ²⁴Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro muɓɓen doon, lamndoree piide faa ɓe paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵Nde ɓe kaɓɓannoo mo faa ɓe piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo muɓɓen oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wafude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i: —Miin kaa, ceede keewde njobumi de kebumi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi habbiino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon habbiti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankooobe been mbullitii dum. O yamiri hooreebe almaami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso maabe.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahiibe been, wi'i:

—Sakiraaabe, wo bernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananias, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoobe dakkol makko been piya mo hunduko.

³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiye duum.

⁴ Darinoobe doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraaabe, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wobbе ley Saahiibe been wo Saduki'en, wobbе mubben du

wo Farisa'en. Ndele yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraaabe, miin mi Farisanke, 6ii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maaybe carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddun-duri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Dukoo koon beydii mawnude. Jannginoobe Tawreeta wobbе heedanbe Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa be ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimbe been, njeccina dum to suudu sooro mubben toon.

¹¹ Jemma jukkudo oon, Joomiraado banga e Pool, wi'i dum:

—Sellin bernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankooobe mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankooobe been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidinbe been ina buri worbe capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooreebe almaami'en e mawbe, be mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahiibe been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko be anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool.

¹⁷ Pool noddi gooto e mawbe sordaasiibe been, wi'i dum:

* 23:5 Wurtagol 22.27.

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankooɓe ndawridii. Be nanndinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa ɓe Pool yeeso waalde Saahiibe ndeen. ²¹ Taa njabanaa ɓe! Sabo ko ɓuri worɓe capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, iɓe ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddi mawɓe sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree worɓe keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi ɓataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer tedduɗo.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankooɓe nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiibe maɓɓe, sabo mido yidi faamude ko ɓe peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya

maɓɓe tan ɓe peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii felooɓe mo ɓeen du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiibe ɓeen ngadi ko njami-raa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiibe yaarannooɓe e koyɗe ɓeen njeccii to suudu muɓɓen Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiibe pucci ɓeen, njottinowa dum. ³³ Nde ɓeen njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon ɓataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo ɓataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si felooɓe ma ɓeen ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawɓe woɓɓe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke tedduɗo, wo saabe maada de min keɓi jam ɓooyɗo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yimɓe tatteeji fuu na njettire ɓerde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daaboowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankooɓe wonɓe ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkooɓe. ⁶ O filake

tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiiɓe oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri felooɓe mo been ngara yeeso maa.]*
⁸ Aan e hoore maa, lamndoda mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankooɓe tawaaɓe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am.

¹¹ Buraa balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko ɓe peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraaɓe meeden oon e laawol ngol ɓe mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaaɓe duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bonɓe fuu, hono no Alhuudiyankooɓe du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e ɓernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yimɓe wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yimɓe am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon ɓe tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe wɔɓɓe yuuruɓe leydi Aasiya wonnoobe doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yimɓe ɓee do, sanaa kam'en e ko'e muɓɓen kaala

boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankooɓe Saahiiɓe ndeen. ²¹ Be mbaawaa wide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maayɓe wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiiɓe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiiɓe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraaɓe muudum been warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde kebindiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miili Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa ɓe njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankooɓe been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooreɓe almaami'en e ardiibe Alhuudiyankooɓe ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla ɓe, o wadda Pool Urusaliima. Ko ɓe mbiiri mo noon dey, iɓe piloo duppinanaade dum dow laawol faa ɓe mbara dum. ⁴ Festus jaabii ɓe, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Mawɓe moodon

* 24:7 E dereeji ɓooydi, goddi ngalaa aaya 7.

ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e maɓɓe ko ɓuri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankooɓe yuuruɓe Urusaliima been piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa ɓe mbaawaay laaɓinde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankooɓe oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankooɓe been. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankooɓe been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadi ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko ɓe peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude maɓɓe. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinooɓe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde ɓe ɓooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde

njahunoomi Urusaliima ndeen, hooreɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi ɓe: Al'aada Romankooɓe jabataa saraade neddo si hawritaay e felooɓe dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle ɓe fuu ɓe ngarii do. Miin le, mi neeɓinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Felooɓe mo been ndarii, kaali, de ɓe ngaddaay fay felooɓe wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina maɓɓe, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heɓa neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooreɓe sordaasiibe e mawɓe ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaaɓe do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankooɓe fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e

ko ɓuri ɗum fuu, yeeso maadaa aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heɓan ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jaɓaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool ɓanti junngom, jaabii, wi'i:

²—Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankooɓe peldi kam ɗuum fuu. ³ Ada anndi al'aadaaji Alhuudiyankooɓe e haalaaji muɓɓen fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankooɓe fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. Iɓe anndi no ngorrundoomi e ley yimɓe leydi am e ley Urusaliima fuu.

⁵ Iɓe anndi gilla arande, si ɓe njaɓii seedaade: mido jokki laawol diina amin ɓurngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamɗo wadani maamiraaɓe meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke muɓɓen e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankooɓe peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamɗo waawaa iirtinde maayɓe?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo ɗum pay ngadumi Urusaliima du. Hooreɓe almaami'en ɓeen kokkii kam baawɗe mi udda seniibe heewɓe e kasu. Nde ɓe caranoo faa ɓe mbaree ndeen, mi yardake ɗum. ¹¹ Mi torrii ɓe kile keewɗe e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina ɓe njedda Almasiihu mo ɓe ngoondini oon. Tikkere am dow maɓɓe ina mawnunoo sanne, faa mido tewna ɓe ley gure janane, mido torra ɓe.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreɓe almaami'en nelii kam, kokkii kam baawɗe nanngude goondinɓe toon. ¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina filoo kam, miin e yaadiraaɓe am ɓeen fuu.

Annoora oon ina ɓuri fay naange jalbude. ¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, ɓeydan nawnaade.»

¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

¹⁶ Umma dara, sabo mi ɓanganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi ɓangii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankooɓe e yimɓe lenyi goddi ɓe nulammaami e muɓɓen joonin ɓeen. ¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite maɓɓe, ɓe yuwa e nimre, ɓe ngarta e annoora, ɓe yuwa e baawɗe Seydaani, ɓe ngarta e Laamɗo, ɓe keɓa yaafeede hakkeji maɓɓe, ɓe ndonida e seniibe saabe ko ɓe goondini kam ɗuum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu ɗuum. ²⁰ Be artiimi waajaade wo yimɓe Damas e yimɓe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal ɗuum, njokkinmi yimɓe lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamɗo, ngolla golleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe ɗuum, Alhuudiyankooɓe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam.

²² Ammaa Laamɗo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yimɓe fuu, gilla lo'ube faa e tedduɓe. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaaɓe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan ɗuum. ²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de

artoo maaybe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimbe meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo be annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada anndal ngol haanji ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduo, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi. ²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. ²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaabe naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wafude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laato muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laato don hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e mubben fuu ummii. ³¹ Nde be njaltunoo suudu nduun ndeen, ibe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa habbude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooobe wobbe ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. ² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooa ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke

yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraabe mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawilaana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde woddaa e wuro Lasiya.

⁹ Min booyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeji faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulbinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini be dow majjum.

¹⁰ O wi'i:

—Sakiraaabe, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomika buri jabude e dow haala Pool.

¹² Jipporde laanaaji nde be ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de burbe heewude ley laana been mbi'i be njaha be piloo yottaade Fenika faa be ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sobbiire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, be cikki be mbaawan yottaade to be njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, be takkii e fonngo Kereta, ibe njaha. ¹⁴ Ammaa caggal duum

* **27:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sobbiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarengel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen be kooyi boggi, be piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, be njoppi ika roya, sabo be kulii taa be njanoy e sobbundu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddi na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum be puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tatabo oon, be kooyi anniya, be paddi fay ginereeeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde booynoo yimbe been kebaay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde mabbe, wi'i:

—Si on njaabiino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hewtataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee berde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadiraa6e maa been fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee berde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriy-

ati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoobe laana kaan been cikki badake leydi. ²⁸ Be paddii boggol ponndirgol, be tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, be paddi katin, be tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ Be kuli taa be njanoy e kaaye. Ndelle be njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppe weetaay. ³⁰ Ndeen golloobe laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wobbe be njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

—Si yimbe been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde badinoo weetude ndeen, Pool nyaagii be fuu be nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddii on meedaay fay huunde.

³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso mabbe be fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen be fuu berde mabbe cuusinaa, kambe du be kooyi, be nyaami. ³⁷ Minen wonbe ley laana kaan been, min yimbe keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be paddi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. I6e njidi jaarude toon laana kaan si be mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be

† 27:28 Darande noogay wo meetereeeji 37. Darande sappo e joy wo meetereeeji 27.

kaɓɓiti ɓoggi kaɓɓaadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, ɓe yeentini wudere dow, ɓe peerti nde faa henndu nduun duniyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cakkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiiɓe ɓeen anniyii warude kasunkooɓe ɓeen taa fay gooto e muɓɓen yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawɗo sordaasiiɓe oon ina yidi danude Pool. Ndelle o haɗi ɓe wafude anniya maɓɓe oon. O yamiri waawɓe yinaade ɓeen artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe ɓeen du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaaɓe doon ɓeen njaɓɓorii min caahu mawɗo. Wakkati oon kammu ina toba, jaangol du na woodi. Ndelle ɓe kuɓɓani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaaɓe doon ɓeen njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde muɓɓen:

–Tannyoral, gorko o wo gaddo warhoore. Fay si o daɗi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiɗɗi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o ɓuutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde ɓe keɗinoo faa ɓooyi, ɓe nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkillooji maɓɓe mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O jaɓɓii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min.

⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyawɓe wonɓe e ruunde ndeen ɓeen ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, ɓe njoobini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funereeɓe.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu horɗoore wifi. E ley balde ɗiɗi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraaɓe, nyaagii min min ngonda e muɓɓen jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraaɓe wonɓe Roma ɓeen nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo ɓe ndeen, yetti Laamɗo, ɓeydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi mawɓe Alhuudiyankooɓe. Nde ɓe kawritinnoo ndeen, o wi'i ɓe:

–Sakiraaɓe! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yimɓe meeden naa aadiiji maamiraaɓe meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankooɓe. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de iɓe muuyunoo yoppude kam, sabo ɓe tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam.

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotooɓe laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

19 Ammaa saabe Alhuudiyankooḅe been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawḁo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am.
 20 Dum waḁi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido haḅḅorii callali ḁi saabe mo Israa'iilankooḅe keḁii garol muuḁum oon.

21 Be mbi'i mo:

—Min keḅaay ḅataaki yuuruki Yahu-udiya kaalooḁi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraaḅe been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. 22 Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yimḅe nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

23 Be kokkunduri nyalaande nde ḅe ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heewḅe ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana ḅe haala laamu Laamḁo, imo waajoo ḅe. Imo holla ḅe kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe. 24 Woḅḅe maḅḅe njaḅi ko o haali ḁuum, woḅḅe njaḅaay.
 25 Nde ḅe cankitotonoo ndeen tawi ḅe ndewraay hakkunde maḅḅe. Ndeen Pool ḅeydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraaḅe moodon:

26 «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa ḁum:

On nanan faa wooda, de on paa-mataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

27 Sabo lenyol ngol ḅernde muuḁum yoorii.

Be cukkii noppi maḅḅe, ḅe muḅḅii gite maḅḅe.

Si wanaa noon fu gite maḅḅe nji'an, noppi maḅḅe nanan, hakkillooji maḅḅe paaman.

Ndeen ḅe ngartan ḅe ndewa kam

de mi danna ḅe.»†

28 Pool ḅeydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamḁo nul-daama yimḅe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe. Kamḅe ḅe kettindoto! [29 Nde Pool haalnoo haalaaji ḁiin ndeen, Alhuudiyankooḅe been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde muḅḅen.]‡

30 Pool joodii suudu to luwi toon duuḅi ḁiḁi kibḅuḁi. Imo jaḅḅoo warooḅe ndaarude mo been fuu. 31 Imo waajoo laamu Laamḁo. Imo janninginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko haḁi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji 6ooyḁi, godḁi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laato nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kebiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuurube e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e maabe, onon be Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu been. ⁷ Mido jowta on fuu, onon wonbe ley Roma be Laamdo horsini de noddi faa laato senibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondinbe wonbe Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuuji am fuu. Mido naaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraa6e, mido

yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya be kebuni hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kebirmi yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e wonbe ladde, to joomiraa6e anndal e majju6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina bangina no Laamdo fonnditorii, ina bangina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yimbe

¹⁸ Tikkere Laamdo ina banga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare mu66en fuu. Ibe kada goonga bangude saabe oonyaare maabe ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi anndude e Laamdo duum ina laabani be, sabo Laamdo hollii be dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina bangina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe been ngalaa ko be njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede ibe anndi Laamdo, be teddiniraay dum no foti teddinireede noon, be njettaay mo du. Miilooji maabe diin laatake boli, berde maabe puuyde deen du ni66ii. ²² Ibe njaara wo be jom'en hakkillo, jako wo be majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruuji nanndudi e

* 1:17 Habakuk 2.4.

yimbe maayooŋe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji maŋbe tuunde faa 6e kuyfini 6alli maŋbe hakkunde maŋbe. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde maŋbe cementiide. Rewbe maŋbe been mbattiti ko haani wadeede e 6alli muŋben e ko haanaa. ²⁷ Hono noon worbe been du njoppi wondude e rewbe faa naati na muuyundura. Worbe ina ngadundura ko semtinii, de 6e njomnitoree ley 6alli maŋbe fodde majjere maŋbe.

²⁸ Saabe ko 6e miilinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere maŋbe, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹ I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e war-hoore e poodundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'ooŋe yimbe, ³⁰ wo 6e mbonkotooŋe, wanyube Laamdo. Wo 6e huyfinooŋe yimbe, wo 6e mawninkiniiŋe, mantotooŋe. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoo saaraabe maŋbe. ³¹ Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoorbe berde, 6e ngalaa yurmeende. ³² I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo wobbe du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan peloowo wobbe oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada li6a hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadooŋe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadooŋe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa?

⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo 6anginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadooŋe ko woodi e ley munyal, filotooŋe darja e teddeengal e ko duumotoo been, ke6an nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotooŋe ko nafata ko'e muŋben, salii6e goonga de ina ka66ii e bonanda been, jukkungo naawngo ke6ata. ⁹ Torra e 6illaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankooŋe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yimbe.

¹² Kala gadoowo hakke mo andaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yimbe ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadooŋe ko Tawreeta wi'i been ndaardete wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankooŋe been, e rafi muŋben anndude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e maŋbe, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkillooji maŋbe fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde maŋbe. Berde maŋbe ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji maŋbe na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum 6angowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooŋe ngorri e Tawreeta Muusaa

17 Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, 18 ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. 19 A tannyorii wo a dowoowo wumbe, wo a annoora wonbe e nimre been. 20 Ada waajoo be njanggaay been, ada janngina sukaa6e saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. 21 Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? 22 Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? 23 Aan mantortodo Tawreeta, a huufintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? 24 Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e been ina mbonkoo innde Laamdo.»* 25 Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. 26 Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? 27 Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. 28 Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e 6anndu duum woni taadagol. 29 Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley bernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

1 Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? 2 Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii be

konngol muudum. 3 Goonga, wo66e ma66e koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? 4 Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoo6e, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a li6an.»*

5 Do mi haaldan hono no wo66e kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? 6 Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? 7 Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? 8 Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotoo6e ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu66en ina foti e golle mu66en.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

9 Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden 6uri yimbe heddiibe naa? En 6uraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeji ngoni. 10 Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

11 fay gooto walaa paamal, fay gooto filataako Laamdo.

12 Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake 6ol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»†

13 «Kunndude ma66e ina nga'i hono caabeeje udditiide ni,

demle ma66e ina kaala hiila. Toni ma66e ina caawi tooke bolle.»‡

14 «Kunndude ma66e ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§

* 2:24 Esaaya 52.5. * 3:4 Jabuura 51.6. † 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7.

15 «Koyde ma66e ina njaawi rufude yiyam.

16 Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

17 6e anndaa laawol jam.»*

18 «Kulol Laamdo walaa e berde ma66e fey.»†

19 Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo won6e e ley muudum been haaldi, faa kundude fuu ndeyyinoo, de yim6e adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. 20 Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yim6e ko woni hakke.

No yim6e laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

21 Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum he6irtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: 22 o ndaardan goondin6e been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu66en Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yim6e: 23 yim6e fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. 24 Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo 6e oon. 25 Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeji‡, faa ittiri hakkeji goondin6e diin e yiyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttu6e arande 26 saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

27 Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! 28 Sabo

miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. 29 Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. 30 Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe been fonnditiibe saabe goondinal mu66en, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal mu66en. 31 Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

1 Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekirii dow kabaaru oon? 2 Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. 3 Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* 4 Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. 5 Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nanngirde bon6e wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. 6 Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

7 «Barke woodanii yim6e 6e luttii mu66en njaafaa,

6e hakkeji mu66en mooytaa.

8 Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

9 Yalla taadiibe been tan njeyi barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii

* 3:17 Esaaya 59.7-8. † 3:18 Jabuura 36.2. ‡ 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoo6e ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yim6e e Laamdo du. * 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2.

Ibrahiima wo ponnditiido. ¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki. ¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinŋe 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokkuŋe laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima hebi saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinirŋe no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»‡ Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maayŋe nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laatoo. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddiimo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»§ ¹⁹ Ibrahiima duubi muudum ina ngada hono hemre,

ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo banndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko 6eydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinŋe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko kebuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttuŋe Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttuŋe. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe

‡ 4:17 Fudfoode 17.5. § 4:18 Fudfoode 15.5.

makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden way6e Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisa-taake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heew6e maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heew6e saabe neddo gooto ina buri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal luttii keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo

yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heew6e luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heew6e ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa luttii beyda annditeede. Ammaa fay ko luttii keewi duum fu, hinney Laamdo buri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wu-urdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maay6e to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima kabbungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maay6e saabe baawde Baabiiwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccu6e hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maaydufen e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maay6e duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yimbe nde wootere faa abada.

Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maay6e 6e hakkeeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laato kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yim6e laatortoo gollo6e dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccu6e mo dwtantodon oon. Ndelle, naa on laatake maccu6e hakke jaarowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaarowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccu6e hakke, de joonin on laatake jokkir6e laawol ngol njannginadon ngool e berde laabude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccu6e fonnditaare. ¹⁹ Mid6o haalda do no yim6e paamirta ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino gollo6e dwtaniibe fonnditaare.

²¹ Nafaa oye ke6udon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde.

²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccu6e Laamdo. Nafaa mo ke6udon

wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yim6e kabbitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa6e, mido haalana on onon anndu6e Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo banjaado du, jamirooje kab6iri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o ha66itaama e jamirooje kab6unoo6e mo deen. ³ Si goddo banji mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppan mo, o wi'ataake jeenoowo si o banjundurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa6e am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maay6e. On yuwii e ley muudum saabe banndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadi e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maay6e oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnodon ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kab6unoo6o en oon, en laatake maay6e, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke

adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoo de wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam. ²² E ley bernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina haba

e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaarooru kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu been, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e 6i66e-Aadama jom'en hakkeeji been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laabal ngal Tawreeta yamiri ngaal hi66a e dow meeden, enen jokku6e Ruuhu 6e nganaa jokku6e muuyde terde been. ⁵ Jokku6e muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji mu66en. De jokku6e Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji mu66en. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum dowaantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokku6e muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa odon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa

e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiibe. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurdam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraa6e, won ko tilsani en, de dum wanaa jukkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdii odon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo bi66e Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccube faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on bi66e Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en bi66e Laamdo. ¹⁷ Si en bi66e, wo en ronoo6e du. En ndonan ko Laamdo aadiinoo duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en ke6idan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo 6anginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo 6anginta bi66e muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hi66inde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal bi66e Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla njatawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen he6ir6e Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppe Laamdo wadaay en bi66e muudum, de rimdina 6alli men. ²⁴ En

kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke kebaado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko he6i. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en kebaay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo senii6e been.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidube dum ko woodi, 6e o noddi fodde anniya makko. ²⁹ Sabo 6e Laamdo anndi gilla tagaaka 6een, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laato afo ardiido dow sakiraa6e heewe. ³⁰ Katin du 6e o fodanii 6een, o noddii dum'en, 6e o noddi 6een, o tiigorake dum'en fonnditiibe, 6e o tiigorii fonnditiibe 6een du, o hokkii dum'en ngedu mu66en e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy jaarata 6e Laamdo subii 6een sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko buri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, billaare naa, torra naa, yobere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri: «Saabe maada miden nesa maayde

nyannde fuu,
miden ndaardee hono baali kirse-
teedi ni.»*
37 Ammaa e ley majjum fuu, saabe
jiddo en oon, eden 6uri fay jaalo-
toobe. 38 Sabo mido tannyori, wanaa
maayde, wanaa nguurndam, wanaa
maleyka'en, wanaa laamu, wanaa
ko wari joonin, wanaa ko waroyta,
wanaa semmbe, 39 wanaa ko woni
faa dow, wanaa ko woni faa ley, hu-
unde fuu ko tagaa waawaa senndude
en e njinngu ngu Laamdo wadani en
ley kawtal meeden e Joomiraado men
Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamdo subii

1 Wo goonga kaalammi miin
kawtudo e Almasiihu, mi fenataa.
Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata
ndeen, ina seedanoo kam mido haala
goonga. 2 Bernde am ina woodi
mettorgal cattungal, nde selataa
naawude 3 saabe Alhuudiyankoo6e
been. Mi jabanno laataade kudaado
mi seeda e Almasiihu miin e hoore
am si ina nafannoo sakiraa6e am
6e kawtumi yuwdi been. 4 Been
ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e
6i66e muudum, holli 6e teddeengal
muudum. Kam6e njeyi aadiiji diin
e Tawreeta Muusaa oon. Wo kam6e
Laamdo anndini no 6e ndewirta dum,
kam6e Laamdo wadani amaanaaji
muudum. 5 Kam6e yuuri e maami-
raa6e Israa'iila arandee6e been. Al-
masiihu du, neddaaku muudum yuuri
e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii
Laamdo tiimudo huunde fuu faa
abada! Aamiina.

6 Dum fuu wanaa wi'ude konngol
Laamdo ngool hunngake laataade.
Sabo wanaa yuurube e Israa'iila 6een
fuu ngoni Israa'iilankoo6e, 7 wanaa
yuurube e Ibrahiima 6een fuu ngoni
6i66e muudum jaati. Sabo Laamdo
wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka
yuwdi maa hiisortee.»* 8 Inan ko dum
yidi wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahiima
rimiraa6e no yim6e fuu ndimirtee

nii ngoni 6i66e Laamdo, ammaa wo
rimiraa6e saabe amaana 6een tiigo-
raa wo yuwdi makko. 9 Sabo Laamdo
wadii amaana e haalaaji diin, wi'i,
«Mi wartan e hono wakkati o mawu-
uri, de Saaratu heban biddo gorko.»†
10 Wanaa dum tan. Ndaaren no Re-
beka hooyiri reedu 6i66e dido du.
Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka,
maami en oon. 11-12 Gilla 6i66e
6een ndimaaka sakko 6e ngada ko
woodi naa ko boni, ndeen Laamdo
wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto
maccudo minyiiwo oon.»‡ O wadirii
noon faa anniya makko dow su6agol
tabita. Su6agol makko ngool yowaaki
e golle yim6e, wo e Laamdo nod-
doowo oon ngol yowii. 13 Wo noon
Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba ko-
rsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

14 Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo
wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda!

15 Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade,
mi yurmoto mo muuyumi yur-
maade.»*

16 Ndelle, su6agol makko yowaaki
e muuyde neddo naa e tinnaare
muudum, ammaa wo dow Laamdo
jurmotoodo oon ngol yowii. 17 Sabo
e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii
Fira'awna: «Ko ngadirmaami
kaananke dey, faa mi hollira baawde
am e maada, katin du faa innde
am gooynee e adunaaru ndu fuu.»†

18 Ndelle, Laamdo yurmoto mo
muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

19 Ndelle on yaman kam: «Si wo
noon worri fu, dume Laamdo fe-
lirta yim6e? Moy waawi salaade
muuyde makko deen?» 20 Aan 6ii-
Aadama oon, wo a moy faa njeddaa
Laamdo? Yalla loonde mahaande ina
yama mahudo dum oon: «Ko wadi de
mahirdaa kam ni?» 21 Mahoowo
lood6e ina waawi wadude e loope deen
ko yidi fuu: e loopal gootal o maha
loonde gollirteende ko teddi, o maha
wonnde du gollirteende ko he6aa
fuu. 22 Woodi, fay si taweede Laamdo

* 8:36 Jabuura 44.23. * 9:7 Fuddoode 21.12. † 9:9 Fuddoode 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fuddoode 25.23. § 9:13 Malakiya 1.2-3. * 9:15 Wurtagol 33.19. † 9:17 Wurtagol 9.16.

muuyi ƒanginde tikkere muuŋum e baawde muuŋum, o munyanii ƒe o tikkani ƒeen munyal cattungal, ɗum woni haanduƒe e halkude ƒeen. ²³ O wadirii noon du faa o ƒangina keewal darja makko dow ƒe o yurmotoo ƒeen, ƒe o segilanii gilla ko ƒooyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen ƒe o noddi ƒeen. De wanaa e ley Alhuudiyankooŋe tan, wo e ley lenyi godɗi ɗiin du. ²⁵ Dum woni ko Laamɗo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe ƒe nganaa yimbe am,
mi noddiran ƒe yimbe am,
yimbe ƒe korsinaaka ƒeen,
mi noddiran ƒe yimbe am
horsuƒe.

²⁶ Katin du, nokku ɗo ƒe mbi'etee ƒe nganaa yimbe am,
ɗoon ƒe inndiroytee ƒiɓɓe
Laamɗo buurɗo.»‡

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankooŋe, wi'i: «Fay si ƒiɓɓe Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda maɓɓe tan hisintee, ²⁸ sabo Joomiraado tabintinan konngol muuŋum dow adunaaru, hiɓɓinan ngol fuu law.»§ ²⁹ Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande: «Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi, tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamɗo ndaardata goondinbe Iisaa ƒeen fonnditiibe

³⁰ Ndelle, ɗume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe ƒe nganaa Alhuudiyankooŋe ƒe pilaakino fonnditaare ƒeen, ƒe keɓii fonnditaare, ɗum woni fonnditaare saabe goondinal. ³¹ Ammaa Israa'iilankooŋe pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de ƒe keɓaay fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo ƒe piloraaki ɗum goondinal, wo e golle maɓɓe ƒe pilorii ɗum. Ndelle ƒe pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi ɗiin mbiiri ni:

«Inan, mi joyyanan e Siyona hayre nde yimbe pergotoo e muuŋum,
tefaare liɓoore ɗum'en.
De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraaƒe, ko muuyumi ley ƒernde am e ko nyaagotoomi Laamɗo wo Israa'iilankooŋe kisinee. ² Mido seedanoo ƒe ƒe njinnganii Laamɗo sanne, de jinngi ɗiin ngalɗaa e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamɗo hokkata ndeen, faa ƒe pilanii ko'e maɓɓe dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de ƒe ɗowntanaaki laawol ngol Laamɗo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo ɗum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala Laamɗo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e ƒernde maa «Moy yeenjata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maayɓe. ⁸ Ndelle, ɗume Binndi ɗiin mbi'i? «Konngol Laamɗo ina ɓadii ma, ingol woni e hunduko maa, ingol woni e ƒernde maa.»† Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e ƒernde maa Laamɗo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e ƒernde neddo goondinta, de Laamɗo ndaardan ɗum ponnditiido. Wo e hunduko neddo haaldata ko goondini, de Laamɗo hisina ɗum. ¹¹ Wo hono Binndi ɗiin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa

‡ 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23. * 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29. † 9:33 Esaaya 28.16. * 10:5 Lewinkooŋe 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddooŋe ɗum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»‡

¹⁴ Ammaa noy 6e kebirta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yimbe mbaajortoo du si nulaaka? Binndi ɗiin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!»§ ¹⁶ De wanaa yimbe fuu njabani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'iilankooŋe nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii: «Daade maŋŋe nanaama e adunaaru fuu, konngi maŋŋe njottake faa hoore leydi.»†

¹⁹ Mido yama katin: Israa'iilankooŋe paamaay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i: «Mi wadan faa kiron yimbe 6e nganaa yuwdi goongaari, mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.»‡

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum: «Yimbe 6e pilaakino kam been njiitii kam, yimbe 6e yamanaay kam been du, mi ɓanganii dum'en hoore am.»§

²¹ Ammaa to Israa'iila, Laamdo wi'ii: «Fajiri faa futuro mido filoo jaŋŋaade yimbe saliiŋe, sattuŋe.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankooŋe

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yimbe muudum Israa'iilankooŋe been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay yimbe muudum 6e subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi ɗiin mbi'inde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankooŋe been to Laamdo naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaaŋe maa, 6e kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddi, de iŋe ndaara no 6e mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am worŋe ujunaaje njeddo 6e kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Hono noon, hakkunde yimbe hannden been, ina woodi yimbe seeda 6e Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶ De si o suborake 6e hinney fu, en anndan o suboraaki 6e saabe golle maŋŋe. Si wo saabe golle maŋŋe fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankooŋe been kebaay ko pilotonoo duum, wo 6e Laamdo subii been ni keŋi ɗum. Heddiŋe been, berde muŋŋen njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni: «Laamdo uddii hakkillooji maŋŋe, wumnii gite maŋŋe, faadinii noppi maŋŋe.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol maŋŋe bonngol ngool laatanoo 6e tuugol† faa 6e njana ley maggol, laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite maŋŋe niŋŋinee taa 6e nji'a, wo ɓaawe maŋŋe turee faa abada!»‡

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyanke been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe

‡ 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7. * 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. ‡ 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko woŋŋe mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ 11:10 Jabuura 69.23-24.

lutti maŋŋe ɗiin, yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe been keɓiri kisin-dam, faa Alhuudiyankooŋe been kira. ¹² Si lutti maŋŋe ɗiin laatanake yimbe adunaaru barke, si mursey maŋŋe du laatanake ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe been barke, barke oon ɓuran ɗum manngu sanne si Alhuudiyankooŋe been fuu tuubii.

Haala hisineede yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe

¹³ Joonin, wo onon yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon ɗuum, mido mantaroo gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi heban waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina woŋŋe maŋŋe. ¹⁵ Sabo si woddineede Alhuudiyankooŋe wadi de yimbe adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, ɗume laatoytoo si ɓe njaŋŋowaama? Dum laatorto hono wo ɓe yaltube e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'iilankooŋe ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii keɓirdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada heba barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wuurni dadi ɗiin, wo dadi ɗiin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddi e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni

e saamuɓe been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa ɗuum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'iilankooŋe du, si ɓe njoppii salaare maŋŋe de ɓe ngoondini fu, Laamdo nannan ɓe katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde doɓude ɓe e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna muɓben.

No Laamdo yurmortoo yimbe fuu

²⁵ Sakiraaŋe, mi yidaa ndullon ko suudi ɗum do, heba taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankooŋe laatake yoorbe ɓerde, de ɗum timman wakkati siyiji yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankooŋe been fuu kisinirtee, no Binndi ɗiin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,
ittan luttal fuu e yuwdi Yaaku-
uba.»§

²⁷ «Dum woni amaana am e maŋŋe wakkati nde mooytammi hakkeeji maŋŋe.»*

²⁸ Ko Alhuudiyankooŋe been njaɓaay Kabaaru Lobbo oon ɗuum, ɓe laatorii waybe Laamdo, ammaa wo ɗum saabe moodon faa keɓon Kabaaru oon. De ko Laamdo subii ɓe ɗuum, ɓe laatake ɓe o yidi saabe maami-raaŋe maŋŋe. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on keɓii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooŋe. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De ɗum laatake faa been du keɓa yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yimbe fuu e ley salaare, faa o yurmoo ɓe fuu.

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34.

³³ Hey barkeeji Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e andal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado? Moy laatii tindinoowo dum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoba dum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondinbe Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraabe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamdo heydintina hakkillooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hi66i.

³ Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaaron ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeйдаa no terde fuu njeydiraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamdo hokki dokkal wallude wo66e, o walla

6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yim6e, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande wo66e du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoroo tinnaare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroo wo66e e seyo.

⁹ Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, ka66ee e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina bannum faa burna dum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee kedododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamdo e haajuuji mu66en, laatee ja66otoo6e weer6e. ¹⁴ Mbarkinee torroo6e on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. ¹⁵ Ceyodee e seyiibe, mboydee e woyoo6e. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaa6e. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilanee wadude ko yim6e fuu ndaarata na njardi. ¹⁸ Si na laatoo, ngondiree e yim6e fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraabe horsu6e, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoboyta 6e.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† ²¹ Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dowtanaade laamiibe

¹ Mono fuu dowtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo

† 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3. * 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

joyyini dum'en. ² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooreeŋe been, wo gadoowo ko boni hulata ŋe. Ada yidi tawee a hulataa laamiiŋe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiiŋe wo gollanooŋe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa bolum laamiiŋe mbakkorii kaafaahi. Wo ŋe gollanooŋe Laamdo faa ŋe tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵ Ndelle, tilay dwtanodon laamiiŋe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiiŋe been wo gollanooŋe Laamdo, hokkuŋe wakkatiiji muŋŋen fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimbe njeyri yidundurde

⁸ Taa njoganee fay gooto nyaamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹² Jemma badake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no

haaniri, hono no wonŋe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e gollleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaaŋe e jom'en semmbe

¹ Njaŋŋee mo goondinal muudum lokkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo jabbake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkiilo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laato Joomiraado wuurŋe e maayŋe fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam, demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njinngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaametee. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa wobbe mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yimbe du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta bannum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke

woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellube goondinal been, eden kaani wallude be goondinal mubben lokkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiibe ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa jangina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Njaabbunduree no Almasiihu jabborii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani be duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraabe ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa: «Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi,

mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yimbe Joomiraado been.»‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu! Manee mo, onon siyiji yimbe fuu!»§

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

* 14:11 Esaaya 45.23. * 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. § 15:11 Jabuura 117.1.

«yuurudo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo lenyi
adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on
seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon
mo, faa jikke moodon beydoo
heewude saabe baawde Ruuhu
Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴ Sakiraa6e am, mido tannyori
odon keewi mboodirka, odon keewi
anndal, katin du mono fuu na waawi
tindinde banndum. ¹⁵ Ammaa ley
bataaki ki mido suusi haalande
on haalaaji goddi faa laa6a faa mi
miccintina on di. Mi haaldirii noon
saabe moyyere nde Laamdo hokki
kam ¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa
Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi
Kabaaru Lobbo oon duum wo gol-
lal ceniingal faa 6e nganaa Alhu-
udiyankoo6e been laatoo sadaka
beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido
senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am
e Iisaa Almasiihu, mido waawi
mantoraade golleeji di ngollanmi
Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu
ko cuusumi haalude si wanaa ko
baawde Almasiihu tabintini e ley
golle am faa waddana 6e nganaa
Alhuudiyankoo6e been dwtanaade
Laamdo. O wadii dum ley haala
am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde
maandeeji e kaayefiiji, fuu dow
baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon
njottinirmi Kabaaru Lobbo haala
Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla
Urusaliima e seraaji muudum faa
leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla
arande anniya am wo waajaade
Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu
yottaakino, faa taa mi nyiba dow
nyimngo neddo goddo. ²¹ De mi wada
hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been
nji'owan,
6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi
kam warude to moodon kile keewde.
²³ Joonin kaa, gollal ngaal huu6ii
leyde dee do. Katin du wadii
duubi keewdi ko njidumi warude
to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to
moodon si mido yaha Espanya. Si mi
ndaarii on de ceyodiimi e moodon
fu, odon mbaawi wallude kam e
jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusali-
ima faa mi walla seniibe won6e toon.
²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde
Makedoniya e Akaya deen anniyake
hawrundurde mballa faa kokka
talkaabe jeyaa6e e seniibe Urusaliima
been. ²⁷ Be anniyorii dum berde
belde, de na tilsani 6e hono njobdi
du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been
mballii lenyi goddi diin ke6a ngedu e
barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina
kaani wallirde Alhuudiyankoo6e e
kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum,
mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum
fu, mi yahan Espanya, mi fantan to
moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii
to moodon fu, mi wardan e barke
Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado
meeden Iisaa Almasiihu e saabe
njingu ngu Ruuhu oon hokkata
ngun, mido nyaagoo on sanne:
kawton e am e ley du'aawuuji
moodon to Laamdo saabe am.
³¹ Naarodon Laamdo danna kam e
yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahu-
udiya been, katin du seniibe won6e
Urusaliima been nja66oo ballal ngal
njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono
noon, mi yottorto on e bernde welnde
saabe muuyde Laamdo, de ke6den
powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam
wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike
meeden debbo bi'eteedo Febe, gol-
lanoowo kawrital goondin6e gonngal
ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon
mo ley innde Joomiraado no seniibe
been kaaniri nja66oreede ni. Katin

* **15:12** Esaaya 11.10. † **15:21** Esaaya 52.15.

du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heewŋe, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidooŋe e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kamŋe nesi mursude yonkiiji maŋŋe faa ŋe ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata ŋe, kawrite goondinŋe ŋe nganaa Alhuudiyankooŋe deen fuu ina njetta ŋe. ⁵ Njowtanon kam goondinŋe hawrooŋe ley suudu maŋŋe been fuu. Njowton Epaynetus, gidŋo am korsudŋo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampanŋo on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraaŋe ŋe uddidanoomi e kasu been. Wo ŋe nulaaŋe anndaafŋe sanne, katin du kamŋe artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gidŋo am korsudŋo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudŋo Almasiihu e goonga. Njowton yimŋe galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yimŋe galle Narsisi hawtuŋe e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rewŋe gollanooŋe Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudŋo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondinŋe Iisaa wonduŋe e maŋŋe been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wonduŋe e maŋŋe been fuu. ¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidŋi. Kawrite goondinŋe Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraaŋe, midŋo ŋaaroo on sanne, kakkilon e waddooŋe ceedaagu. Iŋe

perga yimŋe sabo ŋe calake jannde nde kebudon ndeen. Mboddeŋe ŋe! ¹⁸ Sabo yimŋe wa'uŋe hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko ŋe ngollanta dey, wo deedi maŋŋe. Wo e haalaaji maŋŋe beldŋi e manooje maŋŋe jaayde ŋe majjinirta hakkilooji yimŋe ŋe anndaa been. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yimŋe fuu. Saabe duum midŋo weltoroo on, de midŋo muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodŋi, laatodon ŋe ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamŋo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko booyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wondu e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndiraaŋe am been ina njowta on. ²² Miin, Tertiyu, binndando Pool ŋataaki ki oon, midŋo jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondinŋe ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴*]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamŋo baawdŋo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo ŋangugol sirri Laamŋo cuudanoodŋo gilla arande ²⁶ de joonin o ŋanginaama. Dewte annabaaŋe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamŋo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamŋo, di dowtanoo dum. ²⁷ Laamŋo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* **16:24** E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laatoo nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonngal ngallu-ure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yimbe muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedi6on gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haadi, yalla odon laatoo 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo nodfudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poodundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yimbe

suudu Kolowe poodundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wo66e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wo66e ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wo66e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wo66e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoo 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkoo6e 6een, ammaa to meeden enen hisintee6e 6een, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,

paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam.

²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum 6een e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankoo6e ina piloo kaayeeffiji, Geresankoo6e

* **1:2** Golle Nulaa6e 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ **1:13** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

du ina njidi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankooŋe wo dum haala cementiniika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe 6e Laamdo noddi ley Alhuudiyankooŋe e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina buri hakkilantaaku 6i66e-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina buri semmbe 6i66e-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraaŋe 6e Laamdo noddi: 6e yimbe njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuurube e lenyi teddu di du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo been. Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo bolum duum, faa o wada ko tayketee duum laatoo bolum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatani en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatani en fonnditaare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laatoo: «mantotoodo fuu mantaroo Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraaŋe, miin du, nde ngar-noomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo teddu de ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokkidi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki

dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnuŋe e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halketeeŋe e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga teddu de cuuda de yimbe mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddine deen. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru been faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamaniino dum fu, 6e tontataano Joomiraado teddu deen. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay, bernde fay gooto miilaaki,

ko Laamdo moyyinani yidube dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en kebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En kebii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku 6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin. ¹⁴ Ammaa mo hebaay Ruuhu Laamdo oon jaŋataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo kebudo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo

* 1:31 Yeremiya 9.23. * 2:9 Esaaya 64.3.

mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoobe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraa6e, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokku6e muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokku6e adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaaroo6e on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum.

⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo.

⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo.

⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e mu66en fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyiboowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyi6a e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde

wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu.

¹² Woodi, neddo na waawi nyi6ude dow joyyinirde ndeen kanje naa cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyi6ude ledde naa hudo naa yommbe.

¹³ De mono fuu, golle muudum banginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite 6anginan golle mono fuu, hollan no gollleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddii ina darii dow joyyinirde ndeen, he6an mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yim6e adunaaru ndaarata wo hakkillo duum, joomum laattoo puuydo, faa he6a hakkillo jaati.

¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral mu66en.»*

²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di 6oli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yim6e, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu:

²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaa6e Almasiihu e tampiriiji mu66en

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaa6e goongaaji Laamdo cuudfiidi diin.

² Woodi, halfinaa6e, ina haani tawee

† 2:16 Esaaya 40.13. * 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

wo hoolnii6e. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde bi66e-Aadama wi'oo6e mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudinoo e nimre, kam banginta anniyaaji berde yim6e. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti he6ude.

⁶ Sakiraa6e, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddi6e. ⁷ Moy burni on wo66e? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kebii jawdi! On laatake laami6e, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido mi-ili, minen nulaabe, Laamdo heedinii min caggal hono no saraa6e sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaa6e, de minen, min huyfinaa6e. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaabe am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowo6e ujunaaje sappo, on keewaa baabiraa6e kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wo66e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa booyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkini6e been wo haalo6e tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondin6e

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantaroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si banndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow inde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - ⁵ sanaa neddo oon watee e juude Seydaani wakkati oon, faa banndu muudum halkee, de yonki muudum

he6a hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu?

⁷ Laabinee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu.

⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddirnirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laabal e goonga.

⁹ E bataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoobe. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoobe won6e ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa rewoobe tooruuji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu.

¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'ooowo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e been. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeji saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraabe goondin6e

¹ Si wobbe moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoobe 6e ngoondinaay been de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo been caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en

been naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki been? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraabe moodon luuru6e naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo bannidum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraabe moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoobe e rewoobe tooruuji, jeenoobe e wor6e woykuruube e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoobe e mbonkotoobe e yanoo6e, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wobbe moodon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditii6e e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri teddirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wobbe moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Bannu 6ii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa Joomiraado. Joomiraado du wo joomiiru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla

* **5:12-13** Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

on anndaa ɓalli mon ngonni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtuɗo e pijoowo fuu, laatodake e muuɗum ɓanndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be diɗo fuu ɓe laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtuɗo e Joomiraado laatodake e muuɗum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e ɓanndu muuɗum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana ɓanndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa ɓanndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiron dum e ɓalli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muuɗum. ⁴ Debbo dawrantaa ɓanndu muuɗum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa ɓanndu muuɗum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo bannum si wanaa e dow ko ndewruɗon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko ɓurumi yidude dey, yimbe fuu laato hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wobbe kokkiraa nii, wobbe du kokkiraa nii. ⁸ To ɓe ɓanjaay e ɓe

ɓanjaaka been, kam e rewbe ɓe gori-raabe muɓben maayi, mido wi'a si iɓe keddorii noon, hono no am ni, dum ɓuri woodde e maɓbe. ⁹ Ammaa si tawii ɓe mbaawaa nanngitaade fu, ɓe ɓanja, ɓe ɓanje. Sabo dum ɓuri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Wonbe e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoro noon, maa du o warta e muuɗum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo lisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, ɓiɓbe moodon laatoto ɓe laaɓaa, tawee le ɓe seniibe. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondinbe fuu. ¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje

* 6:16 Fudfoode 2.24.

Laamdo. ²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdīraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddi, laatake dimdīnaado Joomiraado. Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yimbe. ²⁴ Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde nod-danoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yimbe 6e ndewlaay been, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni buri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a banjii du, a luttaay. Surbaajo du si banjaama, luttaay. Ammaa naatu6e e bangal been billoto e nguurndam mu6ben. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na rabbiidi. Joonin, banu6e been ngada hono banjaay ni, ³⁰ woyoo6e ngada hono mboyaay, weltiibe ngada hono mbeltaaki, soodo6e ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtorto6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e ka66u-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo banjaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laatooseniibe ley balli ma66e e

yonkiiji ma66e fuu. Ammaa banjaado, ina hilmii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngala wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii an-niya e bernde muudum banjataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake banjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, banjudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo banjaay mo ha66ani du wadii ko buri woodude.

³⁹ Debbo banjaado wo ka66aado sini gorum ina heddii na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi banjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o burata bernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooru- uji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondinbe. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yimbe na mbi'a rewete6e ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'ete6e «rewete6e» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiwo

taguŋo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurndam oon.

⁷ Ammaa wanaa yimbe fuu paami dum. Wobbe woownooŋe rewude tooruuji, faa hannden si be nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, be miiloto wo tooruuji jaati njeyi teewu nguun. Ndeen berde maŋbe pelan be, mbona, sabo na lokkidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool liŋa be tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusin bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraaŋe be tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde maŋbe fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina liŋa sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi liŋa sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wafaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wobbe mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi felooŋe kam been: ⁴ wanaa miden njeyi hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeyi yaadude

e debbo goondindo hono no nulaabe wobbe been naa? Hono no minyiraaŋe Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngonni nulaabe jeyube gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yimbe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa haŋbu hunnduko ngaari wakkati ndi yaaŋata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaaŋooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu muŋben. ¹¹ Min aawii e moodon barkeeji Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wobbe na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen buri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa gollooŋe e ley suudu dewal mawndu been ina mbuurdi e kulle de yimbe kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaaŋe golle hirsirde been ina keŋa ngedu muŋben e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotooŋe Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi heŋa huunde. Maayde burani kam diina nyaagaade huunde! Mi jaŋataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi heŋanno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngolli-rammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni heŋude waa-jaade Kabaaru Lobbo ɓolum, tawee du mi filataako heŋude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti heŋude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yimbe fuu, yalla mido heba ko ɓuri heewude e muɓɓen. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankooŋe, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi heba dum'en. Hakkunde jokkuɓe Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi heba dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yimbe ɓe ngalaa e Tawreeta Muusaa ɓeen, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi heba dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaaɓe, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi heba dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yimbe fuu, faa mi hisina woɓɓe muɓɓen no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi heba barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yimbe heewɓe ndoggata, de gooto tan heɓata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa keɓon. ²⁵ Segilantooɓe dadundurde fuu eeltan ɓalli muɓɓen eeltugol cattugol. Kamɓe, iɓe ngadira noon faa ɓe keɓa mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa keɓen mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo ɓolum. ²⁷ Ammaa mido ekintina ɓannu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo woɓɓe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo hebaay.

10

Haala hakkilde faa taa boɓɓoo

¹ Sakiraaɓe, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraaɓe meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu iɓe ngonnoo ley ruulde, ɓe fuu ɓe peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngon, ɓe fuu ɓe keɓii lootagal batisima laatiibe jokkuɓe Muusaa. ³ Katin du ɓe fuu ɓe nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu ɓe njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, iɓe njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e maɓɓe. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko ɓuri heewude e maɓɓe, mbelaay Laamdo. Dum wadi de ɓe maayi, ɓalli maɓɓe cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatanii en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono maɓɓe ni. ⁷ Taa laatee rewoobe tooruuji hono no woɓɓe maɓɓe ngadiri ni, hono no windiraa: «Yimbe ɓeen njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no woɓɓe maɓɓe naatiri. Ko dum wadi, yimbe maɓɓe ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no woɓɓe maɓɓe ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa ɗormee hono no woɓɓe maɓɓe ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii ɓe. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake ɓe faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen wonɓe e cakitte jamaanuuji ɓeen. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa boɓɓoo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa ɓii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko ɓuri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraaɓe am horsuɓe, mboddee dewal tooruuji. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

jom'en hakkillo ni. Ndele caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii banndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en banndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimbe maŋbe nyaamoobe kirsamaaji been laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruuji nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruuji diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yimbe been cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtuŋe e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden buri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worruude ley ndi-maaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal woŋbe. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata woŋbe. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruuji naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»‡ ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabi nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si

goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndele, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatanee fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooŋe, wanaa yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe, wanaa kawrital goondinbe Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimbe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimbe heewbe pilotoomi, faa be kisinee.

11

1 Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

2 Mido yetta on ko miccidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin.

3 Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu.

4 Ndele, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de sudday hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni.

6 Sabo dey, si debbo sudday hoore muudum, ina haani taya sukundum fuu. Ammaa tayude sukundum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndele na haani sudday hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudday

‡ 10:26 Jabuura 24.1.

hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewi Laamdo tawi suddaay hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtini e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Mido miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsa pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on

ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde be ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaabe ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotonoko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraabe am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu njabboo bannum. ³⁴ Si goddo yalbii

* **11:10** Wobbe ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoore, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddi duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraaŋe, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, oŋon anndi tooruuji muumŋi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamŋo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamŋo gooto oon kam gollata di fuu ley yimbe been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal ŋanginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oŋo haala hakkilanteeha, o hokka oŋo haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oŋo goondinal luggungal, oŋo dannude nyawbe. ¹⁰ O hokka oŋo wadude kaayeeŋiji, oŋo haaldude annabaaku. O hokka oŋo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, oŋo haalude demle de anndaaka. O hokka godŋo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam fecata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde nedŋo

¹² Woodi ŋanndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde ŋanndu na keewi, ŋanndu kaa wo wooturu. Hono noon ŋanndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden ŋanndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankooŋe naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimaybe. Katin du

en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ ŋanndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e ŋanndu», dum hadataa ngal jeyeede e ŋanndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e ŋanndu», dum hadataa ndu jeyeede e ŋanndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy nedŋo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy nedŋo oon maartira ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamŋo hawrundurii terde deen fuu e ŋanndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako ŋanndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de ŋanndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde ŋanndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamŋo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e ŋanndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on ŋanndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e ŋanndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamŋo darniri kawrital goondinbe ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaabe, o beydi katin haaldooŋe annabaaku, de o jokkintini jannginoobe. Caggal duum, o joyyini wadoobe kaayeeŋiji e dannooŋe nyawbe e wallooŋe e ardotoobe e haaloobe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yimbe fuu wo nulaabe naa? Yalla be fuu wo be haaldooŋe annabaaku naa? Be fuu wo be jannginoobe naa? Be fuu ibe ngada kaayeeŋiji naa? ³⁰ Yalla yimbe fuu

kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon!
³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaabe naa mi hokkitirii banndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa bernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miilotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laa6aay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men

faa laa6a. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngonni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko buri mannngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko buri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yim6e. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata.

Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yim6e haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina berde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaaldoowo annabaaku, wo kawrital goondin6e nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaaldoowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraa6e, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo banganani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laa6i fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hoddata?

⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laa6i, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtedon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle

keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hebude dokke cembinooje kawrital goondinbe ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaal-dammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondinbe, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yimbe, burani kam haalirde karfeeje uju-naaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraaŋe, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon be ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatodon mawbe. ²¹ Ina win-ndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yimbe am,
wo e kunndude yimbe leyde
godde,
wo e demle jananbe kaalirammi.
Dum fuu,
be kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i. ²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya

do be ngoondinaay, de nganaa maande do yimbe goondinbe. Haaldude annabaaku du wo maande do goondinbe, wanaa do be ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondinbe fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yimbe be mboowaa dum naa yimbe be ngoondinaay ngarii fu, be mbi'an wo on haanjaabe. ²⁴ Ammaa si gooto e yimbe been warii, de tawi yimbe fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko bangan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondinbe haani worude

²⁶ Ndelle sakiraaŋe, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo banginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondinbe ngaal. ²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yimbe dido naa tato. Been du, sanaa be kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. ²⁹ Haaldooŋe annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala mabbe kaan. ³⁰ De si won ko Laamdo banginani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo. ³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yimbe fuu keba paamal e berde cellinaade. ³² Haaldooŋe annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mubben. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jiiŋii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rewbe ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo be ngalaa laawol

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala. † 14:21 Esaaya 28.11-12.

haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa o6on miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan ke6i ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. ³⁹ Ndelle sakiraa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de andaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu wadiiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On njabii dum, o6on keddi o6on kab6ii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirte6on, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatototo 6olum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo ke6umi, 6urdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. ⁵ O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaa6e sappo e dido 6een. ⁶ Caggal duum, o 6angani ko 6uri sakiraa6e keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wob6e ma66e paltake. ⁷ Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaa6e 6een fuu. ⁸ Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono binngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin 6uri nulaa6e 6een fuu famdude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital

goondin6e Laamdo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriiimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin 6uri nulaa6e 6een fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du goondindon.

Haala ummital maay6e

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wob6e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³ Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵ Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶ Si maay6e ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, o6on ngoni ley hakkeji mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu 6een kalkii. ¹⁹ Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurndam meeden do tan nafannoo, eden 6uri yim6e fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹ Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuurdi e neddo gooto. ²² No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu66en e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu66en e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi 6een du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo

ina tilsii Almasiihu laamoo faa nde Laamdo wadi mo o yaaba waybe mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi jaboobe lootireede lootagal batisima saabe maaybe. Si tawii maaybe ummitataakono, dume wadi de yimbe ina mbatisiree saabe maabe? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraaŋe, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi haabaama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi kabumi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maaybe ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bonbe ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wobbe moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maaybe ummitortoo? Noy balli mubben ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: biibe-Aadama e terde mubben, daabaaji e terde mubben,

pooli e terde mubben, liyyi du e terde mubben. ⁴⁰ Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja mubben, leydinkooji diin du e darja mubben. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mubben. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mubben ina seedi.

⁴² Ummital maaybe du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo didaŋo oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yimbe yuurube e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yimbe jeyaaŋe e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirden e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraaŋe, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido banganana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuu-faama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maaybe been ummodoo

* 15:27 Jabuura 8.7.

e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsii terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jet-tooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, laatee jootti6e 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngol-loton ley kawtal Joomiraado duum wanaa 6olum.

16

Haala wallugol seniibe won6e ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe won6e Urusaliima 6een. Ngadon ko njamirmi kawrite goondin6e gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan 6e cubidon 6een bataakiiji kollooji on cubake 6e, 6e njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶ Hasii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi 6ooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi 6ooyan ley

Efeesu ga faa iidi 6enndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi he6ii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, way6e du na keewi.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitoon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraa6e 6een.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraa6e 6een to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o he6ii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusu6e, beydorodon semmbe. ¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. I6e tinnii e gollande seniibe 6een. Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶ njarranee yim6e wa'u6e hono noon, kam'en e gollidoo6e e mu66en, tinnii6e e gollal ngaal fuu. ¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yim6e hono ma66e.

¹⁹ Kawrite goondin6e gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Piriisilla e kawrital goondin6e kawroowal galle ma66e ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraa6e 6een fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e lisaa Almasiihu.

Bataaki Pool dɪdabi to Korintunkooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Poolyettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraabe, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraabe sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰ Wo kam dannin min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji

yimbe heewbe, wadata faa heewbe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko hadi Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuur-dii e goonga e laabal berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraay dum hakkilooji biibe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaba ¹⁴ ko puddudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yimbe adunaaru anniyortoo, wi'ooŋe «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi haŋa e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mbal-lundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yec-cataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi met-tinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi been? ³ Dum wadi mbinndumi no mbin-ndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanuŋe seynude kam been mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbin-ndumi duum wanaa faa mi mettina on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettini, wo on fuu - naa woŋŋe moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko burŋe heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko buri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido njaaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum - si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo - mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jamboo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado

omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraaŋe been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisinteeŋe e halketeeŋe fuu. ¹⁶ To halketeeŋe been, wo min luurngol maayde jaarowol dum'en to maayde, ammaa to hisinteeŋe been, wo min uurngol nguurndam jaarowol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortooŋe konngol Laamdo hono no heewŋe ngadata. Ammaa miden kaalda berde laaŋude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaaŋe muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanooŋe amaana keso

¹ Yalla min pudditii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no woŋŋe kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yimŋe fuu mbaawi andude e janngude. ³ Ina laaŋi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yimŋe ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotuŋe laataade gollanooŋe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje

binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e allu-uje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooŋe kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu ɓuri darja oon, haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum ɓurata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimɓe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'iilankooŋe keddo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde maɓɓe ina njoori. Sabo faa hannden nde ɓe njanggata amaana kiidɗo oon fu, suddaare ndeen ina heddii e geese maɓɓe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncette. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaare ndeen ina heddii ina suddi berde maɓɓe. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e ɓernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen ɓe geese muɓɓen cudditaa ɓeen fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina ɓeydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementooje. Min kiilataa yimɓe, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden ɓangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e ɓernde mum fuu wo min goongalaabe. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkooŋe tan o suudantee. ⁴ Been le, ɓe ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkiilooji maɓɓe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccuɓe moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa andina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden ɓillee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wembere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e ɓalli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajimi.»* Minen

* 4:13 Jabuura 116.10.

du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torrete diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppi naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiibe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru

diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heba mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimbe e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldete duum, min piloto hebude hakkillooji yimbe. Laamdo ina anndi min. Midu hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa kebon ko njaabodon mantortoobe ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yimbe fuu, ndelle yimbe fuu laatii maaybe. ¹⁵ O maayanii yimbe fuu, faa wuurbe been cela wuurande ko'e mubben, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no biibe-Aadama ndaardata wobbe. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no biibe-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yimbe e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimbe

adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji mu66en katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kundude amin faa nodda yimbe to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeji meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoo6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde kebdon ndeen laatanoo on bolum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindanimaami, nyalaande kisindam mbal-lumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam. ³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yimbe, faa taa feloore tawee e golle amin. ⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaa6e, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyngol, ley rafo. ⁶ Miden kolla min golloobe goongalaa6e ley laabal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii ka6itirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimbe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaa6e. ⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaa6e, ley ko min

ndaardetee min maayoo6e, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardetee min jukkaa6e tawee min mbaraaka.

¹⁰ Miden ndaardetee min suniibe tawee min seyii6e wakkati fuu. Miden ndaardetee min talkaa6e tawee miden ngada heew6e joomiraa6e jawdi. Miden ndaardetee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkoo6e, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngadirani on - njaajina-nee min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa ka66unduron e 6e ngoondinaay.

Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e ma66e,
mi yaada e ma66e,
mi laato Laamdo ma66e,
kambe du, 6e laato yimbe am.»†

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'i:

«Yuwee hakkunde ma66e!
Ceedee e ma66e!
Taa meeme ko tuuni!
Ndeen, mi ja66oto on.»‡

¹⁸ Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam 6i66e
worbe e rewbe.

Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'ii.»§

7

¹ Ndelle sakiraa6e horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta

* 6:2 Esaaya 49.8. † 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ 6:17 Esaaya 52.11. § 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

balli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantoroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde. ⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu. ⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkilooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si bataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinoo, sabo mi yi'ii bataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on

tinnaare. Ngali wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa bangananedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min ke6ii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cementinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no nja6boridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe won6e Urusaliima

¹ Sakiraa6e, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wob6e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min naarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraa6e jawdi e huunde fuu - goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon

faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wobbe faa hokka on laawol hollude njinngu moodon inaselli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraa6e jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe been, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kibbinee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wobbe been, de yimbe fuu laatoo fotube ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude wonbe ley baasal mu6ben. Caggal joonin, si tawii onon odon ngonni ley baasal fu, kambe e keewal ma6be, ibe mbaawi wallude on. Hono noon yimbe potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa, kawrundurdo ko famdi oon du nyaki-raaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedo e kawrite goondinbe fuu saabe wajaagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondinbe

deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min keba feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yimbe du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e ma6be mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiji keewdi e kulle keewde. Joonin o buri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraa6e meeden yaadiraabe makko been wo nulaabe kawrite goondinbe deen, Almasiihu na teddiniree saabe ma6be. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goondinbe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe wonbe Urusaliima been. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankoo6e, mbiimi 6e onon yimbe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko buri heewude e ma6be du. ³ De mido nela to moodon sakiraa6e been taa ko min mantorii on duum laatoo bolum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimbe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cementan ko min koolii on, onon du on cementan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraa6e been artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye bernde,

* 8:15 Wurtagol 16.18.

tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e bernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamdo ina waawi hebbinande on siyiji moyyere fuu. Hono noon ke6iron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,
gollal makko moyyungal du-
umoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yimbe nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa duuda. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹ Noon du ke6al mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heewbe njetan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanani haaju senibe 6een tan, ammaa ingal waddana heewbe yettude Laamdo du. ¹³ Si 6e ndaarii ballal moodon ngaal, 6e teddinin Laamdo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinin mo du saabe ko pecciridon barkeeki mon e yardaamuye faa kokkon 6e, kambe e yimbe fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa ma6be to moodon e du'aawuuji di 6e ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii felube dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddi on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki

* 9:9 Jabuura 112.9.

Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wobbe semmbe am, wi'oo6e miden ngollana muuyde tomottaaku 6een. ³ Goonga, min 6i66e-Aadama tan, ammaa no min kabirtee ni wanaa no 6i66e-Aadama kabirtee. ⁴ Sabo kabitirde de min kabirtee deen nganaa de 6ii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbindinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden ke6a jaalorgal dow mawnitaare fuu hadoore yimbe annude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji mu6ben fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hi66ii fu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no ngorri ni - si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du.

⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa hokkii min baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hulbinde on e 6ataakiiji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee 6ataakiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawnii. ¹¹ Neddo fuu bi'ooowo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e mu6ben 6een. Min nanndaa e ma6be du. Kambe, ibe ponnda ko'e ma6be e ponndirgal ma6be. Ko 6e nanndinta ko'e ma6be e ma6be tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottotoo to moodon duum, min

paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wobbe de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min keba no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade golleeji di wobbe ngadi ley gese mubben. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreebe

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyane kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi habbii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laabudo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonnee, nandon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laabal e bernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, wajakake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, odon njabana dum law. Si on kebii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo kebonodon e amin oon, odon njabana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliibe been, walaa fuu ko burdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo bolum. Mi leeyinii hoore amsaabe teddinde on. Yalla mi woofi e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko

mbuurdammi e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraaŋe yuurube Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi hedoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude iŋe ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewreebe, wo golloobe jambotoobe, iŋe nanndina ko'e maŋbe hono wo ŋe nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mubben hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo maŋbe fotan e golle maŋbe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, njabon kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heewe ina mantoroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuybe been hono iŋe mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewreebe been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on,

* 10:17 Yeremiya 9.23.

peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawile, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'iilankoo6e, miin du mi Israa'iilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoo6e Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum - ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin 6uri 6e golleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoo6e, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limitataa ko heddii duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa

tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piiliingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko 6angani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko 6angani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duu6i sappo e nay, gorko gooto mo andumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla 6anndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii 6anndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido njaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hiney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku ki66irta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyoroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e 6illaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e kab6iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si

mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayeeŋi e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa siibe kaani filanaade saaraabe muβen jawdi, wo saaraabe kaani filanaade siibe muβen jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaaβe am 6e nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laabinoobe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraaβe horsuβe, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde

moodon, mi mettee saabe heewbe luttunooβe 6e tuubaay e golleeji muβen tuundi e fijirde muβen e rafi semto muβen.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunooβe nde ngonnoomi to moodon didaβerde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi 6e katin kambe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lakkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdy baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeji taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeji ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden jaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lakkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

hiɓɓuɓe. ¹⁰ Saabe ɗum, mido winndana on ɗum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraaɓe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon.

¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniibe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yim6e nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraa6e wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haaynii kam sanne! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wo66e ina mbemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo ke6don oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yim6e pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yim6e pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yim6e, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraa6e, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo

neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu 6anginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankoo6e. Mi torririi kawrital goondin6e Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heew6e e waaldee6e am jokku6e diina Alhuudiyankoo6e, sabo mido jinngananoo al'aadaaji maamiraa6e amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo su6ake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O 6anginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artii6e kam laataade nulaa6e been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duu6i tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedi mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite ka66iide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite mu66en abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen 6e teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaa6e njabirani Pool

¹ Duu6i sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo 6anginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoymi toon e maw6e kawrital goondin6e, miin tan e ma66e. Mi anndinii 6e Kabaaru Lobbo mo mbaajiimi yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi

joonin fuu laatoo 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraabe fewree6e coorake e kawrital goondin6e ngaal. Ko 6e pili dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu ke6den e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa 6e ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njabanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yim6e njogorii wo maw6e 6een, ko 6e laatinoo dum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo burdintaa yim6e. Maw6e 6een tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankoo6e 6een ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankoo6e noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaaretee6e hono bimbbeeje kawrite goondin6e teddinaade 6een, nji'ii moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankoo6e, kam6e du 6e njaha to Alhuudiyankoo6e. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaabe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yim6e sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba 6een e warude, imo nyaamdannoo e goondin6e Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ammaa nde 6een ngarnoo ndeen, o woddi 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een, o seli nyaamdude e mu66en, saabe hulude jokku6e sariya taadagol 6een.

¹³ Alhuudiyankoo6e goondin6e Iisaa wo66e du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu66en. ¹⁴ Nde njiinoomi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yim6e fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankoo6e ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een sanaa laatoo hono Alhuudiyankoo6e?»

No Laamdo hisinirta yim6e saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankoo6e, min njeyaaka e lenyi goddi bosii. ¹⁶ Tawi le, miden anndi neddo ndaardataake ponditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditii6e saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditii6e saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyi6toto Tawreeta Muusaa mo li6unoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jiddo kam de hokitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si

tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii 6olum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankoo6e, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebiridon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon, de joonin kaa odon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake 6olum naa? Dum waawaa laataade 6olum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayefiiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»† ⁷ Ndelle anndee: goondinir6e hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een fonnditiibe saabe goondinal mu66en. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu kebiran barke saabe maada.»‡ ⁹ Ndelle, goondin6e fuu ke6an barke no Ibrahiima goondindo oon he6iri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowu6e jikke mu66en e jokkude Tawreeta Muusaa 6een kuddi ina woni dow mu66en. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»§ ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake

wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdan saabe majje.»† ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een du ke6a barke mo Ibrahiima he6i oon saabe Iisaa Almasiihu, ke6iren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuru6e e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuuru6e e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo ha66i oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon ha66itataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o 6angina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de 6een kokki curoowo waddana o yim6e. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto.§

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku. † **3:6** Fuddoode 15.6. ‡ **3:8** Fuddoode 12.3. § **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12** Lewinkoo6e 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23. § **3:20** Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yim6e nguurn-dam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondin6e Iisaa Almasiihu 6een kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardedden fonnditii6e saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaabe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo aadiino duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndaaroo6e mo e dawranoo6e jawdi makko 6een faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaa6e ndeen, wo en maccu6e tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoon ndeen, Laamdo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, dwtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccu6e Tawreeta 6een, faa ke6en laataade 6i66e Laamdo.

⁶ Saabe wo on 6i66e Laamdo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley 6erde meeden. Ruuhu oon wadata de nod-diren Laamdo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccu6e katin, wo en 6i66e! Saabe wo en 6i66e, Laamdo du wadi en ronoo6e dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankoo6e

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen, odon ngonnoo e maral alla'en 6e nganaa Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko annudon Laamdo duum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamdo andi on duum: noy mbaawirton yeccade e tindinooje adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen? Ko wadi de odon njidi laataade maccu6e majje katin? ¹⁰ Odon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on duum fuu laatoo 6olum.

¹² Sakiraabe, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³ Odon andi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de dum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngadudon dey, on nja66orake kam hono no maleyka Laamdo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati oon, odon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si odon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶ Mi laataake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yim6e 6een na njoganii on anniyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko 6e njidi dey, senndude on e am yalla odon ndaranoo 6e. ¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay dum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹ Sukaabe am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no njatawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi tawdeede e moodon joonin faa mi

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

he6a haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmibi kam sanne.

Haala amaana kiid6o e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo 6i66e wor6e dido, gooto o he6di e kordo, gooto du o he6di e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no yim6e fuu ndimirtee ni, de 6ii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamdo. ²⁴ Dum wo banndol rew6e dido sapporaabe aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e won6e e muufum been fuu e dawraneede ngoni. ²⁶ Ammaa Urusaliima gondo dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada, welta!

Aan mo anndaa naawalla natawera, ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado he6an sukaa6e faa 6ura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraa6e, wo on 6i66e he6aa6e dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yim6e ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e 6iyum, sabo 6ii kordo oon rondataa e 6ii dimo oon abada.»‡ ³¹ Ndelle sakiraa6e, en nganaa 6i66e kordo oon, wo en 6i66e dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondin6e Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laaba. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin.

² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde.

³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoo6e ndaardeede fonnditii6e saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mboddfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditii6e oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo ka66iido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroowal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jokkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jii6oowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraa6e, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jii6oo6e on yidube taadagol been, 6e coortitoo!

¹³ Sakiraa6e, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana banndum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon njatundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon.

† 4:27 Esaaya 54.1. ‡ 4:30 Fuddoode 21.10. * 5:14 Lewinkoo6e 19.18.

17 Sabo muuyde terde ina ka6a e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina ha6a e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina ha6a e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. 18 Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

19 Golleeji muuyde terde ina andaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide 20 e dewal tooruji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral 21 e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloo6e kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

22 Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare 23 e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. 24 Jeyaa6e e Iisaa Almasiihu been ngadii hono 6e tontidii terde ma66e e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

25 Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. 26 Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasiidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondin6e kaaniri wallundurde

1 Sakiraabe, si gooto moodon luttii fu, onon jogii6e Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. 2 Mballunduree ronndaade donje moodon teddude, hono noon kibbinirton yamiroore Almasiihu. 3 Si neddo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. 4 Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle

goddo. 5 Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

6 Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko hebi ko woodi duum fuu, feccida e jannginoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

7 Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. 8 Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. 9 Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. 10 Ndelle, wakkati ke6den laawol fuu, ngadanen yim6e fuu moyyere, bur6e fuu haandude wo sakiraabe men goondin6e Iisaa Almasiihu been.

Baynundural

11 Ndaaree binndi butti di mbindirammi on e junngo am diin. 12 Tilsinan6e on taadeede been wo filotoo6e faa manee. Walaa ko 6e ngadii noon si wanaa taa 6e torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. 13 Sabo fay kam6e taadaabe been, 6e njokkataa Tawreeta. Ko 6e njidiri taadodon dey, wo faa 6e mantoro dum. 14 Miin e hoore am kaa, taa mi mantoro faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. 15 Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. 16 Jokku6e laawol ngol fuu, wo ke6u jam e hinney, hono no Israa'iilankoo6e Laamdo goongalaa6e been.

17 Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii batitande saabe Iisaa.

18 Sakiraabe, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

† 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu66en e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yim6e moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadani en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden bi66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyyam muudum, en njaafanaama luti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ungu e anndal ki66ungal, ⁹ o andini en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi66ii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal

muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keban moyyereeji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaa6e muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido naaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido naaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, 6anginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido naaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereeji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondin6e. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondin6e, hokki mo 6urde huunde fuu. ²³ Kawrital goondin6e ngaal wo banndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko ki66indo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynooŋe saabe lutti moodon e hakkeji moodon, ² on jukkunoŋe laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on dowtaninoŋe laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa handen ley yimbe saliiŋe Laamdo been. ³ En fuu e maŋŋe njeyanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunoden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono maŋŋe ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooŋe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ɓanginirta no hinney makko ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujji garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon haɓɓii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto heɓa mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen gollleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitere ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiyaa'en. Mantortoŋe wo «taadiiŋe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe ɓe taadaaki» fay

si taadagol maŋŋe ngool wo ko junngo ɓii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccitere, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on jananbe woddiibe lenyol Israa'iila ngol Laamdo suɓii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon wodfunooŋe e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o liɓi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wadi Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal maŋŋe e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow legal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii ɓanndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon wodfunooŋe e Laamdo been, o warii waajaade ɓadinoŋe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadi duum, en fuu keɓirten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa jananbe katin, on nganaa weerbe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniibe, wo on jeyaaŋe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaaŋe e annabaabe nyiɓi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

* 2:2 Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngolanammi hakkunde moodon, onon yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o ɓanginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no raɓɓidiri. ⁴ Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka ɓiɓɓe-Aadama ley jamaanuujii paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo ɓanginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaabe muudum e annabaabe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe been keɓii ngedu e moyyereji desaadi diin no Alhuudiyankooŋe been keɓirii. Katin du be kawtii e muɓben ɓanndu wooturu, be kawtii e muɓben amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal maɓɓe e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin burdo seniibe been fuu famɗude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe be nganaa Alhuudiyankooŋe barkeejii gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujii ɓooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya ɓooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi ɓadoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o

jaɓanan en. ¹³ Dum wadi de mido ɓaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngonni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido ɓaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o sembindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido ɓaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido ɓaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, otabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe been fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon kiɓɓal Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirido ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko ɓuri du'aawuujii men e miilooji men faa waawaa fondeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii ɓanndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido ɓaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kaɓɓundurdo on. ⁴ Wo on ɓanndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima

gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow maŋbe fuu, golloowo ley maŋbe fuu, gondo e maŋbe fuu.

⁷ Mono e meeden fuu heŋii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:

«O yeenjii dow, o hooyi honaaŋe heewŋe,

o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wobbe nulaabe, wobbe annabaabe, wobbe waajotoobe, wobbe duroobe yimbe, kam e jannginoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe been faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoden hiŋbuŋe du, faa njottoden darnde Almasiihu hiŋbunde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaaŋe hooyaabe hono no bempeyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yidube jaarude wobbe ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hoorejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata duum mbi'ammi on: mido jaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe be anndaa

Laamdo, sabo miilooji maŋbe diin wo boli. ¹⁸ Hakkillooji maŋbe niŋbii, be njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere maŋbe e yoorugol maŋbe berde. ¹⁹ Caggal be cemtataa, be ngadii ko'e maŋbe jaahili'en, be celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu.

²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiiddi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandejam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njeydiraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wallira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi semmbinde berde yimbe fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantooŋe on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

* 4:8 Jabuura 68.19.

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitooŋe Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wafude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni de-woowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow saliiŋe dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e maŋŋe. ⁸ Arande e nimre njeyanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njeядon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yimbe been ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yannan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maayŋe,

Ndeen annoora Almasiihu yayanante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuyŋe ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyŋe Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa

culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njetton mo 6erde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rewŋe e goriraabe muŋŋen

²¹ Mono e moodon fuu dowtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rewŋe, dowtanodon goriraabe moodon hono no dowtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondinŋe ngaal. Kam woni kisinoowo goondinŋe laatiibe banndu muudum been. ²⁴ No kawrital goondinŋe ngaal dowtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dowtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon worŋe, njidiree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondinŋe ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondinŋe ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoofi-nyoofi naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e worŋe njida deekiraabe muŋŋen hono no njidiri balli muŋŋen ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa banndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondinŋe ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde banndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppa inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, 6e dido fuu 6e laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondinŋe ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira

* 5:31 Fuddoode 2.24.

deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala biŋŋe e saaraabe

¹ Onon biŋŋe, dowtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana haŋŋii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa berninee biŋŋe mon, ammaa ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccuɓe e joomiraabe

⁵ Onon maccuɓe, dowtanodon joomiraabe moodon dow kulol e diwngol tawee e berde laabude no dowtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Dowtanee ɓe tawee wanaa yeeso maɓɓe tan, hono no filotooɓe welude biŋŋe-Aadama. Ko haani dey, dowtanee ɓe no maccuɓe Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laabude ni. ⁷ Ngollirane ɓe anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimɓe. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccuɓe moodon. Taa kulbinee ɓe. Anndon Joomii on, onon e maɓɓe fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yimɓe.

Haala kaŋitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddi si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kaŋitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yimɓe kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru niɓɓundu ndu, kam e seydaani'en bonɓe wonɓe hakkunde kammu e leydi ɓeen.

¹³ Saabe majjum, kooyee kaŋitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal haɓo moodon ngoon on keddoto on dartiiɓe.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on kaɓɓorgol, ɓornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure kuɓɓooje de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido. Kakkilee taa on celu wadande seniibe ɓeen fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo muɓɓitinmi hunduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajaroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gollanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi. ²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraabe, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yidube Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa ɓeen fuu, wo hinney Laamdo wonda e muɓɓen.

* 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani 6ataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gongal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo puddudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaa-gantoomi on Laamdo: wo njinngu moodon beydoro yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebinaa6e golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddi-nee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami.

¹⁴ Ko 6uri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydani d'um'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de ibe mbaajoro konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo ibe anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa d'um'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mboodaa. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddi mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafaowal. Ndelle mi anndaa ko cubotoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko 6urumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum 6uri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri 6uri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi

warii mi ndaarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddii e anniya gooto, odon ndarodii gootum e ha6baade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸Ndeen du, tawan on accataa way6e kul6ina on e dow fay huunde. Ko tinnotodon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹Laamdo wadanii on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido ha6ee, e ngo nanoton mido ha6ee faa hannden goon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtuton e Ruuhu Ceniido, on kebii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on ki66inan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum bannum ina buri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wo66e du. ⁵ Ngorrn hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi
Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddoofotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono 6ii-Aadama.
O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,

hokki mo innde 6urnde inde fuu,
¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde
makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo
dow leydi, nde wo ley leydi,
¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondin6e njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraabe am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisindam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa bura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa nurnurton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laa6u6e 6e ngalaa feloore, laatodon 6i66e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e been. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawee odon tigii konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu 6oldu, mi tampaay 6olum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkonton dum yonkiiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolniibe

¹⁹ Si Joomiraado meeden Iisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko 6ooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto. ²⁰ Sabo kanko

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddiibe been fuu wo hakkilanbe haajuuji mubben tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²² De Timote kaa, oŋon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo walli kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no biido wallirta bammum ni. ²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴ Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko booyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsii mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam habande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am. ²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti bernde makko sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi heba kaŋŋu-ko'u dow kaŋŋu-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du kaŋŋu-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, njaŋŋoree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yimbe wa'ube noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddi fu, sakiraaŋe am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi – dum woni gollooŋe ko boni, dooldooŋe taadagol ngol nafataa been! ³ Sabo wo enen ngoni taadiibe jaati been, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow golleeji banndu. ⁴ Si goonga,

miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow golleeji banndu. Si goddo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow golleeji banndum fu, miin buri haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde kiŋŋinnoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'ii lanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke gii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Mido jinngannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondinbe Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi heba Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi hebude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi hebii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondinbe mo been. ¹⁰ Mido muuyi anndude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laato hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi heban ummintineede hakkunde maaybe nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebii dum gilla joonin naa mi kiŋŋudo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraaŋe, mi wi'aay mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndete, faa mi heba mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen benndube ley

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginanan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantaroo ko 6e njeyi semtirde. Adunaaru tan 6e kabanta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyaden, eden keppi kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata 6alli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu dowtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laato daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido 6aare mbal-laa rew6e dido 6een, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoo6e am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee!

⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii.

⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa 6ura huunde fuu

ko waawi miileede. Jam oon reenan berde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilane ke ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6on e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mubben

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal.

¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu.

¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duufi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitake hennyitoraade haarannde e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi.

¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi hebii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e

teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtanee kam seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraabe wondube e am been ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. Burbe jowtude on wo wonbe ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankooŋe

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe wonŋe Koloosi, sakiraaŋe hoolniibe hawtuŋe e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankooŋe

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi biibe muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde keŋdon hetindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njingu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden jaaroo mo o hebina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, keŋon wuurude nguurdam mbelloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon anndude Laamdo.

¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on sembe mawdo fodde

baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotube hebude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko,

ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yi'etee e ko yi'ataake,

bimbeeje laamu naa kaanankaaku,

naa hoorewaaku naa baawde.

Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondinbe mo,

laatiingal banndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode,

kanko woni arandeejo e iirtiiŋe hakkunde maayŋe,

faa o laato ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,

wadi jam saabe yiyam makko ndufaadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu

rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoobe Laamdo, on laatakeno wayŋe dum

e ley miilooji moodon e golleeji moodon bondi. ²² Joonin kaa,

o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido bii-

Aadama oon maayi ndeen. O wadii

dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laatodon dartiibe 6e ndimmbataako. Taa mbosee jikke mo kebudon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondinbe Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondinbe laatiingal banndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyori torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondinbe ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hiiba. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninooŋo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo 6anginani seniibe muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde 6e sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yimbe fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo kiibudo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o naawngo ngo kabeteemi saabe moodon, onon e yimbe won6e Lawdikiya e wo66e 6e njiiraay kam gite mu66en 6een fuu. ² Dum wo faa semmbina berde mon, laatodon gooto saabe njinngu. Noon kebirton baraaji hakkilantaaku

kiibungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroo gondal mon lobbal ngaal, mido seyoroo du no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jukkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa Almasiihu laatoo Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila 6oli. Haalaaji diin yuuri e al'aadaaji 6i66e-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hiibi, e ley banndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hiibii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiibe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yimbe ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoo6e saabe luttii moodon e saabe on laataakino yimbe Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu, yaafanake en luttii meeden fuu, ¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen, itti ngol, tonti ngol dow leggal palaangal,

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

15 Ɔortii laamuuji e baawde.
Nde o jaalorinoo dum'en e maayde
Almasiihu ndeen,
o hersinii dum'en yeeso yimbe
fuu.

16 Ndelle, taa fay gooto felda on
dow ko nyaamoton e ko njaroton
naa saabe teddingol nyalaade godde
e darde lewru e nyalaade powteteede.
17 Dum fuu wo dum alhaali kolloowo
ko warannoo tan, ammaa goonga
oon e Almasiihu woni. 18 Taa accon
rewoobe maleyka'en wattinkintooŋe
wo leeyinkiniibe pela on. Yimbe been
ina kaŋŋii e ko nji'i ley koydi, katin
ibe mawninkinii e dow Ɔolum saabe
miilooji maŋŋe adunankooji. 19 Be
celii haŋŋaade e Almasiihu hoorejo
oon. Oon hokkata banndu nduun fuu
ko haajaa, seŋira ndu jokkule e daŋi.
Katin du saabe makko banndu nduun
ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wu- urdude e muudum

20 On maaydii e Almasiihu, on
mburtinaama e tindinooje adunaaru
ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon
mbuurda no jeyaaŋe e adunaaru ndu
ni? Dume wadi de odon njaba tindi-
neede: 21 «Taa hooyu dum, taa meedu
dum, taa meemu dum»? 22 Dum
fuu dum nawtorteedum de dum han-
too. Kulle deen fuu wo de kadaade
dow Ɔolum, wo dum waaju yuurudo e
yimbe tan. 23 Si goonga, yimbe ina mi-
iloo kadaade deen wo hakkilantaaku,
sabo ina wi'ee sanaa yimbe ndewa
diina haddu baawde muŋŋen, sanaa
yimbe leeyinkinoo, sanaa yimbe torra
terde muŋŋen. Ammaa tawaama
kadaade deen fuu mballataa yimbe
jaalaade muuyde terde.

3

1 Ndelle, ko iirtindinadon e Al-
masiihu duum, pilee kulle gonde
dow kammu to Almasiihu joodii gere
nyaamo Laamdo toon. 2 Ngattee
hakkilooji moodon e kulle gonde
dow kammu, taa ngattee di e kulle
gonde e leydi. 3 Sabo on maayii,
nguurndam dam keŋdon joonin daam

ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo.
4 Si Almasiihu laatiido nguurndam
moodon oon bangii fu, onon du on
bangidan e muudum, on teddindinte
e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

5 Ndelle, mbaree kulle adunankooje
gonde e moodon deen. Duum woni
fijirde e ko sobi e muuyde terde e
muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*,
sabo eelgal ngaal du wo rewude
tooruuji. 6 Saabe hakkeji diin
tikkere Laamdo jippoto e dow saliiŋe
goondinde mo been. 7 Onon du, hono
noon ngorrundon arande, hono
noon mbuurundon e hakkeji
diin. 8 De joonin kaa, njoppee kulle
dee do fuu: tikkere e nyanggere e
nganyaandi. Taa mbonkodon, taa
kaalon haalaaji nyiddiniidi. 9 Taa
fay gooto moodon fenana banndum,
sabo on ittii tomottaaku moodon
kiinngu e golle muudum fuu, 10 on
naatii tomottaaku kesu. Laamdo
tagudo tomottaaku kesu oon selataa
heydintinde ngu faa ngu nannda
e muudum, faa anndon dum faa
wooda. 11 Ndelle joonin, walaa ko
senndi hakkunde Alhuudiyanke e
mo wanaa, naa hakkunde taadiido
e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa
baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo.
Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni
e maŋŋe be fuu.

12 Ndelle, saabe Laamdo subake
on, wadi on seniibe, horsinii on, kee-
won yurmeende e moyyuki, ngadon
leeyinkinaare e heese e munyal.
13 Munyunduree. Si yoga moodon
ina jogii ko felira banndum, njaa-
funduron. No Joomiraado yaaforii
on ni, njaafunduron. 14 E ley duum
fuu, berde moodon keewa njinngu,
sabo njinngu wo kam haŋŋunduri
huunde fuu faa woodi. 15 Accon
jam Almasiihu oon laamoo miilooji
moodon, sabo Laamdo noddii on
faa ngondon e jam laatodon banndu
wooturu. Njetton Laamdo. 16 Accon
konngol Almasiihu ngool heewa
e moodon. Mono e moodon fuu

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

janngina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuba Almasiihu njeji wuurdude

¹⁸ Onon rewbe, dowtanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon worbe, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon be.

²⁰ Onon sukaaŋe, dowtanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaaŋe moodon de berde muŋŋen metta.

²² Onon maccube, dowtanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo be nji'ata on tan hono filotoobe weldude e biŋŋe-Aadama. Ko haani dey, dowtoranee be e berde laaŋude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron dum berde laaŋude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimbe. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereji desanaadi yimbe muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heŋan mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yimbe.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccube moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du oŋon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee oŋon kakkilana dum, oŋon njetta Laamdo.

³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min keŋa saakude goonga tedduŋo kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu.

⁴ Naaree Laamdo mi waajoroo goonga tedduŋo oon laabal no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkillooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kambe dido, be kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabŋodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kambe tan ngoni Alhuudiyankooŋe gollidoobe e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hiŋbuŋe, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo tampani on, onon e wonbe Lawdikiya e wonbe Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraabe meeden wonbe Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondinbe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinbe Lawdikiya ngaal jangga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinbe wonbe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbin-ndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiiki kabbiingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wonda e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin.

³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccotoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden miccotoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccotoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraa6e amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo su6ake on.

⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala bola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral kibbungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrundoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata.

⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata

min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngollanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiiki

¹ Sakiraa6e, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo.

³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yim6e min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*.

Laamdo na seedii. ⁶ Min pilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wob6e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaa6e Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraa6e amin horsu6e.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal.

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

10 Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondinbe. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. 11 Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta biibe muudum ni. 12 Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

13 Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kundude amin ndeen, on njaabboraki ngol wo ngol konngol bii-Aadama. Ammaa on njaabborake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondinbe. 14 Sakiraaŋe, on laatake hono kawrite goondinbe Laamdo gonde Yahuudiya kabbiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di maabe. On njarii bone e yimbe lenyol moodon hono no kambe du be njardi bone to Alhuudiya'en ni. 15 Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaabe. Woodi, be torrii min minen du. Ibe ngolla ko welaa Laamdo, wo be waybe yimbe fuu. 16 Ibe tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii be kebbinirta hakkeeki maabe wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake be.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesalonii

17 De minen kaa, sakiraaŋe, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. 18 Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. 19 Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi?

Wo onon jaati! 20 Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

1 Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. 2 Min nului sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nului mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, 3 faa taa fay gooto moodon dimm-boroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaabe di. 4 Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. 5 Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo bolum.

6 Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. 7 Sakiraaŋe, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. 8 Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. 9 Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. 10 Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min kibbina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'ararii kawrital goondinbe gonngal Tesalonii

11 Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. 12 Joomiraado beydu njingu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yimbe fuu, hono no

minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yimbe 6e ngalaa feloore, laatodon wonbe ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurdam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraaŋe, min njannginii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mboddodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laabal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heeferbe 6e anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido on, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njingu hakkunde sakiraaŋe, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraaŋe wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraaŋe, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yimbe 6e ngoondinaay

been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraaŋe, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maaybe, min njidaa cunorodon hono no yimbe 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maaybe goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maaybe been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, bututal Joomiraado fuufete. Ndeen maaybe goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddiinnoobe been, en fuu en yeentindinte e maabe, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraaŋe, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraado on. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yimbe miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mubben, hono no n̄atawere juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraaŋe, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on 6i66e annoora, wo on yimbe nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde,

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laabal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

nanngitoden. ⁷ Daanotoo6e been, wo jemma daanotoo, sulotoo6e been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njingu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kebiren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondin6e haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, anndanon golloo6e hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koyonon waaju annabaa6e. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbodododon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hib6unde. O reena berde mon e yonkiiji mon e balli mon fuu, faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore

nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden njaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraa6e been fuu 6ataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e 6alli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

Bataaki Pool dɪdabi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesalonii, ka66iingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yim6e wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraabe, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydoro yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantoro on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantoro on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torrete6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiibe baawde muudum been. ⁸ O 6angan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e nja6aay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddiinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde seniibe muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon

du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden njaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraabe, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiibo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yotake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e 6ataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yim6e heew6e muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon 6angan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa 6anga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon

ŋangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon wardan e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaay-eefiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkooŋe been, sabo be njaabaay yidude goonga de be kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldun be majjere mawnde, faa be ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe be ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenjube njeji worude

¹³ Sakiraaŋe be Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddi on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa kebon ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraaŋe, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere muŋŋen. ¹⁷ Be cellina berde moodon, be kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraaŋe, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe onyibiibe, bonbe. Sabo wanaa yimbe fuu ngoni goondinbe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon.

⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraaŋe, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mbodododon sakiraaŋe jaaybe be njokkaay waaju mo nar-runodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njeidon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaaybe. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum bolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii woŋŋe moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, be ngollira deyyinaare, be mbuura e semmbe balli maŋŋe.

¹³ De onon kaa sakiraaŋe, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbodododon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Dum woni maande ɓataaki am fuu.
Wo nii mbinndirammi.

¹⁸Hinney Joomiraado meeden Iisaa
Almasihu wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala janninoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe janninde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa be cела fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndaardeede hono janninoobe Tawreeta Laamdo, de be paamataa ko be kaalata, be paamataa ko be tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeyi gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mubben dey, wo bonbe e saliiibe, yeddoobe e luttube. De ngadiraa saabe yawube ko senii e yimbe be kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mubben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoobe e soodoobe yimbe de cootta dum'en e fenooobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe

huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, bangindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimbe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley maabe. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kibbungal, de dum laatoo maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurdam nduumiidam. ¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuuji fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa kaaba hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mubben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e maabe. Mi wattii be e junngo Seydaani faa be paama be kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: be njaaroo Laamdo, be ngadana yimbe fuu

du'aawuuji e nyaagundeeji e jet-tooje. ² Ndu'anodon kaanankooɓe e dawrooɓe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisi-noowo en, ⁴ jiddo yimbe fuu kisa, keɓa anndude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do worɓe kawriti faa ngada du'aare fuu, ɓantira juude muɓɓen ɓerde laaɓude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewɓe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rewɓe nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa ɓe codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa ɓe nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa ɓe nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewɓe wi'ooɓe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nanngita hunnduko muudum, tawree dowtaare hiɓɓunde wakkati nde janngintee ndeen. ¹² Mi jabanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muudum dey, heddo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddii e goondinal e njingu e senaare e yaage.

3

No hooreɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinɓe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laato neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerɓe, baawdo jannginginde. ³ Taa o laato jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laato newiido, jom heese. O wanaa pilotodo ceede. ⁴ O laato kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo ɓiɓɓe makko faa ɓe dwtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinortoo kawrital goondinɓe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laato ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonɓe yaasin ɓeen ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanooɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

⁸ Gollanooɓe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerde didi, nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani ɓe kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e ɓerde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, ɓe taykee yalla ɓe ngalaa feloore. Si tawii ɓe ngalaa feloore fu, ndeen iɓe mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewɓe du tawree teddeengal. Taa ɓe laato mbonkotooɓe yimbe, de ɓe laato nanngitiiɓe, hoolniiɓe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko ɓuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido ɓiɓɓe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanɓe kawrital goondinɓe faa woodi ɓeen keɓan teddeengal, katin du keɓan hoolaare mawnde ley goondinal muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko booyataa. ¹⁵ Ndeen si mi hebaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:
 O ɓangii ley ɓanndu ɓii-Aadama,
 o laamniraama ponnditiido e baawde
 Ruuhu,
 maleyka'en nji'ii mo,
 o gooynaama ley lenyi,
 o goondinaama ley adunaaru,
 o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laabi, wi'i ley cakitte jamaanuujii wobbe njoppan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta. ² Wo fenooɓe cankitirta jannde nde e naafikaaku muɓben. Berde muɓben njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ Iɓe karmina dewle. Iɓe kada yimbe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraaɓe men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mbodɗodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayeeɓe wobbe pillitotoo. ⁸ Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude ɓanndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo

ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde muɓben fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yimbe haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njingu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde am warude, tinnodaa e janngande yimbe Binndi ceniidi, mbaajodaa ɓe, paaminaa ɓe. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal keɓirdaa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude muɓben dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooɓe ma been du.

5

Wajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa. ² Mbaajorodaa rewbe mawbe hono wo inniraaɓe maa. Surbaaɓe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraaɓe maa rewbe, tawee e bernde laafunde tal.

³ Teddinaa rewbe ɓe goriraaɓe muɓben maayi, ɓe ngalaa tiigotooɓe. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii ɓiɓɓe naa taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude e ɓiɓɓe been, ɓe paaminee no Laamdo huldete faa ɓe mbarjitoo saaraaɓe maɓɓe mbarjaari lobbiri ndi mbarjinoo ɓe. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo

dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo njaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotoodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa 6e, 6e njokka tindinooje de taa 6e keba feloore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaabe muudum, sakko koreeji muudum, yeddii ko goondini. Imo buri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rewbe 6e goriraa6e mu6ben maayi haanu6e walleede, sanaa tawa joomum ina buri duubi capande jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O andiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaa6e, jippinde weer6e, lootude koyde seniibe, wallude billiibe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuube 6e goriraa6e mu6ben maayi been, taa winndu inde mu6ben. Sabo si muuyooji ma66e ngartii e 6anjeede fu, ndeen kaa 6e accan ha66agol ma66e e Almasiihu. ¹² Sariya Laamdo doggan dow ma66e, sabo 6e mbonnii aadi ma66e arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du, i6e mboowtina ko'e ma66e jaayre. I6e naata suudu ndu do, 6e mburtoo 6e naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa 6e laatoto heew6e haala du, haaltoobe ko iidinta noppi. I6e kaala haalaaji di ngalanaa 6e. ¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuube rewbe 6e goriraa6e mu6ben maayi been 6anje, ndima, kayba cuudi mu6ben, taa ganyo oon heba laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin wobbe ma66e mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rewbe 6e goriraa6e mu6ben maayi ngonni ley yimbe muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondinbe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewbe 6e goriraa6e mu6ben maayi 6e ngalaa tiigotoobe been.

¹⁷ Maw6e kawrital goondinbe dawroobe faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinnii6e e waajaade e janginde been. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa njabaa mawdo kawrital goondinbe felee si wanaa dow seedaaku yimbe dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoobe hakke yeeso yimbe fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en 6e o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yimbe. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeki wobbe. Njogorodaa hoore maa laa6al.

²³ Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuujii ummotoodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeeki wobbe ina nji'ee faa laa6i gilla caraaka. De hakkeeki wobbe kaa, nji'ataake si wanaa faa nee6a. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laa6a tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suraare.

6

¹ Goondinbe won6e e maccungaaku fuu, ndaara joomiraa6e mu6ben wo fotube e teddeengal kibbungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogiibe joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa 6e beyda ngollande mo e tinnaare, sabo keboowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewbe 6e goriraa6e mu6ben maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, 6anjataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7.

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe 6e hakkil-looji bondi. Yimbe 6een ngalada e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum heyen en. ⁹ Ammaa yidube jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wobbe poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu6ben torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mboddodaa kulle deen. Pilodaa fonditaare e kulol Laamdo e goondinal e njingu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tigodaa nguurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu 6angata. ¹⁵ O 6angowan ley wakkati mo Laamdo darni.

* **6:4** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankoo6e, Joomiraado joomiraa6e.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraa6e jawdi e adunaaru ndu taa mawninkino, taa njowa jikke mu6ben e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa 6e njowa jikke ma6be e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey 6e ngolla ko woodi, 6e keewa golleeji lobbii no jawdi ma6be heewiri noon. Be laatoo moyyu6e, yardii6e wallirde wobbe e jawdi ma6be. ¹⁹ Noon 6e ndesiranta ko'e ma6be jawdi ko waroyta, faa 6e ke6a nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mboddodaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa.

²¹ Wobbe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool dɔɔabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngolanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njingu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cemtiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laatoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddii en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujii puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen banganiraama e garol kisinoowo

en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e jannginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njingu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooobe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e maabe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoor, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraa kam du ko kaabaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedeebe heewbe duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waawbe jannginde woobe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuujii wuro kaabataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo

* **1:12** Woobe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu um-mintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kaabaami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haabaaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaabe Laamdo been, faa kambe du be keba kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, be kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika: Si en maaydii e makko,

en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji, en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo, kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe, kanko kaa o heddoto wo o koolniido, sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondinbe. Cappaanaa be yeeso Laamdo taa be poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanooe. ¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶ Mbodododaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoobe yimbe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e maabe. ¹⁸ Be mbosake goonga. Ibe mbi'a ummital faltake. Noon be mbonnirta goondinal wobble. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, joyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu wodfoo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardi tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope

du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njingu e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mbodododaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan be no be tuubira, de be paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa be kebtan hakkillo, be kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo be, ina gollina be muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe laatoto yidube ko'e mubben, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. Be calanto saaraabe maabe, be mbonnan moyyere, be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorbe berde. Be njaafataako, be mbonkoto yimbe, be nyakorete nanngitaare. Be laatoto bawluibe yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina burani be Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e hulube Laamdo, ammaa ibe njedda baawde muudum. Mbodododaa be. ⁶ Wobble maabe ina naata cuudi faa keba hakkillooji rewbe hoybe oonyude, be hakkeji njaalii dum'en. Muuyde terde mubben na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu ibe njangga, de abada be njottataako anndude goonga. ⁸ Worbe naatoobe cuudi been njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni.

Hakkillooji ma66e mbonii, goondinal ma66e du wanaa goonga. ⁹ Ammaa 6e njahataa yeeso e golle ma66e, sabo yim6e fuu nji'an majjere ma66e hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaaji am e goondinal am e munyal am e njingu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bon6e e hiiloobe yim6e been beydorto ko boni. I6e majjina wo66e, i6e majjina ko'e ma66e du. ¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko njanngudaa de tanyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi janngin6e ma been. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jannginde, e 6anginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hi66a, segilanee gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuur6e e maay6e oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa 6e boofi ma66e, pelaa 6e. Celliniraa 6erde ma66e haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yim6e munyataa janngineede jannde dartiinde, 6e njokkan muuyooji ma66e faa 6e kawrundurana ko'e ma66e jannginoobe ko welata noppi ma66e. ⁴ Be tottitoo taa noppi ma66e nana goonga, de 6e kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu,

munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am 6adake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokkete, de wo miin e heppu6e gartol makko been fuu.

Haala waajuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko 6urumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu 6e njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo 6e dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo.

²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraaɓe ɓeen fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaabe Laamdo been ngoondina dum, be annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee bibbe muudum du wo goondinbe be yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina habbodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e

waaju celludo oon, katin du waawa libude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewbe calake jokkude goonga, laatake haalooobe haalaaji boli, hiilooobe yimbe. Ko buri heewude wo hakkunde Alhuudiyankooobe goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kunndude maabe mubbe, sabo ibe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa be kebira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankooobe, gooto maabe mo be njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooobe wo fenooobe wakkati fuu, wo be daabaaji bondi, be gugaaabe jaaybe.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin be e semmbe, faa be keba goondinal cellungal, ¹⁴ be nootta jokkude taali Alhuudiyankooobe, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laabani laabuube. Ammaa tuunbe berde e be nganaa goondinbe been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkillooji maabe e miilooji berde maabe fuu ina tuuni. ¹⁶ Ibe mbi'a ibe anndi Laamdo, ammaa golleeji maabe ina kolla be anndaa mo. Wo be nyiddiniibe, saliibe, fay gollal lobbal gootal be mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Worbe nayeebe, mbi'aa be laato reentiibe, ne'iibe, nanngitiibe, be laato du sellube e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rewbe nayeebe du mbuurda e senaare, taa be laato mbonkotoobe yimbe, taa be acca doro jaaloo be. Be laato faaminoobe ko woodi, ⁴ faa be mbaajoo sukaaabe rewbe been yidude goriraabe mubben e sukaaabe mubben. ⁵ Be mbaajoo been laato nanngitiibe, laabuube, hilniibe cuudi mubben, lobbuube, dwtantooobe goriraabe mubben, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaaabe worbe du, mbaajorodaa dum'en noon

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

faa 6e laato hakkil6e e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa 6e alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa bernde laa6unde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla way6e en ina cemta, kunngoo he6ude e meeden feloore. ⁹ Maccube du, mbaajodaa dum'en downtanoo joomiraabe mu66en e huunde fuu, 6e mbelna berde mu66en, taa 6e njedda dum'en. ¹⁰ Taa 6e mbujja dum'en, ammaa 6e laato hoolniibe hi66u6e, faa 6e ɲardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yim6e fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hul6e Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanoo6e deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yim6e haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondin6e Iisaa kaani worru6e

¹ Miccintin goondin6e downtanoo kaanankoo6e e dawroo6e, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laato jom'en heese, newiibe, 6e kolla yim6e fuu leeyinkinaare hi66unde. ³ Sabo arande enen du en famdunoo6e hakkillo, salinoo6e, majjunoo6e. En laatakeno maccube muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo,

eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon 6anginnoo moyyuki muudum e njingu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondin6e Laamdo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yim6e. ⁹ Ammaa mbododaa kalalaji boli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yim6e fuu, sapan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbododaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon aniyiimi dabbude. ¹³ Tinnodaa mbal-laa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mu66en ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yim6e meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaabe walleede been taa nguurndam ma66e laato bolum.

¹⁵ Wondube e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondin6e Iisaa been fuu.

Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yifande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam habbanaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde micciti-imi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo teddinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido njaaroo Laamdo faa gonngal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do kaabaami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddoo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e

geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keftaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jabbora mo no kaandaa jabboraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido njaare moyyere nde do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyanam jipporde, sabo mido sikka njaa-banedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalani-ino maamiraa6e meeden wakatiiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaa6e. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo hebindorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laabinde hakkeji yimbe duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde mabbe faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake Baaba
maa.»†

Naa katin:
«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam
Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o badinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana
dum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:
«O wadi maleyka'en makko keni,
o wadi maccube makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:
«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto
faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Ada yidi fonnditaare,
ada wanyi oonyaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado
maa subii ma joori nebbam
kaanankaaku dow maada,
hokki ma seyo burngo ngo ban-
ndiraa6e maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode
a joyyinii adunaaru,
e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a hed-
doto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule
ni.

¹² A sowiran di hono saaya,
di mbattitorto no neddo watti-
tirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa tim-
moode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamdo wi'aay
gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,
faa mi wada njaabaa way6e
ma.»§

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu
wo 6e ruuhuuji gollanooji Laamdo di
o nulata faa ngollana he6oo6e kisin-
dam been.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude
hakkillooji meeden sanne e ko
nanden duum, taa mbosoden goonga.

² Nulal Laamdo ngal maleyka'en
njottini ngaal tabitii. Luttu6e ngal
naa yeddu6e ngal fuu, kebii jukkungo
ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy
ndadirten enen si en njeebake kisin-
dam mawdam hono dam? Kisindam
dam, Joomiraado artii haalude haala
majjam, de hettindantoo6e mo been
laamni haala makko. ⁴ Laamdo 6eydi
e dow seedaaku ma66e oon katin
maandeeji e kaayeefiiji e golleeji
mawdi. O yediri dokke Ruuhu
Ceniido du no o muuyiri.

*Haala dowiroowo yimbe to kisin-
dam*

* **1:2** Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † **1:5** Jabuura 2.7. ‡ **1:5** 2 Samuwiila 7.14. § **1:6** Fillitagol Tawreeta 32.43.

* **1:7** Jabuura 104.4. † **1:9** Jabuura 45.7-8. ‡ **1:12** Jabuura 102.26-28. § **1:13** Jabuura 110.1.

⁵ E ley dūum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?
Dume gii-Aadama laatii faa kaybaa dum?»

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo wattii huunde fuu e ley hawju makko dūum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dōwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dōwtanii mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo filaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimbe fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimbe heewbe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kiβudo, potudo omtande yimbe been laawol kinsidam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yimbe oon e seniibe been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddirda be sakiraaβe muudum.

¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraaβe am been inde maa,
mi manete hakkunde kawrital maβbe.»†

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaaβe be Laamdo hokki kam been.»‡

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaaβe been wo teewu e yiyyam, Iisaa du hawti e maβbe tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido

baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina yimbe be kulol maayde haβbunoo been haddi ngurndam muββen fuu. ¹⁶ Ina laaβi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laattoo hono sakiraaβe makko been e huunde fuu, faa o laatanoo be Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta be e jukkungo ngo be kaandi saabe hakkeji maβbe. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe dūum, imo waawi wallude ndaartindeteēbe been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa tedude

¹ Sakiraaβe seniibe, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceedantoden.

² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyiβoowo na βuri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu.

⁴ Suudu fuu na woodi nyiβoowo dum, de nyiβoowo huunde fuu oon wo Laamdo. ⁵ Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata caggal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo βiddo koolniido. Kam woni hoorejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden dūum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

⁷ Saabe dūum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:
«Hannden, si on nanii daande makko,

⁸ taa njoornee berde moodon hono no maamiraaβe mon ngadirnoo de muurti ni,*

* 2:8 Jabuura 8.5-7. † 2:12 Jabuura 22.23. ‡ 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yimbe Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira.

nyannde 6e ndaartindinoo
Laamdo ley ladde ndeen.
9 Be ndaartindake kam toon faa 6e
ndaara munyal am,
fay ko 6e nji'i golleeji am haddi
duubi capande nay.
10 Saabe duum tikkiranmi yimbe ja-
maanuu oon,
mbiimi: wakkati fuu berde ma6be ina
ndunya 6e e majjere,
6e anndaa laabi am fey!
11 Faa kuniimi ley tikkere am, mbi-
imi:
Be naatataa ley fowtere am
abada.»†
12 Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay
gooto moodon tawree bernde bonnde
nde walaa goondinal, de sela Laamdo
buurdo. 13 Ammaa cemmbunduron
berde mon nyannde fuu haddi na
wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de
yoorna berde mon. 14 Sabo dey, si
eden tinnoo e hoolaare nde kebuden
gilla fuddoode faa yaha timmoode fu,
ndeen kaa en kawtii e Almasiihu.
15 Wo hono no Binndi diin mbiiri:
«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee berde mon hono
no maamiraa6e moodon
ngadirnoo de muurti ni.»
16 Beye ngoni muurtube fay si tawaa
nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e
yimbe 6e Muusaa wurtinnoo leydi
Misira. 17 Beye ngoni 6e Laamdo
tikkani ko foti duubi capande nay?
Wo luttube de maayi kantii ley ladde
6een. 18 Beye ngoni 6e o hunanii
naatataa e leydi ndi o hokkata
fowtere makko 6een? Wo salii6e
mo 6een ni. 19 Woodi, en nji'ii du,
6e kebaay naatude e fowtere makko
sabo 6e goondinaay.

4

1 Laamdo na heddi na hokka en
amaana naatude fowtere muudum.
Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e
meeden hunngoo naatude. 2 Sabo
enen du, en nanii kabaaru lobbo
hono no yimbe ley ladde 6een naniri
ni. De kam6e kaa, ko 6e nannoo duum
nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum

goondinal. 3 Kaa enen goondin6e
been, en naatan e fowtere Laamdo
ndeen. Kayre woni nde o wi'i:
«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:
Be naatataa ley fowtere am abada!»*
Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere
ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru
ndeen. 4 Sabo nokku gooto e ley
Binndi diin haalii haala nyalaande
jedda6erde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu
e ley nyannde jedda6erde
ndeen.»†

5 O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

6 Wob6e kaa keban naatude ley
fowtere ndeen. Artii6e nanude
kabaaru lobbo oon 6een naataay e
ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko
Laamdo wi'i. 7 Ndelle Laamdo wadi
sardi‡ goddo bi'eteedo «hannden». O
haaliri dum e hunnduko Daawda
caggal duubi keewdi katin. Dum woni
aayaare nde njannguden naanen
ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee berde mon.»§

8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaari-
ino yimbe to fowtere fu, Laamdo
haalataano caggal duum haala sardi
goddo. 9 Dum na holla yimbe Laamdo
ina ndesanaa fowtere hono nde
Laamdo fowti nyannde jedda6erde
ndeen. 10 Sabo naatudo e fowtere
Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo
fowtiri e golle muudum ni. 11 Ndelle,
tilay tinnitoden no mbaawruden fuu
faa naaten e fowtere Laamdo ndeen
taa fay gooto saamira no salanii6e
Laamdo been caamiri noon.

12 Konngol Laamdo ina wuuri, ina
gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi
mbelnaaki kundude didi fuu we-
lude. Ingol yuwa faa ngol sennda
bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e
e mbusam. Ingol saroo miilooji e
anniyaaaji gondi e bernde. 13 Tagefo
fuu suudanaaki Laamdo. Huunde
fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee.
Wo yeeso makko njaabantoden ko'e
meeden.

† 3:11 Jabuura 95.7-11. * 4:3 Jabuura 95.11.
podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

† 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴Ndelle ka66oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en ke6ii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. ¹⁵Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no he6iraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶Ndelle, en kooloo 6attaade joodorgal Jom moyyere, faa ke6en yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kib6udo

¹Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yim6e de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji. ²Joomum ina waawi yurmaade yim6e 6e anndaa laawol Laamdo de majji 6een, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yim6e tan. ⁴Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a biyam,
hannden mi laatake Baaba
maa.»*

⁶O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuui e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamdo jabanii mo saabe ko o dwtanii dum. ⁸Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake dwtanaade Laamdo e ley torraaji

di o yari. ⁹Saabe ko o hi6biniraa hono nii duum, imo waawi hokkude dwtanii6e mo 6een fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹²Odon kaannoo laataade jannginoobe gilla ko 6ooyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴Ammaa nyaamdu tekkundu wo maw6e njeyi. Been kaa marii hakillooji mu66en, 6e mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹Ndelle, njaaren yeeso dow annude Almasiihu faa njottoden ki66al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. ²Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maay6e, e jukkungo duumiingo. ³Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴Si goonga, wurtii6e e laawol Laamdo 6een mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be ke6iino annoora Laamdo, 6e meedii moyyere Laamdo, 6e ke6ii ngedu e Ruuhu Ceniido.

⁵Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶Caggal duum fu, 6e njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kam6e e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cemtina dum. ⁷Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

nafoori remooŋe 6een, ndi heban barke yuurudo to Laamdo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, 6ooyataa ndi huŋee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraaŋe am horsuŋe, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe 6een ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaayŋe. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronooŋe ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamdo aadiinoo hokkude dum duum. ¹⁶ Yimbe ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gondi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadiinoo dum ndeen, na yidi hebooŋe amaana oon paama faa laaba anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o 6eydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle diidi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggirŋe to Laamdo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa

en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakono kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankooŋe, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappoŋerde e huunde fuu ko heboynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na firta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraaŋe makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappoŋerde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuruŋe e Lewi† 6een njamiraa e ley sariya nanngude sappoŋerde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuruŋe e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, ja6ii sappoŋerde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam kebuŋdo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuruŋe e Lewi, ja6ooŋe sappoŋerde 6een, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappoŋerde duum, Lewi mo yuwdi muudum ja6ata sappoŋerde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon,

* **6:14** Fuddooŋe 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade. * **7:1** Ndaaree Fuddooŋe 14.17-20.

† **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, jorryinii dum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu66en gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nandudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laabude du si almaami goddo 6angudo oon nandii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa semmbe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki ki66udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko 6uri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon ke6irten 6attaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e 6een le, Laamdo hunanaaki dum'en.

²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii, waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»[‡]

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en 6een ina keewnoo sabo maayde na hada 6e heddodaade e golle ma66e. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde 6attoriibe Laamdo saabe makko 6een kisindam ki66udam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadube hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wo66e. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeeki ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeeki yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laatoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeeki yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujii fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laatoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo ki66inaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina su6oraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du he6a huunde faa yottina.

⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddoo6e dokke

[‡] 7:21 Jabuura 110.4. § 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. * 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku maŋŋe oon wo sifa tan. Nde Muusaa ɓadinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamɗo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.»* ⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal ɓurngal ngal maŋŋe ngaal woodde, sabo wo curanoowo yimbe ley amaana ɓurɗo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana ɓurɗi woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno kiɓɓuɗo fu, walaa fuu ko diɗabo nafata. ⁸ Ammaa Laamɗo wo felu yimbe muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade
ina ngara
de ngadammi amaana keso e
yimbe Israa'iila e yimbe Yahu-
udiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo
ngadidinnoomi e maamiraabe
maŋŋe
nde dowunoomi dum'en faa mi
wurtina dum'en leydi Misira
ndeen.

Ko kambe e ko'e maŋŋe ɓe mbonni
amaana am duum,
miin du mi tottitake ɓe.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e
Israa'iilankooŋe caggal balde
deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkillooji
maŋŋe,
mi winnda de e berde maŋŋe,
mi laatoo Laamɗo maŋŋe,
ɓe laatoo yimbe am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neddo tindina
gondo muudum,
maa sakiike mum faa wi'a dum:
«Hey, anndu Joomiraado»,

sabo yimbe fuu anndan kam,
gilla lo'uɓe faa e tedduɓe.

¹² Sabo mi yaafoto lutti maŋŋe,
mi ittan hakkeeji maŋŋe e
hakkilloo am fey.»†

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso
oon duum, o hiiddini amaana aran-
deejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa
nyoofii duum ɓadake lallineede.

9

*Haala dewal ley amaana kiidɗo
oon*

¹ Amaana arandeejo oon ina
joginoo jamirooje kawjiide dewal
Laamɗo, kam e nokkuure dewal
seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku
oon wo hukum mo cuudi diɗi: aran-
deeru nduun wo suudu seniindu
inndirtee. Doon joyyinirde fitilla
e taabawal gondungal e buuru
cakkaado ngonnoo. ³ Yeesooru

nduun woni caggal lefol paliingol
ngool. Innde mayru wo nokku-
ure ɓurnde fuu senaade. ⁴ Ley
mayru urirde wadiraande kanje e
keesuwal amaana mooytiraangal
kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal
ina woodi loongel kanje goodungel
nyaamdu wi'eteendu «manna», kam
e sawru Haaruuna wilitinnoonu
nduun e alluujje de amaana oon
winndaa e muɓben deen. ⁵ To
dow keesuwal toon na woodi nate
maleyka'en diɗo wi'eteɓe keruba'en,
wo ɓe maande teddeengal Laamɗo.
Bippeele maŋŋe ina kuuri nokku do
yiyam daam rufetee faa hakkeeji
njaafee doon. Ammaa en mbaawaa
sifaade kulle deen faa laaba e wakkati
o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa.
Nyannde fuu almaami'en been ina
naata, ina mburtoo to suudu aran-
deeru toon faa ngolla golle muɓben.

⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun,
Almaami Mawɗo oon tan naatata e
mayru hitaande fuu nde wootere.
Katin du tilay o naadda e yiyam
kirsamaaji faa o itta hakkeeji makko,
e hakkeeji yimbe di anndaano diin.

⁸ Inan ko Ruuhu Ceniidɗo sappii e
kulle deen: si suudu arandeeeru na
heddi fu, nokku ɓurɗo fuu senaare
oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo
dum maande ko woni hannden:
sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu
mbaawaa laabinde gadoowo dum'en

* 8:5 Wurtagal 25.40. † 8:12 Yereemiya 31.31-34.

faa tawa 6ernde mum felataa dum.
¹⁰ Dewal ngaal ina ha66aa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na ka66aa e 6anndu tan wanaa e 6ernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum 6urdo teddude 6urdo hi66ude, mo junngo 6ii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu.
¹² O naatii ley nokkuure 6urnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji 6erde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon, faa yim6e 6e Laamdo noddii 6een ke6a ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofu6e e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yim6e 6een jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon lee6i

baali bo6eeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yim6e 6een fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinoojam amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»*

²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu.

²² Si goonga, ko 6uri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laa6inta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngonni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji 6urdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyi6i, nandunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure 6urnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkiitiji, faa o itta hakkeeji yim6e saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeeji yim6e heew6e. O 6angan dida6erde, de wanaa faa o ronndoo hakkeeji, ammaa wo faa o waddana yim6e doomu6e garol makko 6een kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereji garooji diin, wanaa

* 9:20 Wurtagol 24.8.

tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi66inde battoriibe Laamdo kirsamaaji been. ² Si imo waawnoo hi66inde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoobe been laabinaama nde wootere fu, berde ma66e pelataa 6e saabe hakkeeki katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yimbe hakkeeki mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeeki fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadani kam banndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsaaadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeeki. Di mbelataa ma.» O wi'ii dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laabini en e hakkeeki. Sabo dey, o hokkii banndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeeki. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeeki nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo.

¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaa6a way6e mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi66inii yimbe 6e hakkeeki mu66en laabintee been faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadiidammi e ma66e

e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e berde ma66e,

mi winnda de e hakkillooji

ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittan hakkillo am e hakkeeki ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeeki njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeeki walaa katin.

No Laamdo badortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure burnde fuu senaade ndeen e berde baaltiide.

²⁰ O udditanii en laawol kesol burngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni banndu makko nduun. ²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun.

²² Ndelle, battitoroden Laamdo berde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo berde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, balli meeden du lootiraama ndiyam laabudam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii.

²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poofundurten njinngu e golleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobbe ngadata ni. Ammaa sanaa cemmbunduren berde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeeki caggal ko anduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeeki heddaaki katin. ²⁷ Ko heddi dey, doomugol kulbiniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge

* **10:7** Jabuura 40.7-9. † **10:17** Yeremiya 31.33-34.

nyaamoowe yedduŋe Laamdo ngeen.
 28 Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimbe dido naa tato, yurmataake.

29 Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaaŋiriii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gad-doowo moyyere oon. 30 Sabo eden anndi Laamdo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimbe muudum.»‡

31 Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hulŋinii!

32 Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. 33 Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon njaŋa wondude e wobbe wadaabe noon. 34 Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on njaŋii teeteede ko njogidon duum fuu. On njaŋirii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko buri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada.

35 Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi.

36 Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on keŋan ko aadanii on. 37 Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu, kaando warude oon waran, o hanndataako.»

Laamdo wi'ii:

38 «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal,§

ammaa si yeccitake,

bernde am yardataako dum.»

39 Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoobe de kalkee been. Be njeyaden e muŋben dey, goondinbe faa yonkiiji muŋben ndannee been.

11

Haala goondinal

1 Goondinal wo tannyorde heŋan ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi.
 2 Saabe maggal, Laamdo jaŋiri maamiraabe meeden.

3 Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

4 Saabe goondinal, Haabiila itiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jaŋannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddi waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

5 Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentini mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. 6 Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoobe mo been.

7 Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dowtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

8 Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum heŋan. De o dilli tawi le o andaa fuu to o fonndii. 9 Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni hebidoobe e makko amaana gooto oon. 10 Ibrahiima wadii dum sabo na hedino ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyibi ndeen.

‡ 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36. § 10:38 Habakuk 2.3-4.

11 Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa heɓude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-no. O heɓii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamɗo yottinan aadi muudum. 12 Ndelle neddo gooto nayeejo faa ɓadii maayde heɓi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

13 Yimɓe been fuu maaydii e goondinal muɓɓen tawi ko Laamɗo aadanii ɗum'en ɗuum tabitaay tafon. Ammaa ɓe kaynake ɗum to woddi, de ɓe kuyani ɗum. Be cemaay wi'ude wo ɓe hoɓɓe du, wo ɓe weerɓe e adunaaru ndu. 14 Ko ɓe kaaldi noon ɗuum, hollii faa laaɓi iɓe pilanoo ko'e maɓɓe leydi ndi ɓe njeyi. 15 Katin du si hakkillooji maɓɓe ina ngonnoo e leydi ndi ɓe njaltunoo ndiin, iɓe mbaawnoo yeccaade toon. 16 Kaa si goonga, iɓe poodanoo leydi ɓurndi woodde, ɗum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe ɗuum, Laamɗo semtiraay nod-direede Laamɗo maɓɓe, moyyinanii ɓe ngalluure.

17 Saabe goondinal, nde Laamɗo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jaɓiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude ɓiyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamɗo na aadanii mo lenyol keewngol. 18 O wadii ɗum fay ko Laamɗo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* 19 Ibrahiima ina jogorii Laamɗo ina waawi ummintinde ɓiyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa ɓiyiiko hono wo ummitiido e maayde.

20 Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini ɓe ɗuum tabitan jaango.

21 Saabe goondinal, nde Yaakuuba ɓadinoo maayde ndeen, barkiniri ɓiɓɓe Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamɗo.

22 Saabe goondinal, nde Yuusufi ɓadinoo maayde du, sapporii

wurtagol ɓiɓɓe Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii ɓe ɓe kooya yi'e makko.

23 Saabe goondinal, saaraaɓe Muusaa cuudiri ɗum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbel, de ɓe cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

24 Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna ɓii ɓiyum debbo. 25 O suɓake wondude e yimɓe Laamɗo been e ley torraaji muɓɓen diina weltaaraade wakkatiyel seeda ley hakke. 26 Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu ɓuri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

27 Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamɗo mo yi'ataake oon ni. 28 Saabe goondinal, o wadii iidi Faltagol. O yamiri yiyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema ɓiɓɓe Israa'iilankooɓe artiibe rimeede been.

29 Saabe goondinal, Israa'iilankooɓe peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankooɓe tefunooɓe feyyitirde noon been fuu njoolake.

30 Saabe goondinal, lalgaaje mawɗe deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankooɓe ngadi balde jeddi ina piiltoo de ɗuum.

31 Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttuɓe Laamɗo been, sabo o jaɓɓake Israa'iilankooɓe horooɓe leydi makko been e dow jam.

32 Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaaɓe heddiibe. 33 Yimɓe been fuu, wo goondinal wadi ɓe njaalii kaanankooɓe, ɓe laamorii fonnditaare, ɓe keɓi ko Laamɗo aadii ɗuum. Kangal wadi de ɓe muɓɓi kunndude dawaadi ladde, 34 ɓe nyifi

* 11:18 Fudɗoode 21.12. † 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

giiteeli ul'ultooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e kefi semmbe. Be laatii suusu6e ley wolde, 6e ndiiwi konuujj gardi to ma66e diin. ³⁵ Saabe goondinal, rew6e w66e ke6iri maay6e mu66en ummintinaa. De yim6e w66e le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be njabaay heefordinde faa 6e ndanee, sabo i6e poodanoo iirtagol 6urngol woodde. ³⁶ W66e katin njalnora, piyaa dorri. W66e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ W66e ma66e paddaa kaaye faa maayi. W66e tayiraa garjaaje. W66e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e 6ornii guri be'i e baali, 6e talkaa6e, 6e torraa6e, 6e wadaa6e ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e 6een le, adunaaru ndu haandaano e mu66en.

³⁹ Yim6e 6een fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu66en. Dum fuu e taweede, 6e ke6aay ko Laamdo aadinoo duum. ⁴⁰ Be ke6aay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko 6uri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinngu muudum

¹ Ndelle enen, sini seede6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddude en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkilooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa 6erde

moodon njoppa hoolaare mu66en.

⁴ Odon caloo hakke odon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njegitii haala cemmbinooha ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon 6i66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa 6ernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri 6iyum fuu.»*

⁷ Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on 6i66e muudum. Biddo moywoni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde 6i66e 6een fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa 6i66e goongalaa6e, on nganaa 6i66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraabe meeden adunaaru 6een ndartinannoo en duum, en teddini 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa 6ura noon de mbuuren naa?

¹⁰ Baabiraabe meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa 6ooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo 6eydaari meeden dartinirta en.

¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede 6een fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude deen e koppi mon di ngalaa semmbe diin.

¹³ Moyyanee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴ Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. ¹⁵ Kilnee taa fay gooto yecco gada de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii

* 12:6 Banndi 3.11-12.

fu, na raabira yimbe heewbe tooke muudum. ¹⁶ Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa heba ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷ Odon anndi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e bojji.

¹⁸ Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimbe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ Be nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanube daande ndeen been nyaagii taa beydane fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo dey, be kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko be nji'ata duum ina hulbinii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital biibe arandeebe be inde muuben mbinndaa dow kammu been. On ngarii to Laamdo carotodo yimbe fuu oon, on ngarii e yonkiji fonnditiibe laatiibe hibbuube been. ²⁴ On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddudam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaaldoowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga been ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo

dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on sakiraaŋe. ² Taa njeebee jippinde weerbe, sabo wobbe ngadi noon mbeerni maleyka'en tawi andaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee uddaabe hono wo on uddida e muuben. Miccitee torraabe du hono wo on torrida e muuben.

⁴ Yimbe fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamdo saroto fijoobe wonbe e dewgal e be ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum do dow hoolaare: «Joomiraado woni balloowo kam, mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

⁷ Miccitee ardiibe on, haalanbe on konngol Laamdo been. Miilodon dow no be njoodorii e nguurndam maŋbe faa be ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal maŋbe ngaal.

⁸ Iisaa Almasihu waylitataako: no worrunoo keenan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa njabee waajuuji feere di on mboowaa nanude mbosina hakkillooji mon. Ko buri woodde, sembe berde mon yuura e moyyere Laamdo, wanaa e

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokkuŋe dum'en.

¹⁰ Edeŋ njogii hirsirde teddiriteende Laamdo. Almaami'en gollooŋe ley hukum ceniido been ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawdo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure burnde fuu senaade faa dam laatoo sadaka saabe hakkeoji. Ammaa teewuuji majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yimbe yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yimbe ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamdo duum, manen Laamdo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooji, wo toni di cementiraa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

¹⁷ Downtanodon ardiibe on, njaabanon dum'en, sabo ibe kaybi yonkiiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle maabe fuu. Accee be ngollira golleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si be ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden naaroo on du'aare. Miden tannyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Mido naaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon. ²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa

Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraaŋe, mido nyaagoo on ket-tindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe been fuu. Sakiraaŋe yuuruŋe Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden lisa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraaɓe am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hiɓɓuɓe, selluɓe e goondinal ɓe huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, ɗaaro Laamdo, heɓan. Sabo Laamdo wo kokkoowo yimɓe fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko ɗaarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum ɗaaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nandi e bempeyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heɓan fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jukkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantoro ko Laamdo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantoro ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ɗari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddinirte kufune mo Laamdo aadii hokkude yidube

dum, dum woni nguurndam ndu-umiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraaɓe am horsuɓe, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal kiɓɓungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en ɓiɓɓe makko, o rimmtiri en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraaɓe am horsuɓe, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere ɓii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, njaɓborodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hiɓɓunde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷ Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewbe talkaabe be goriraabe mubben maayi e atiime'en ley billaare mubben, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraabe am, onon goondinbe joomiraado meeden Iisaa Almasihu Jom teddeengal, taa burdinee biibe-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo borniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddinii borniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoobe be miilooji bondi. ⁵ Sakiraabe am horsube, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu been, wanaa Laamdo subake be faa be laatoo danyube goondinal, be naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaabe been. Wanaa joomiraabe jawdi been torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii biibe-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel

majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'ikatin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimbe sardeteebe yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay woobe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraabe am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasi! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamfudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hiibini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo

* 2:8 Lewinkoo6e 19.18. † 2:23 Fudfoode 15.6.

ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo oɗon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiife fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo kibbudo, baawdo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kundude pucci faa di downtanoo en fu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyangudi ina kooya di fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata di, dorbotoodo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantoro kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Biɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimɓe tagaabe

dow alhaali Laamdo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude biɓɓe jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haafunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e golleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaaddam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiibaare e siyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimɓe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoobe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gonɗi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kabooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on keɓaay, dum saabii oɗon ngada war-hoore. Oɗon kaasidoo de on keɓataa muuyde moodon, dum saabii oɗon ndukida oɗon kaɓa. On keɓaay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³ Oɗon ɗaaroo de mbaason hebude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Oɗon piloo hebude muuyde

‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyiido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo bolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina beydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njaɓanee Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du ɓadoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon wadube berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraaɓe, taa fay gooto moodon mbuyka banndum. Neddo fuu mbuykudo banndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a dɔwtantaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'ooɓe: «Hannden naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden lumoo, min keɓa tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum curki ɓanguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni.

¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bonɓe golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yobude golloobe gese moodon njobdi muɓɓen. Inan, kettindee bul-laali maɓɓe! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayooɓe gese mon been. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii ɓalli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbardon dum'en. Fay si kamɓe kaa, ɓe nganaa yeddoobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraaɓe, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o heɓa yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cembindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado ɓadake. ⁹ Sakiraaɓe, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Miccitee, Carotoodo oon ina ɓadii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraaɓe, miccitee annabaabe haaldunooɓe e innde Joomiraado been. Munyal maɓɓe ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinniiɓe been. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

* 4:6 Banndi 3.34.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraaፎ am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamፎ.

Haala ገaaraade Laamፎ dow goondinal

¹³ Yalla won torriፎ e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiፎ e moodon naa? O yettira Laamፎ jimi.

¹⁴ Yalla won nyawፎ e moodon naa? O nodda mawፎ kawrital goondinፎ, de ፎe ndu'anoo mo, ፎe ngatta nebam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal dannaan nyawፎ oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete.

¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla oፎon cellinee. Du'aare nedፎo ponnditiፎo ina jogii baawፎe wadude kulle mawፎe. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo nedፎo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu toፎa. De yuwoonde toፎaay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde toፎa. De Laamፎo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraaፎ am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de godፎo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirፎo mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

* **5:12** Hunoraade kammu woni hunoraade Laamፎ.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatii6e janan6e e ley adunaaru ndu, sankitii6e e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yim6e muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon senii6e, faa dowanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam ndu-umiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maay6e, faa ke6en jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake 6anginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsi berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on ke6an darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu 6angi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede.

⁹ Odon ceyorii noon sabo on ke6an ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaa6e pilake faamude kabaaru kisindam dam, 6e yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gon6o e ma66e oon anndinii 6e torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaa6e 6een pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii 6e ko 6e mbaajotoo duum wanaa ko'e ma66e 6e mbaajantonoo, wo onon 6e mbaajantoo. Joonin du, waajotoo6e Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkilooji mon faa cegilanodon golle, nangingitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu 6angowi ndeen. ¹⁴ Laatodon 6i66e dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arandee6en. Ndeen, on andaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee senii6e e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon seniorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee senii6e, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortoodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yim6e. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on ka66itaama e nguurndam mon 6olam dam tawrudon baabi-raa6e moodon. Coottitaari ndimdindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel ki66ungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyam muudum teddu6am. ²⁰ Laamdo

* 1:16 Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2.

suɓake Almasiihu gilla jopyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuujii diin Laamdo ɓanginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laam-nii berde moodon heɓa njidon sakiraaɓe mon goondinɓe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni kongol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo hudo,
dawla muudum du wo pinndi.
Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa kongol Joomiraado ngool
duumoto faa abada.»†
Kongol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasi-daaku* e nyoore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaɓe muɓɓen ni, hono noon onon du haani muuyiron kongol Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimɓe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimɓe calii. Ammaa Laamdo suɓake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyiɓirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum.

Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Mi yowan hayre jopyinirde ley Siy-ona,

hayre suɓaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu

semntintaake abada.»‡

⁷ Onon goondinɓe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa ɓe ngoondinaay ɓeen, Binndi diin mbi'ii ɓe:

«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimɓe,

na saabanoo dum'en boɓɓaade.»*
Iɓe pergoo e mayre sabo ɓe calake rewude kongol ngool. Wo noon ɓe podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cuɓaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimɓe ɓe Laamdo suɓanii hoore muudum. O suɓake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimɓe Laamdo, de joonin wo on yimɓe muudum. On keɓaayno yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala dwtanaade hooreɓe

¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe, yimɓe jananɓe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waja-joo on, mboddodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen. Si on ngadii noon fu, fay si ɓe peldi on ko boni, ɓe nji'an gollleeji moodon lobbi, de ɓe teddina Laamdo nyannde ɓangani ɓe.

¹³ Njaɓanee kaanankooɓe ɓeen fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burdo toowde, ¹⁴ faa e hooreeɓe nelaarɓe muudum. Sabo kaananke nelii ɓe faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey,

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heɓa. † 2:3 Jabuura 34.9. ‡ 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22.

* 2:8 Esaaya 8.14.

muɓɓiron kunndude fuuyɓe majjuɓe e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimdinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorrɔn no maccuɓe Laamɗo ni. ¹⁷ Teddinee yimɓe fuu, njidee sakiraabe goondinɓe been, kulee Laamɗo, teddinee kaananke mawɗo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccuɓe, dowtanee joomiraaɓe moodon, teddinon dum'en, wanaa joomiraaɓe moodon lobbuɓe newiiɓe been tan, ammaa fay oonyiiɓe been du. ¹⁹ Sabo nedɗo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamɗo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamɗo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamɗo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyɗe makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurтинаay fewre. ²³ Nde ɓe njennunoo mo ndeen, o yennitaaki ɓe. Nde ɓe torrɔnɔo mo ndeen, o yonnitaaki ɓe e haala. O hedorake ɓe Laamɗo carortooɗo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum rɔndorake hakkeji meeden e ɓanndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriyo e deekiyo

¹ Hono noon onon rewɓe du, dowtanee goriraaɓe moodon. Ndeen si wɔɓɓe maɓɓe nganaa jokkuɓe konngol Laamɗo fu, golle mon ina waawi waylitinde ɓe, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon

laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e ɓornaade kaddule njardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa ɓerde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamɗo. ⁵ Arande, wo noon rewɓe seniibe nyaayirannoo, yowuɓe jikke muɓɓen e Laamɗo been. Be njabanii goriraaɓe maɓɓe, ⁶ hono no Saaratu dowtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulɓina on fu, on laatake ɓiɓɓe makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon worɓe du, ko ngondoton e deekiraaɓe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee ɓe sabo onon e maɓɓe fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreeɗe saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamɗo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaade belde fuu,
nanngita demngal muudum e ko boni,
nannga hunnduko muudum e pene,

¹¹ wodɗoo ko boni, wada ko moyyi,
filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe,
ina hettindoo du'aawuuji muɓɓen,
de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

fu, barke na woodani on. Taa kulee yimbe been, taa hakkillooji moodon mbembooo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon be heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yimbe buykooobe golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, buri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeoji yimbe jamaanuui fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii be ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yimbe seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laabunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankooobe e jogiibe baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley banndu muudum. Ndelle onon du kooyon aniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley banndu fu, seedii e hakkeoji. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam

moodon paltiadam daam heyii on, on ngadiino ko yimbe be anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruui nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e mabbe e ley golleeji cementiniidi cattudi duum haaynake be sanne, duum wadi de ibe mbonkoo on. ⁵ Ammaa be ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuurbe e maaybe fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maaybe been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si be caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, be mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuuri ni.

⁷ Timmoode huunde fuu badake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeoji keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on normaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wobbe, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraaabe am horsuube, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko gangi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu teddufo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa

wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoobe mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow be njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditii be tiidii,
dume hewtotoo yeddu be
Laamdo e luttube?»†

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to mawbe

¹ Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banginoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon bangowii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokolbe, njafee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe
moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake.

⁷ Paddee kabbu-ko'uujji moodon diin

fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakki-lani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraa be moodon sankitii be e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa booyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiibinta on. Kam darnaata on, sellina berde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki ndabbi ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondinbe gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku biyam oon du ina jowta on. ¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtuba e Iisaa Almasiihu been fuu.

* **4:16** Almasiyankeejo ina fiirta jokkudo Almasiihu. † **4:18** Banndi 11.31. * **5:5** Banndi 3.34.

Bataaki Piyeer dīdābi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebuḅe goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinḅe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mburden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadani on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraaḅe, e dow yidugol sakiraaḅe ngool, njinngu kuuḅungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatuḅe berde ḅe nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamduḅo jiide, sabo yeggitii Laamdo laaḅinii dum e hakkeejii muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraaḅe, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on

ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabḅortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo keḅudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitedon dum si mido heddi mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi ḅooyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaaḅe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaaḅe ḅeen kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji maḅḅe ina nga'i hono lampal jaynoawal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaaḅe duum fuu yuuraay e ko'e muḅḅen. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaaḅe yuuraay e muuyde bii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaaḅe ḅeen kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinḅe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

2

Haala annabaabe fewreebe e halkere mubben (Yahuuda 4-13)

¹ No annabaabe fewreebe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotoobe fewreebe ngorroyta e ley moodon. Be corran e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii be coodudo be oon. Hono noon be poodiranta ko'e maabe halkere yaawunde. ² Heewbe njokkan e rafi semto maabe ngoon. Saabe maabe laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* maabe waddanan be haalde pene faa be luumtoroo on. Ammaa jukkungo maabe saraama booyii, halkere maabe ina doomi be.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoo be. Ko o wadi dey, o geyyirii be callali, o faddi be ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yimbe njeddo wobbe, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoobe mo waroobe fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bonbe been cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bonbe been, o ponnditiido. Bernde makko laabunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji maabe bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude downtaniibe dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde,

huyfinbe hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cementataa, ina mawnitoo, be kulataa mbonkaade teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina buri be semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddube been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimbe been kaa, ibe nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguujii mubben, dimiraadi faa nanngede, mbaree. Ibe mbonkoo ko be anndaa. Laamdo halkiran be hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wobbe, woodi kambe du be keban torra faa laatoo njobdi maabe. Ibe ceyoroo muuyde terde maabe bonde fay ley nyalooma. Si be njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, ibe ceyoroo jamba maabe. Ibe laatani on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rewbe wobbe, be celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, be nanngiran dum e eytooje. Berde maabe wo boowde eelgal. Wo be biibe hudaabe. ¹⁵ Be celi laawol ponnditiingol ngool, be majjii saabe ko be njokki laawol Balaama‡ gii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuydam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo be duule de henndu soggata, nimre burnde fuu niibude be ndesanaa. ¹⁸ Ibe piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi boli. Ibe nawtoroo muuyde terde cementiniide faa be eyta yaltube ko booyaay hakkunde majjuube. ¹⁹ Ibe aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e maabe, wo be maccube bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede be ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama jannngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'ilankoo be faa be naata ley jeenu e dewal tooruujii.

Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fu, cakitte ma66e buran arane ma66e bonde. ²¹ Si 6e anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum 6uri ko 6e anndi ngol faa woodi de 6e tottitii yamiroore seniinde nde 6e ke6unoo. ²² Ko hewti 6e duum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e am horsu6e, 6ataaki ki woni dida6i ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon 6eydoo miilaade ko laa6i. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaabe mon njanngini on. ³ Artee anndude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoobe yimbe jokku6e muuyde terde mu66en ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ 6e mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraa6e men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ I6e anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko 6ooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddu6e Laamdo 6een kalkete.

⁸ Sakiraa6e am horsu6e, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duubi ujunere ni, de duubi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa

tabintinde amaana muudum no yimbe wo66e miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimbe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsi laatodon hedii6e nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotoobe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu hu66an halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraa6e am horsu6e, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley 6ataakijji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakijji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa mu66en tiidi faamude, di yimbe famdu6e jannde e 6e ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du 6e ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e ma66e halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bon6e been njaara on e majjere mu66en de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum.

* **3:8** Jabuura 90.4. † **3:13** Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Teddeengal woodan mo gilla joonin
faa abada! Aamiina.

2

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*
² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hibba.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngalaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18.

* **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † **2:7** Yamiroore ndeen wo yidundurde.

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njingu Laamdo ina hibbi e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wurdunoo ni.

⁷ Sakiraabe am horsube, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore booynde nde kebdon gilla arande. Yamiroore booynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore booynde nde mbinndanammii on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina banga e Almasiihu, ina banga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraabe, mido winndana on

sabo oɗon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
 Jokolɓe, mido winndana on
 sabo on njaalake Ibiliisa bonɗo oon.
¹⁴ Sukaabe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo oɗon anndi Baabiiwo.
 Baabiraaɓe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo oɗon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
 Jokolɓe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo oɗon njogii semmbe,
 konngol Laamɗo ngool ina woni e moodon,
 katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jidɗo adunaaru fu, njinngu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyɗe terɗe e muuyɗe yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyɗe Laamɗo duumoto faa abada.

Tindingo dow wayɓe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu ɓadake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin wayɓe-Almasiihu heewɓe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa ɓe njeyaakano e meeden. Sabo kamɓe, sini e meeden ɓe njeyanoo, ɓe keddodotono e meeden. De dum na holla kamɓe ɓe fuu ɓe njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamɗo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu oɗon anndi goonga. ²¹ Mido winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe oɗon anndi goonga. Katin du oɗon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.‡ Jeddudo Baabiiwo

e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimɓe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden ɓiɓɓe Laamɗo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo ɓinngel Laamɗo.

3

¹ Ndaaree no Laamɗo Baabiiwo foti yidirdede en, faa noddirii en ɓiɓɓe muudum. Wo en ɓiɓɓe muudum jaati. Ko haɗi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaɓe am horsuɓe, joonin wo en ɓiɓɓe Laamɗo. Ko laatoytoden duum, ɓanginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu ɓangowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laaɓiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamɗo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Oɗon anndi Almasiihu ɓangirii faa itta hakkeji. Kam kaa, hakkeji ngalaa

‡ 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata biibe Laamdo e biibe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraabe muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraabe, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraabe meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddaake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiiji meeden saabe sakiraabe men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laatoo haala bola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo,

sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraabe am horsube, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraabe am horsube, waajotoobe wi'ooobe Ruuhu Laamdo ina woni e muuben, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron 6e yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e maabe naa wanaa. Sabo annabaabe fewreebe heewbe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jeddudo Iisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yimbe Laamdo, on njaalake annabaabe fewreebe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreebe been wo adunankoobe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru 6e kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo 6e. ⁶ Enen le, wo en yimbe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraabe am horsube, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo

6ii Laamdo, ina anndi Laamdo.
 8 Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. 9 Inan no Laamdo bangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa kebiiren nguurndam saabe muudum.

10 Wanaa ko njidufen Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nuli Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeji meeden njaafee. 11 Sakiraa6e am horsu6e, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeyi yidundurde. 12 Faygooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hi66ii e meeden.

13 Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten. 14 Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. 15 Jabudo Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. 16 Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondoo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. 17 No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hi66iri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. 18 Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu ki66ungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondoo e kulol fuu, njinngu Laamdo hi66aay e muudum. 19 Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. 20 Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. 21 Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

1 Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake 6ii Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. 2 No anndirten eden njidi 6i66e Laamdo dey, ko njidufen Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. 3 Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, 4 sabo laatiido 6ii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

5 Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. 6 Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. 7 Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, 8 dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. 9 Eden njaba seedaaku yim6e, ammaa seedaaku Laamdo 6uri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. 10 Goondindo Bii Laamdo, he6ii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. 11 Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. 12 Jeydaado e Bii Laamdo fuu, he6ii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, he6aay dam.

Baynundural

13 Onon goondin6e Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on ke6ii nguurndam nduumiidam. 14 Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabantoo en. 15 Eden anndi en ke6ii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiidɔ sakiike muudum ina wada hakke mo wadantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamɔ, Laamɔ du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodɔn saabe hakke oon.

¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiidɔ ɓii Laamɔ fuu heddataako e hakkeeji, sabo Almasiihu Bii Laamɔ oon ina hayba nedɔo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimɓe Laamɔ, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamɔ warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteeɔ goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamɔ goongaajo oon, kanko woni nguurndam ndu-umiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e dɔwtanteeɓe woɓɓe.

Bataaki Yuhanna dɪɔɔbi

¹ Miin mawɔo kawrital goonɔinɔe winndi ɔataaki ki yaade to debbo mo Laamɔo subii.* Mido jowte, aan e ɔiɔɔe maa fuu, onon ɔe njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga ɔeen fuu ina njidi on ²saabe goonga gondo ley meeden, duumotooɔo e meeden faa abada oon. ³Laamɔo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi ɔiɔɔe maa woɔɔe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵Joonin, debbo tedduɔo, mido njaare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde keɔuden gilla fuddooɔe. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamɔo. On nanii yamiroore nde gilla fuddooɔe. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewɔe caakake e adunaaru ndu. Be njaɔaay Iisaa Almasiihu warii laatake ɔii-Aadama. Gaado no maɔɔe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa keɔon mbarjaari kiɔɔundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de ɔeydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamɔo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtuɔo mo fuu hawtu e makko gollleeji bonɔi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden

hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiɔɔa.

¹³ Biɔɔe sakiike maa debbo mo Laamɔo subii oon ina njowte.

* 1:1 Debbo tedduɔo oon e ɔiɔɔe muudum wo kawrital goonɔinɔe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsuɗo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsuɗo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wɔɓɓe ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e no njokkirɗaa ɗum ni. ⁴ Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsuɗo, ko mballataa sakiraaɓe men ɗuum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawrirta e muuyde Laamɗo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden golli-doobe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotorefe Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddi salanaade kam. ¹⁰ Saabe ɗuum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata ɗuum e no o mbonkorto min ni. Wanaa ɗum tan: o jaɓɓataako sakiiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jaɓɓaade ɓe ɓeen, o hadan ɗum'en, o riwa ɗum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsuɗo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamɗo. Gadoowo ko boni anndaa Laamɗo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njaɓi ɗum,

de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma ɗuum ina heewi, de mi yidaa winndude ɗum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe ɗo ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

* 1:5 Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njingu.

*Sappangol dow jannginoobe
fenoobe
(2 Piyeer 2.1-17)*

³ Sakiraabe am horsube, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal senii6e nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wo66e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu66en winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde balli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e been. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wo66e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu66en. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Koora muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

⁸ Woodi, wo hono noon soorii6e e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede banndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e been kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Koora§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njingu, sabo i6e nanndi hono tefaaje gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa bi66e boretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempeyye maayo manngo nyangude, i6e yuufinira noon nguufo golleeji ma66e cementiniidi. Wo 6e koode jiilotoode. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum senii6e ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu66en fuu no foti bonde,

o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di luttoobe yeddoobe Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

16 Yimbe been wo nurnurtoobe. Ibe nji'a boofi wobbe e huunde fuu. Ibe njokka muuyde terde mabbe. Daade mabbe na mawnitoroo yukkinaare. Ibe mana wobbe faa be keba ko be njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

17 Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, miccilee haalaaji di nulaaɓe Joomiraado men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin. 18 Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortooɓe yimbe, jokkuɓe muuyde terde muɓɓen bonde ngarowan.» 19 Kambe ngoni sendooɓe yimbe. Wo adunaaru tan be miilotoo. Ruuhu Laamdo walaa e mabbe. 20 De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyibee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e njaaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. 21 Keddee e njingu Laamdo tawa odon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. 22 Njurmee yimbe wonbe e ley sikki-sakka. 23 Ndippitee, mburtinee wobbe e yiite, ndannon dum'en. Wobbe du, njurmee dum'en tawee odon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde balli mabbe tuunde deen ndaaba on.

24 Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiibe. 25 Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirdo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamdo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamdo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Laamdo gondo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuujji jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on keɓu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓɓiti en e hakeeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamdo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran
mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamdo Joomiraado, gondo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamdo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nani caggal am daande toowunde hono daande buutatal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonde Efesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaal-doowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi.

¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii saaya njuutuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kanje e becce muudum.

¹⁴ Leeɓi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite. ¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mboɗeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni.

Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyeele keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde e

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

¹ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoridaa ley tampiri. Mido anndi a munyanta bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooe. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngorrunodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokkuba Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude biibe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakito-toodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo be kawrital rewoobe Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude wobbe maada ley kasu faa filoo jarrib-aade ma. A torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam ndu-umiidam laatane kufune jaalorgal. ¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde dida berde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

¹² —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa: «Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seeda de njogan-imaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'ilankooe, be nyaama teewuui cakkanaadi tooruui, be njeena du. ¹⁵ Wobbe maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde maabe fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e maabe kaafaahi ngonki e hunnduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du.

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimbe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸ –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciywaandi ni:

¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njingu maa e goondinal maa e ballal ngal ngandaa wobbe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruuji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen.

²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidooobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan biibe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe be njokkaaylaawol ngol been, be ngolliraay ko wobbe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi.

²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan be hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu,

nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹ –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuuji Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo.

² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraay dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi maabude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe be tuuninaay kaddule mubben. Be bornoto kaddule daneeje be njaada e am, sabo ibe poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornortoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum.

⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto oombataa. Si o ombii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa oombude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaa be e kawrital rewoobe Seydaani wiitotoobe wo Alhuudiyankooobe tawee be fenooobe, be nganaa. Mi dooldan be be ngara be kujidowa to koyde maa. Ndeen be paaman mi yidii

ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimbe fuu. ¹¹ Mi badake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa kebaa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeje bornodaa, faa cuuraa banndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda

e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeeju ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina fiilii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e maabe. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi kuɓɓooje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso ɓii-Aadama. Nayaaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina

keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, iŋe mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom
baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde 6e ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. Iŋe njooyina kufuneeje maŋbe yeeso joodorgal ngaal, iŋe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti hebude darja e teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gerejeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ombiraa takkande maandi-naade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu.

⁷ Jawgel ngeel yeŋi, jaŋowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jaŋi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kaŋjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuuji seniibe been.

⁹ Heddi iŋe njima jimol kesol, iŋe mbi'a:

«Ada foti e jaŋude dewtere ndeen
de takkita takkande uddiraade
nde,

sabo a hirsanooma.

E yiyam maa coottirdaa yuurube e lenyi fuu e demle fuu e siyiji yimbe fuu e laamorde fuu faa 6e njeydaa e Laamdo.

¹⁰ A wadii 6e jeyaabe e laamu e al-maami'en gollanoobe Laamdo meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Iŋe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Iŋe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been, ¹² iŋe njimira daade toowde, iŋe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e hebude baawde e jawdi e hakkilantaaku e semmbe e teddeengal e darja e manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e muŋben fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde
ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:
—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, cujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu nda-neewu. Baddiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaaberde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaaberde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaaberde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mbofeewu yalti. Baddiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataaberde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataaberde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataaberde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Baddiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum. ⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaaberde: maayde

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaaberde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaaberde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baddiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaaberde adunaaru faa be mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaaberde: wardaabe saabe seedaaku mu6ben

⁹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaaberde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu be ceedii nguun. ¹⁰ Be yeewnii faa toowi, be mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomnitotodaa be rufugol yiiyam amin?

¹¹ Mono e ma6be fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa be powta seeda tafon, faa limgal gollidii6e ma6be, sakiraa6e ma6be fodanaa6e wareede hono ma6be been, ki66a.

Haala takkitingol takkande jeegaaberde: nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaaberde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange 6awliri faa nanndi hono kaasa baleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiiyam.

¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no bi66e yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje mu6ben. ¹⁵ Ndeen kaanankoo6e adunaaru e yimbe teddu6e e hooree6e sordaasiibe e joomiraa6e jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimay6e fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaa6e baamle. ¹⁶ Heddi i6e mbi'a baamle e tefaa6e deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere

maɓɓe mawnde ndeen yottake. Moy waawi daɗuɗe?

7

Haala yimɓe 144 000 wadaaɓe maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Iɓe paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaabe baawde torrude leydi e maayo been. ³ O wi'i ɓe:

—Taa mbonne leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden been.

⁴ Ndeen nanumi limgal wadaaɓe maande e tiide muɓɓen been: iɓe ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo ɓe maandinaaɓe yuurube e lenyi Israa'iilankoobe diin fuu:

⁵ yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶ yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido,

⁷ yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸ yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimɓe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimɓe fuu e demle fuu. Iɓe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iɓe ɓornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude maɓɓe. ¹⁰ Iɓe ilina, iɓe mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en ɓeen fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawɓe ɓeen e kulle nay buurde deen. Be fuu ɓe kippi geese maɓɓe e leydi, iɓe kujidana Laamdo. ¹² Iɓe mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore

e teddeengal e baawde e semmbe,

fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada!

Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawɓe ɓeen yami kam:

—Beye ngoni yimɓe ɓorniiɓe saayaaji daneeji ɓe? Faa toy ɓe yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kamɓe ngoni yuurube e torra mawdo. Be lonnii saayaaji maɓɓe, ɓe ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.*

¹⁵ Dum saabii de ɓe keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, ɓe ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran ɓe hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, ɓe domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa ɓe katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran ɓe, yaara ɓe to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite maɓɓe fuu.

* **7:14** Maanaa ɓe ndawninirii saayaaji maɓɓe yiyam, woni hakkeji maɓɓe fuu njaafaama.

8

Haala takkitingol takkande jeddaaberde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeddaaberde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariibe yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewroteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilani fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tataberde leydi ndiin wulaama, feccere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal didabal

⁸ Maleyka didabo oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu66oore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tatabal

¹⁰ Maleyka tatabo oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere

ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tataberde diyeele deen. Yimbe heewbe maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal nayaabal

¹² Maleyka nayaabo oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde koode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufi buutute mu66en!

9

Haala buututal joyabal

¹ Maleyka njoyaabo oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti bunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin ni66ini naange e mbeeyu* fuu. ³ Ba66atti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe be maande Laamdo walaa e tiide mu66en been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude be. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan be.

⁷ Ba66atti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸ Idi njogii

* 9:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi.

cukuli hono cukuli rewbe. Nyiye majji ina nga'i hono nyiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeelee majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apolion (dum na fiirta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegabal

¹³ Maleyka njeegaabo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e cobbuli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaabo jogiido buututal oon:

—Haabbitin maleyka'en nayo haabaaabe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been kaabbitaa faa mbara tataberde yimbe adunaaru. Laamdo na segilaninoo be saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii limgal konunkooobe waddiibe pucci: wo be ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. ¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe been e ley holleede am: i6e bornii kaddule jamde bodeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kundude majji.† ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kundude pucci diin de mbari tataberde yimbe adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kundude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi

e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimbe.

²⁰ Yimbe heddiibe be masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude mubben. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. I6e cujidanana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e, be tuubaay e ndaggadaaku ma6be e fijirde ma6be e nguyka ma6be.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina fili dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaborii mo e hoolo mubben, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeddaabo ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono

† 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonggel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njabumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsu mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiji yimbe heewbe e laamorde e demle keewde e kaanankooobe heewbe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe wonbe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedebe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ibe bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedebe dido been ngonni ledde jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kunndude maabe, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon. ⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde annabaaku maabe deen. Ibe njogii

baawde waylitinde diyeele laatooyiiyam. Nde be muuyi fuu, ibe mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku mubben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e maabe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli maabe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado maabe tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira. ⁹ Siyiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli maabe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde maabe ndeen. Be mbeltoto, be kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannoobe dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a be:

—Yeejee ga!

Be yeeji dow kammu e ley ruulde. Waybe be fuu keddii ina ndaara be. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoerde ngalluure ndeen saami. Yimbe ujunaaje njeddo kalkii. Heddiibe been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didaabo oon faltake. Ndaar, bone tataabo oon ina wara law.

Haala buutatal jeddabal

¹⁵ Maleyka njeddaabo oon fuufi buutatal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been

* **11:3** Maanaa be bornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni.

† **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeeki. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

kippi geese muɓɓen e leydi, cujidani Laamdo. ¹⁷ Ibe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
gondo, gonnoodo oon miden njette,
sabo a gollirii baawde maa mawde deen,
a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude,
ammaa tikkere maa warii.
Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaabe maccube maa,
seniibe hulbe innde maa been,
teddube e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooɓe adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal ɓangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmaluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ɗatawere

¹ Maande haayniinde ɓangi dow kammu. Debbo ina ɓornii naange. Lewru ina woni ley njaabirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla ɗatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde ɓangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tataɓerde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom ɗatawere oon faa si rimii fu, ngal moda ɓiyum oon.

⁵ Ndeen o rimi ɓiddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. ɓiddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon

balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kabi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kabi e maɓɓe. ⁸ Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de ɓe mursi nokku maɓɓe gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake!

Semmbe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasi-ihu!

Sabo peloowo sakiraaɓe meeden,
peloowo ɓe to Laamdo jemma e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraaɓe meeden been njaalorake mo yiiyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu ɓe ngadi dow maggel.

Be pilaaki reenude yonkiiji maɓɓe e maayde.

¹² Ndelle, kammu e wonɓe dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeda tan heddanii dum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo ɓiddo gorko oon. ¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo.

¹⁶ Ammaa, leydi ndiin wallii debbo

oon, ndi aari hunnduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haɓoyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni dɔwtaniibe jamirooje Laamɔ de tiigii seedaaku ngu lisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamɔ ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga sembe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, iɓe mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi haɓude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamɔ. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamɔ, ina mbonkoo inde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama

baawde faa nga haɓa e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde muɓben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado haɓbeede yaaree e maccungaaku, haɓbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamɔ ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golliri dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaɓa ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barmiranooonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keɓa maande e juude muɓben nyaame naa e tiide muɓben, teddube e lo'ube, joomiraaɓe jawdi e talkaaɓe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leeɓi e pedeeɓi juuddi belɗi.

waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide maabe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mubben rewbe, sabo be laabu be. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be laatoo artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude maabe, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didaabo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngal-luure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tataabo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo maabe ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoo be ndaabaawa ngaan e tooru magga e hebu be maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu be jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoobe hawtu be e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tam-piri maabe, sabo barke golle maabe jokkan be.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e bii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewre-teende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa bi66e cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri bi66e cabiije deen, de faddi de ley 6oosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi66e cabiije deen 6oosaa caggal ngalluure toon. Yiyam yalti e 6oosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddi dakkol maggo. Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. I6e njogii kolli di Laamdo hokki 6e diin. ³ I6e njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, i6e mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!

Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji, aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado, mo mawnintaa innde maa?

Sabo aan tan woni gooto Ceniido. Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa, sabo 6e nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina 6ornii kaddule laabude tal jalbooje, ina ka66i ka66ordi kanje e becce mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde Yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yim6e tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka didabo oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele deen fuu mbaylitii yiyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe ko 6e ndufi yiyam seniibe e yiyam annabaa6e duum,

* **15:5** Ayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

aan du, kokkudaa 6e yiyyam 6e njara!
I6e kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuurii to
hirsirde rewreteende Laamdo toon,
ina wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomiraado
jom baawde fuu, sariyaaji maa wo
goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka nayaabo oon yuppi
kaakol muudum e dow naange, de
nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi
magge. ⁹ Yimbe been cumiraa
nguleefi cattuki. Ndeen 6e mbonkii
innde Laamdo mo baawde ngoodani
dow masiibaaji oon. Be tuubaay, 6e
mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoyaabo oon yuppi
kaakol muudum dow joodorgal
ndaabaawa ngaan. Do nga laamii
doon ni66inaa tiki, de yimbe ina
nata demle mu66en saabe naawalla.
¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu
oon saabe buuye ma66e e naawalla
ma66e. Ammaa duum fuu, 6e
tuubaay e golleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeegaabo oon yuppi
kaakol muudum dow maayo manngo
wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo
6eebi faa yoori, faa kaanankoo6e
yuuroo6e lettugal been ke6a laawol
ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi
ginnaaji tati bondi nanndudi e paa6i.
Wooturu ina wurtoo e hunnduko ku-
ungal nanndungal e mboddi ngaal,
wooturu ina wurtoo e hunnduko
ndaabaawa ngaan, wooturu du
ina wurtoo e hunnduko annabaajo
peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi
diin wo wadoo6e kaayee6iiji. I6e
njaha to kaanankoo6e adunaaru fuu
faa 6e kawrundura dum'en saabe
wolde nyannde darngal, nyalaande
Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda
hono no gujjo ni. Barke woodanii
doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule
muudum faa taa yaha 6anndu 6oldu
de semta yeeso yimbe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri
kaanankoo6e been e nokku bi'eteedo
e ibraninkoo6e Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njedda6o oon yuppi
kaakol muudum e mbeeyu. De
daande toownde yalti e suudu seni-
indu to joodorgal laamu toon, ina
wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e dig-
gaali ngadi, dimmbagol leydi man-
ngol wadi. Dimmbagol leydi hono
ngool wadaay e adunaaru ndu
gilla yimbe tagaa, no ngol sattiri
mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde
ndeen feccaa pecce tati. Galluuje
laamorde adunaaru fuu caami.
Laamdo micciti bonanda ngalluure
mawnde wi'eteende Baabiila, de
yarni nde horde cabijam heewnde
tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo
fuu kalkii. Baamle fuu majji.
²¹ Marmalluuje butte yuuri kammu,
caami dow yimbe, wootere fuu
teddeefi muudum ina wada kilooji
capande nay. Yimbe been mbonkii
Laamdo saabe masiiba marmalluuje
oon, sabo masiiba oon sattii bonde
sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en
njeddo jogiibe kaake jeddi been wari,
haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo
debbo woykuuru* anndaado sanne,
joodiido dow diyeele keewde oon.
² Kaanankoo6e adunaaru been pijidii
e muudum. Yimbe adunaaru been du
culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, ma-
leyka oon yaari kam faa ley ladde.
Nji'umi toon debbo ina waddii
ndaabaawa mbodeewa keewnga
inde mbonkorde Laamdo. Inga woodi
ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon
ina bornii kaddule ciide e bodeeje,
ina sodii kanje e kaaye dime e hayre
luulu. Imo jogorii junngo makko
horde-loonde kanje heewnde ko

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijoo6o j6eteedo ceede.

nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji, inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantooe lisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudii oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru be inde mubben mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga bangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakki-lantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow mubben deen. Ide cappoo katin kaanankooe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeega bo oon ina woni joonin, njedda bo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetatabo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooe sappo be kebaay laamu tafon, ammaa be kebowan baawde laamaade no kaanankooe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngan. ¹³ Be fuu be anniya gooto, i be kokka ndaabaawa ngan semmbe maabe e baawde maabe. ¹⁴ Be ka ban e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel jaaloto be sabo

kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankooe. Wondube e maggel been wo noddaabe, subaabe, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow mubben deen, kanje ngoni siyiiji yimbe e jama'aje e laamorde e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngan, mbanyan debbo woykuuru oon, boldina dum faa laaba de heddo banndu boldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e berde maabe wadude anniya muudum, be laatoo daande wootere, be kokka ndaabaawa ngan laamu maabe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonde ginnaaji,
suudorde ruhuuji tuunudi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabijam,
caamii
saabe fijirde mayre nyaadunde.
Kaanankooe adunaaru been njeenii
e mayre.

Luumotooe e adunaaru been fuu
kebi jawdi
saabe danyal mayre keewngal
faa wittii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimbe am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hak-
keeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta
on!

⁵ Sabo hakkeeji mayre duudi,

dí njowundurii faa dí njottake
kammu,
Laamdo du yeggitaay golleeji
mayre bondi diin.
6 Ngadee nde hono no nde wadiri on
ni!
Njobtodon nde kile didi e ko nde wadi
on!
Ko nde siiwani on ley horde mayre
duum,
ciiwane nde kile didi!
7 Torron nde, kebbinon mettorgal
mayre
faa haddi no nde teddiniri hoore
mayre,
faa fota e no nde wuurdi mbe-
lirka.
Sabo inde wi'a e bernde mayre:
«Inan mido joodii, wo mi
kaananke debbo,
mi wanaa debbo mo gorum
maayi,
abada mettorgal cuddu hew-
tataa kam.»
8 Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow
mayre:
maayde e mettorgal e rafo.
Nde wuldete yiite,
sabo Laamdo Joomiraado carotoodo
nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

9 Kaanankooɓe adunaaru wondube
e mayre jeenu de kawti e mayre
danyal been nji'an cuurki ngulu
mayre. Wakkati oon, ɓe mboyan, ɓe
piiran berde maɓɓe mettorgal.

10 Be ndaroto to toowti, sabo iɓe
kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngal-
luure mawnde nde, ngalluure jogi-
inde semmbe nde! Nde jukkaama
wakkati gooto tan!

11 Luumotooɓe e adunaaru been
mboyan, cunanto nde, sabo fay
gooto soodataa gineeji maɓɓe katin.

12 Gineeji maɓɓe wo kanje e cardi e
kaaye dime e kaaye luulu e kaddule
ɗaatude e kaddule ciide e kaddule
hariiri tiidude e kaddule bodeeje
e ledde uurooje godde e gineeji
moyyiniraadi nyiye nyiibi e gineeji
moyyiniraadi ledde tiidude coggu e
jamde bodeeje e jamde ɓaleeje e

hayre wi'eteende marba. 13 Gineeji
maɓɓe katin wo funngooji belnirdi e
urnnirdi e gowe e nebbam uurdam
e uurdi miira e uurdi cuurtinteendi
e cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e
conndi alkama e aawdi alkama e na'i
e baali e pucci e torkooji e maccube e
yonkiiji yimɓe.

14 Luumotooɓe been mbi'i ngallu-
ure ndeen:

—Ko njidunodaa hebude fuu
wodɗake ma: keewal mbelirka maa
e dawla maa fuu halkii, a hewtataa
ɗum abada katin.

15 Luumotooɓe heɓube jawdi e
mayre been ndaroto to toowti, sabo
ina kula jukkungo mayre. Be
mboyan, ɓe cunoto, 16 ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngallu-
ure mawnde nyaayiroore kaddule
ɗaatude e kaddule ciide e kaddule
bodeeje, soɗortoonde kanje e kaaye
dime e kaaye luulu! 17 E ley wakkati
gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e ya-
hooɓe ley majji e dogginooɓe been,
kam e heɓooɓe neema muɓɓen e lu-
umagol dow maayo been, ɓe fuu ɓe
toowtan ɓe ndaroo. 18 Wakkati mo ɓe
nji'ata cuurki ngulu mayre, ɓe mbul-
lan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e
ngalluure mawnde nde?

19 Be ndufan leydi dow ko'e maɓɓe
no ɓe poti metteede. Be mboyan, ɓe
cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure
mawnde ndeen, nde keewal danyal
muudum hokki jogiibe laanaaji e ley
maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto
tan, nde halkii! 20 Kammu, welta e
halkeede mayre! Seniiɓe e nulaaɓe e
annabaaɓe, onon du mbeltee! Sabo
Laamdo sarake nde ko nde wadi on
ɗuum!

21 Wakkati oon, maleyka jom
semmbe hooyi kaayal nanndungal
e niisirde mawnde, de faddiri ɗum
semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde
ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada
katin! 22 Katin du, fay gooto nanataa
ley mayre kolli hodooɓe gaaci naa
yimooɓe naa fuufooɓe cereeli e

barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banudo e banadao nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotoobe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndaggadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaaɓe e seniibe e waraaɓe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoro daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»

Kisindam e manngu e baawde
ngoodanii Laamdo meeden!

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado
sanne,
bonnirɗo adunaaru fijirde
muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccuɓe
makko dam rufi.»

³ Be toowni daade katin, ɓe mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure
ndeen

ina yeeɗa faa abada!»

⁴ Mawɓe noogayo e nayo been e kulle
nay buurde deen, kippii e leydi cu-
jidani Laamdo joodiido e joodorgal
laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon,
ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon
maccuɓe muudum fuu, onon hulooɓe
dum, tedduɓe e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nan-
dunde e sawtu jamaa keewdo,

hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado
meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii
laamu muudum.

⁷ Mbeltoden, ceyoden, mawninen
mo,

sabo bangal Jawgel ngeel yot-
take,

baneteedo oon du segilake.

⁸ O hokkaama kaddule o bornoo,

leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji seniibe
moyyudi diin.

⁹ Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii nod-
daaɓe e nyaamduuji bangal Jawgel
been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji
Laamdo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko
faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i
kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi
maccudo hono maada, aan e saki-
raaɓe maa tiigiibe seedaaku ngu Iisaa
waddi nguun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi
nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu
ina omtii, de puccu ndaneewu bangi.

Baddiido ngu oon ina wi'ee Koolniido,
ina wi'ee Goongante. Wo e fonndi-
taare o sarortoo, e fonnditaare du o

honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono
demle yiite ni. Kufuneeje laamu

keewde ina ngoni e hoore makko.

Innde ina winndaa e makko nde fay
gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³ Imo

bornii saaya cuuwaaka e yiyam.

Innde makko wo: «Konngol Laamdo.»

¹⁴ Konuuji kammu ina njokki mo
ina bornii kaddule daatude, daneeye,
laabude, ina mbaddii pucci daneeki.

¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e
hunnduko makko. E kanki o soppirra

* **18:22** Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado. † **19:10** timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e boosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde mawnde. ¹⁶ Inan inde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooḅe e Joomiraado joomiraabe».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

–Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankooḅe e teewu hooreeḅe sordaasiibe e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuui yimḅe fuu – rimḅe e riimayḅe, tedduḅe e lo'ube!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankooḅe adunaaru been e konunkooḅe muḅḅen ina kawriti faa kaba e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayeeḅiiji yeeso magga oon. E kaayeeḅiiji diin o hiildunoo heḅuḅe maande ndaabaawa ngaan been, sujidanooḅe tooru nanndundu e magga been. Be dido fuu, ḅe paddaa iḅe mbuuri e weendu yiite huḅḅirteendu sitti nduun. ²¹ Heddiibe been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuui maḅḅe faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O haḅḅi dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley bunndu ndu luggeefi

muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin kiḅḅi. Caggal duum, ina tilsi ndi haḅḅitee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiibe e majje been kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji ḅe ko'e muḅḅen tayanoo saabe ko ḅe mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, ḅe keḅaay maande magga e tiide naa e juude maḅḅe. Been iirtii, laamodii e Almasiihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maayḅe heddiibe been iirtaaki faa nde duubi ujunere diin kiḅḅi. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaabe e ummital arandeyal been! Maayde didaḅerde ndeen walaa ko waawani ḅe. Be laatanto Laamdo e Almasiihu almaami'en, ḅe laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin kiḅḅii, Seydaani haḅḅitete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e cobḅuli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimḅe lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereeji fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo ḅe oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde dargal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maayḅe,

‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuḅa. e Magogu e ibraninkoore.

* 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu

teddube e lo'ube, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa golleeji muɓɓen binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe muɓɓen, mono e muɓɓen fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaɓerde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heyɗintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa.

² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamɗo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no ɓanɗeteeɗo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

–Inan, joonnde Laamɗo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maɓɓe, ɓe laatoo lenyol makko. Laamɗo e hoore muudum wondan e maɓɓe, laatoo Laamɗo maɓɓe. ⁴ O mooytan gondi gite maɓɓe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

–Inan, mido heyɗintina huunde fuu!

O wi'i kam:

–Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

–Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domɗudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuurudam e ildude ndeen ɓolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heɓan dum fuu, mi laatoto Laamɗo muudum, kam du laatoo ɓiyam. ⁸ Ammaa waatuɓe ɓerde e ɓe ngalaa goondinal e golloobe ko nyiddini e waroobe yimbe e fiyoobe e dabarankoobe e rewoobe tooruuji e fenooɓe been fuu, weendu yiite e sitti huɓɓooru nduun woni ngedu muɓɓen. Dum woni maayde didaɓerde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

–War faa mi holle ɓanɗaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamɗo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamɗo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laaɓunde hono daandorgal ni.

¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina filii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi ɓiɓɓe Israa'iila sappo e didi diin, inde muɓɓen ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, soɓɓiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanɗe fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre.

¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun,

* **21:16** Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngal-luure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngal-luure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaerde ndeen safiir, tataerde ndeen agate, nayaerde ndeen emerooda, ²⁰ joyaerde ndeen onikis, jeegaerde ndeen sarduwaan, jeddaerde ndeen kirisoliita, jee-tataerde ndeen beril, jeenaerde ndeen topaas, sappoerde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aerde ndeen yasente, sappo e didaerde ndeen ameeetis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooobe adunaaru been ngaddanan nde darja mu6ben. ²⁵ Dammbude mayre deen oombataako nyalooma. De oombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa golloobe ko nyiddini, naa fenooobe. Ammaa naatoobe e mayre been ngoni be inde mu6ben mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli

kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gereeeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannoore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide ma6be. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranana be annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaa6e oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko 6adii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko 6ooyataa! Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippi-imi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum.

⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraa6e maa annabaa6e been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon 6adake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle

heddoo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

–Ndaaree, mi waran ko booyataa. Mido wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum.

¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji muuben faa mbaawa nyaa-mude biibe lekki nguurndam kiin, be ndewa dammbude, be naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa wonbe caggal mayre been wo dawaadi e dabarankooobe e fijoobe e waroobe yimbe e rewoobe tooruuji e yidube fewre e wadoobe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondinbe deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e baneteedo oon ina mbi'a: –War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domduo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaba yara dam bolum tawa yobaay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i: –Tannyoral, mi waran ko booyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.